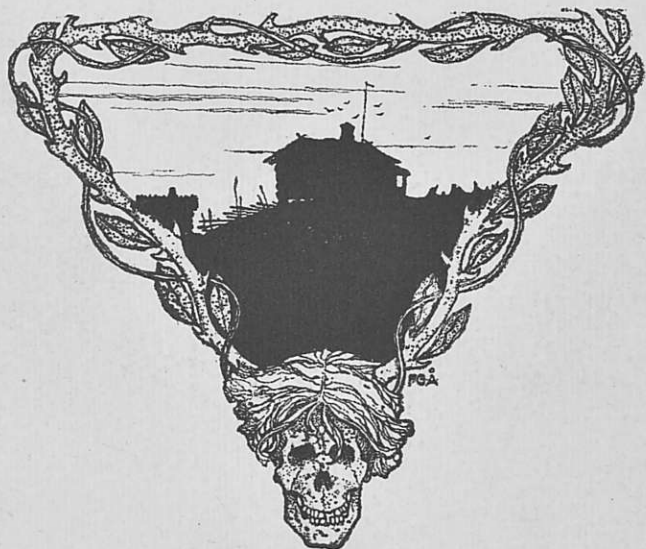

VÄINÖ KATAJA

KRUUNUNTORPPARI

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKE YHTIÖ OTAVA

KRUUNUNTORPPARI

KRUUNUNTORPPARI

KUVAUS KIVELIÖSTÄ

KIRJOITTI

VÄINÖ KATAJA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1910

Vallesmannin virkahuoneessa puhelee kaksi miestä.

Vallesmanni on vanha mies, ja vanha on hänen vieraansakin, Romakkaniemen Jooseppi, uudistalokas kaukana olevan Moinajärven rannalta.

Kevätkeliä hyväkseen käyttäen on Jooseppi lähtenyt nimismiehen puheille, kuuloille, mitä alkaa kuulua Romakkaniemen uudistalon perinnöksihaku-hommasta.

Ovat hyvät tuttavat vanha nimismies ja Romakkaniemen Jooseppi. Kunnan mieheksi on nimismies Joosepin tuntenut, senvuoksi pitääkin hyvänä vieraana. Ja kannattaakin pitää. Ei ole ollut Joosepin tapana tyhjänä kirkolle saapua yksinäisen järvensä rannalta. Aina on tuomista ollut. Milloin metsälintua laukku pullollaan, milloin säkillinen järvisiikaa, milloin mitäkin. Ja kun nimismiehen tuli Moinajärvelle lähteä kruunun-katselmuksia uudistalolle pitämään, niin silloin aina Jooseppi oli veneineen vastassa Alpaslahden rannalla, johon rantamailta tuleva polku päättyi. Viime kesänä oli viimeinen katseimus pidetty, ja siinä oli käynyt selville, että talo oli kaikin puolin siinä kunnossa, että siitä voipi täyden veron maksaa ja että talon voi perinnöksi lunastaa.

Siitä nyt puhelevat, ja hyviä uutisia on nimismiehellä Joosepille annettavana. Tyytyväisenä ja hyvillään kuuntelee Jooseppi nimismiehen puhetta. Hänen toivonsa alkaa siis nyt vihdoinkin täytyttyä hänen saadessaan talonsa perintötaloksi. Siihen on hän pyrkinyt ja sitä varten työtä tehnyt koko elämänsä ajan. Monta kymmentä vuotta on kulunut, ennenkuin lyömättömään kiveliiöön on talo tullut. Sitkeästi on siinä Jooseppi työtä tehnyt ja toivonut. Joko sitten nyt nuoruuden toivo alkaisi toteutua? Ei ole köyhän miehen helppoa elää kaukana kiveliiössä, johon ei mikään tie vie. Ei sinne synny talo tyhjällä touhulla ja suunpieksämällä. Sitkeää, äänetöntä työtä siihen tarvitaan.

Ja kun Jooseppi nyt palauttaa muistoonsa kuluneet vuosikymmenet, tuntuu kuin ne olisivat kuluneet kuin virranjuoksu. Nuorena, vasta naineena miehenä hän rupesi Moinajärven rannalle kruunun asukkaaksi ja talon oli nyt siihen korkean Romakkaniemen juurelle tehnyt.

Mutta miehen näköinen onkin vielä Jooseppi. Siinä kun istuu nimismiehen virkapöydän päässä, niin hartiat näyttävät pöydän levyisiltä. Leveät, vankat kämmenet hyväilevät harmajaa partaa ja sinisistä silmistä loistaa melkein lapsellinen ilo. On ollutkin nuorena komea mies ja voimastaan kuuluisa, vankin isävainajansa kuudesta pojasta. Mutta jo on nyt paras voima kulunut kiviä vääntäessä ja vartalon notkeus kangistunut niityn rai-vauksessa. Mutta toivo helpommista päivistä ja

huolettomasta elämästä virkistää nyt häntä, ja vähä väliä ilmestyy hänen kasvoilleen päiväpaiseinen hymy.

— Joko häntä sitten saanee vähän huolettomammat päivät? — arvelee hän vielä vakuudeksi.

— Jo sinä nyt tarvitsetkin. Vanhaksi alat jo tulla ja koko ikäsi olet raatanut kuin karhu. Ei sinne vaan joka mies olisi taloa tehnyt. Eipä ole muihin Moinajärven niemiin asukasta tullut, vaikka maita olisi . . .

— Eipä taida tämä nykyinen polvi . . . se ei luota maatyöhön, vaan pyrkii rahallisiin ansioihin.

— Kuinka ne sinun poikasi . . . ?

— Samanlaisia ovat kuin muutkin nuoret miehet. Puulaakin töissä kulkevat kesät-talvet. Eikä näytä olevan apua sanomisesta.

— Jaa, jaa . . . siinä se on

— Ahtaallehan se ottaa elämän joskus kive-
liön asukkaalla, minkä minullakin. Kun tiet-
tömiä korpien taakse joutuu kauas ihmisten il-
moilta, niin ottaa lujalle joskus. On siinä ollut
monta mustaa päivää minullakin, kun lapset oli-
vat pieniä . . .

— Minä ymmärrän . . .

— Vallesmanni sen ymmärtää ja on nähnyt
siksi monta kertaa meidänkin elämämme . . .

— Paljon kurjempia paikkoja on tässä pi-
täjäässä muita. Romakkaniemi on parhaiten hoi-
dettu kruununuudistalo koko pitäjäässä . . .

Jooseppi hymähti nimismiehen kiitoksesta.

— Jos olisivat pojat alkaneet työtä tehdä siinä, niinkuin minä uskoin, kun vielä pieninä olivat, niin pian me olisimme siitä tehneet hyvän talon. Paljon olisi vielä korpia ja lihavia ojanvarsia, joihin niittyä saisi ... Vaan ei käy enään minullakaan työnteko niinkuin ennen ... Vaan jos nyt käy niinkuin vallesmanni sanoo ...

— Ettäkö perintötaloksi ...?

— Niinpä vain ...

— No varmaa se on ... Perintökirja on jo minun takanani ...

Jooseppi hämmästyti sanattomaksi. Tuo vallesmanni oli aina pitänyt Joosepin puolta! Hän tuli niin hyvälle, että teki mieli mennä vallesmannia kaulasta kiittämään ...

Hetken mietittyään arveli Jooseppi: — Se ei olekaan enään kruunu isäntänä sitten ...

Se lause lähti sydämen pohjasta, jossa vuosikymmeniä oli vartunut ilmoille päästäkseen ja nyt pääsi ja helpotti niin, että Joosepista tuntui, että hän yht'äkkiä nuortui ...

— No enpä minä olisi uskonut ...!

Hän naureskeli ja silmissä lapsen ilo loisti.

— Kyllä minä vielä kaikki vallesmannin hyvät työt tunnen ... jahka tässä pääsen omaksi isännäksi ... ja saan velat maksetuksi.

Nimismies selaili papereitaan. — Täällä ne ovat. Romakkaniemen uudistalon paperit kaikki ... tässä on se ensimmäinen päätös, jossa tila päätetään perustettavaksi ... täällä ovat sitten kat-

selmuspöytäkirjat ynnä muut . . . ja kiinnekirja täällä lukon takana . . .

Nimismies otti avainkimpun taskustaan ja sanoi:

— Saat katsella itsekin . . .

Hän veti esiin pöytälaatikosta paperiarkin.

Tässä se on. Jooseppi Pekanpoika Honkasaajo eli Romakkaniemi . . .

Jooseppi nousi katsomaan ja sen hän näki, että siinä oli hänen nimensä ja Senaatin sinetti ja koreita nimiä.

— Vai tuo se nyt on. Eipä ole siksikään iso . . .

Nimismies hymähti.

— Ei se iso ole, vaan iso on sillä merkitys . . .

— Joo. Monta palavaa on tuon paperin takia tehty. Tiennevätkö herrat kuinka lujassa on ollut?

— Tuskinpa sitä ajattelevat — eivätkä ne yleensä ajattele semmoisia.

— Ei kummakaan. Helpolla kun aina ovat.

Nimismies katseli ulos ja väliin Jooseppia, joka siinä hyvillä mielin puheli. Olisi ollut sanottava vielä Joosepille yksi asia, vaan ei hennonut häiritä hänen hyvää mieltään. Saattaapa sen sanoa toistekin, — hän ajatteli.

Mutta Jooseppi ei huomannut, että nimismies omissa mietteissään istui ja ikäänkuin säälien Jooseppia katseli. Hän vain hyvillä mielin jarritteli.

— No nyt minä saan asua kuin kotonani aina-

kin, — tuumaili hän. Eikä taida enään vallesmannikaan katselmuksia käydä pitämässä?

— Ei käy enään. Nyt saat tästä puolin itse purkaa ja rakentaa ja raivata niittyä ja tehdä peltoa.

Yhä paremmalle tuulelle Jooseppi tuli sitä mukaa kuin ehti asiaa mielessään hautoa. Romakkaniemen uudistalossa oli hyvää metsää, jota Jooseppi oli hoitanut kuin silmäteräänsä, toivoen sen sitten saavansa myydä, kun talon perintötilaksi saapi. Hän oli rakennuksiinkin käyttänyt huonompaa metsää ja parhaat männiköt säästänyt. Sitä säästömetsää vastaan oli hän tukkiyhtiöltä lainaa ottanut, että pikemmin ehti talonsa valmiiksi saamaan. Sen tiesi nimismieskin, mutta tiesi myöskin erään toisen asian, joka koski Romakkaniemen metsää, mutta jota ei nyt tahtonut Joosepille sanoa.

Mutta Jooseppi jutteli:

— Ja niin minä olen päättänyt — ja semmoinen on Leenankin mieli — ettei myydä kuin sen verran, että puulaakin velka saadaan maksetuksi . . . loppu kasvakoon . . . kun ei ole muuta tarpeellista tarvetta.

— Niin vainkin, — sanoi nimismies hajamielisesti. — Kuinka Leena nyt voipi?

Jooseppi muuttui vakaiseksi.

— Ei sen Leenan asiat ole oikein hyvin. Kun hukkuu se nuorin poika, niin siitä asti on näin kevät-aikoina tinkinyt höperöimään. Ja uskon

asioita sotkee joukkoon . . . Ei näy kirjastakaan saavan apua. Öisin pelkää kuolevansa . . . ja muuten murehtii kaikista asioista. . . . Vaan kyllä minä luulen, että kun kuulee, että jo on meillä kiinteet taloon, niin ilostuu ja ehkä alkaa parata . . .

— Joo, joo.

Nimismies näytti miettivän aivan muuta.

— Taitaa olla Joosepilla hyvääkin metsää?
— kysyi hän sitten.

— On sitä siihen säästämällä vähin karttunut, kun parhaat puut olen kaatamatta jättänyt. Ja onhan nähnyt vallesmannikin, että pirtin hirretkin ovat aivan honkaa ja vikanaista aihkia . . .

— Joo, niinpä vaan.

Mutta sitten näytti nimismies muistavan jotakin tähellisempää.

— En ollut muistaakaan . . . en ollut muistakaan, — puheli hän ja rupesi selailemaan pape-reitaan.

Jooseppi jo alkoi epäillä, että eihän vaan liene joku paha paperi siellä hänelle, vaan kun muisti, ettei ollut muita velkoja kuin puulaakin, niin rauhoittui.

— Sinne päin pitäjää tulee nyt ensi kesänä maanmittarintöitä . . . kruununmaat tulevat kaikki mitattaviksi . . . kaikki kiveliot siellä Moinajärvenkin ympäristöllä . . .

— Soo, soo . . .

— Joo. Sinne tulee hyvää ansiota, sillä maanmittarit tarvitsevat rivakoita, sitkeitä miehiä

työhönsä ... Saisit siellä jo ilmoitella nuorille miehille ... omille pojillesikin. Ja työtä riittää koko ensi kesän ja ehkä vielä tulevankin ...

— No jopa kuulen! Milloinkahan alkavat?

Hyvin luultavaa, että työ alkaa heti järvien auettua.

Jooseppi näkyi miettivän.

— Vaan on siinä mittaamista ja hakkaamista ennenkuin on Moinakiveliökin linjoitettu ... Paljonkohan maksavat palkkaa ... jos tulisi asiasta puhetta ...

— Hyvät palkat ... sen minä voin vakuuttaa, vaan raskasta onkin työ ...

Nuorempana oli Jooseppikin kerran kaksi olut maanmittarin työssä.

— No on se ... ei se nyt juuri t y ö t ä ole, — arveli hän.

Hetken kuluttua jatkoi nimismies mietteitään.

— Ja siinä teidän talossanne sopii maanmittarien asua, kun työt suurimmaksi osaksi tulevat Moinajärven ympäristölle ... Siinähan on teillä huoneita juuri kyllä, ja aina siinä raha-äyrin saatte vaivastanne tekni ...

— No jos tyytynevät ... On siihen jonkun kerran metsäherrakin yöksi jäänyt ... ja vallesmannikin ... he, he ...

— Oojaa ... Saavat kiittää, kun pääsevät erämaassa semmoiseen siistiin paikkaan ... sen minä takaan ...

— No, saattelee siinä jo ruokaansa syödä! —

kehahti Jooseppikin, nimismiehen kiitoksesta yltyneenä.

— — — — —

Kotiaan päin, Moinajärven rannalle, johon kirkonkylästä on alun kuudetta penikulmaa, hiihtelee Jooseppi, Romakkaniemen isäntä. Keveästi hiihtää vielä vanha, vaivaantunut mies, ja tanakasti jalka liikkuu, käsi sauvaa työntää.

Puoliyön aikana on Jooseppi noussut suksilleen ja oikaissut suoraan kirkonkylästä asumatonta takalista kohteen. Saatuaan pienet ostoksensa sulloiksi laukkuunsa ja nimismiestä puhuteltuaan on hän hyvillä mielin taipaleelle lähtenyt. Lyhyt on jo Pohjolan keväinen yö. Taivaan talvinen pimeä on tiessään ja illan ja aamun vinkat jo silmää toisilleen iskevät. Ei yö enään yöltä tunnu, vaikka hämy vielä metsillä öitänsä viettää. Talolisten rajalinjoja noudattaen hiihtelee Jooseppi hankea pitkin, jonka yökylmä on kovettanut suskenkantavaksi. Ensimmäisen vastaleen päälle kun on työntänyt, helpponee kulku ja loivassa myötäleessä luistavat sukset kuin rasvan päällä. Ei vielä hämyn vuoksi erota muuta kuin metsän puut ja tähtisen taivaan ... Jooseppi vaipuu omiin ajatuksiinsa. Tie on tuttua, ennen moneen kertaan hiihdettyä, tuttavat ovat maat ja vaarat, eikä öinen hämy hänen hiihtoaan hidastuta. Mutta ei muista Jooseppi näin hauskoissa mietteissä ennen hiihtäneensä. Oli ollut joitakuuta retkiä, jotka varsinkin olivat mieleen painuneet. Silloin-

kin kun talviyönä joutui kirkonkylään lääkärin neuvoja kysymään, kun nuorin lapsi syntyi . . . Ja monena pitkänä vuotena, jona leipä jouluksi loppui ja avuttoman väkensä täytyi turvatta kotia jättää . . .

Vaan ne olivat jo ohi ne vuodet, ja sitkeän työn hedelmä alkoi kypsyä. Täysiä olivat jo lapset ja terveitä . . . nuorin, vaivainen, hukkui . . . Ollapa Leenakin vielä terve . . . niinkuin nuorena naimisiin mennessä! Talo nyt valmiina, omana! Perintökirja, keisarin käskystä annettu, valmiina! Ei muuta enään kuin kirjoihin vaan merkitään, että Romakkaniemen perintötalo N:o 12 Viojärven kylässä. Niin sanoi vallesmanni, paras herra maan päällä . . .

Jooseppia nauratti kuinka hyvä vanha vallesmanni oli ollut. Neuvonut oli ja kehottanut, että tee sinä se ja se, niin pian olet oma isäntäsi . . .

Jos sattuisi nyt metsälle hyvä hinta, niin pian saisi jonkun verran päälle puulaakin velasta, että kykenisi palkkaamaan niityn raivaajia . . .

Yö alkoi valkenemistaan valjeta, raitis keväinen yö muuttua kirkassilmäiseksi aamuksi. Kun Jooseppi metsän peitosta päästi suksensa myötälettä alas jyrkkärantaiselle metsäjärvelle, hohti jo idän taivaan rannalla hopeaista vinkkaa, varhaisen aamun tuloa ennustaen. Häntä auttoi myötäleen antama vauhti järven poikki, jonka toiselta rannalta alkoi kohota laaja metsäinen kukkula, minkä poikki kruunun rajalinja oli hakattu . . .

Jooseppi suuntasi nyt hiihtoaan pohjoista kohden, jossa tiesi tasaisempia maita olevan ja pikemmin ehtivänsä Ruokojärvelle, jonka rannalla oli uudistalo. Sinne aikoi ehtiä ennenkuin päivä alkaisi lämmittää ja huove pudottaa. Siinä keskipäivän ajan levähtäisi ...

Niin oli tehnyt tullessakin, ja talossa oli käsketty käydä palatessakin ...

Hyvillä mielin Jooseppi mietiskeli:

— Taitaa sillä olla Ruokojärven Juhanilla omat hommansa ... olen ollut niin ymmärtämässä ... Kumpaa tytärtä tuumanee, Liinuako vaiko Kreetaa? On sinne meille hiihtänyt tässä joulun pyhinäkin ja mitäpä varten minua olisi tarvinnut muutoin niin hyvittelä ja käymään käskeä, kun muut jo ennen ehtivät ... Ja jos oikein sanon, niin enpä parempaa vävyä haluakaan ... Työtyrimpi on kuin minun poikani ... ja käsistään tekevä ... Utta navettaa nytkin oli salvamassa, ja nurkka näkyi nousseen suoraan kuin jouhimänty ja salvos tivis ja siisti ... Talon mies on ja maatyöntekijä ... Sellaiset ne kivelion miehiä ovatkin ... ja säästäväinen ...

Ja hätäkös nyt on! Jos tahtonee Juhani, niin tulkoon milloin tahtoo meille ja käykööt vihille ... kumpaako miettinee, Liinuako vaiko Kreetaa ... Olisi hauskaakin saada vereksiä voimia taloon, kun omat pojat huippivat kesäkaudet tukkitöissä ja talvet omissa hommissaan ja itselleen keräävät. Sopiipa siihen nyt tullakin ... perintötalo, josta

työnteolla tulee vielä vankka talo, joka elättää väkensä reimasti . . . Mitä sanonevatkaan Ruokojärvessä, kun kuulevat, että jo on perintökirja annettu . . .!

Jo oli Jooseppi miettiessään lykellyt lylyään pitkin kruunun rajalinjaa niin kauas, että alkoi näkyä korkean Viovaaran huippu oikealta. Jooseppi hiihteli nyt Viovaaraa kohden, aikoen sen etelänpuolisen paljukan kautta pyrkiä yli.

Kun hän ehti vaaran kylkeen ja nousi päällemäksi, läikähti kultaista aamuauringon valoa häntä vastaan ja koko siintävä, kaukainen avaruus leimahti kuin kirkkaaseen liekkiin. Valoa tulvi tulvimalla asumattoman kivelion hiljaa-herääviin keväisiin metsiin. Hän näki auringon kohoavan kahden suuren lumilakisen kukkulan välistä kirkkaankellertävänä ja valojen kultaavan valkopäähuippuja.

Kun hän ehti paljukan lakeen, josta emävaaaran korkein huippu alkoi kohota, levisi hänen nähtäväkseen suuri ja ihana jättiläiserämaa. Niin kauas kuin silmä kantoi, välkkyivät lumiset vaarain laet kuin kullatut kupoolit aamukirkkaan auringon huikaisevassa valossa. Alempana vaarain kupeilla pohotti vielä varjossa olevia metsiä, joiden latvoihin vain päivän säteet osuivat. Näkyi järviä, luikerteli valkoisena, polveilevana juovana metsäjoki, joka toisesta järvestä lähtien kierteli vaarojen juuritse ja koskena kohisi alempana olevaan järveen. Mutta Viovaaran alta sopi jo näky-

mään rasian muotoinen Ruokojärvi ja pienoinen talo sen korkealta rannalta. Se oli ainoa talo tässä kivieliössä, ja siihen päästyään oli Jooseppi puoli matkaa hiihtänyt.

Vaan sopi jo Jooseppi näkemään kauemmas pohjoiseenkin, jossa päin vaarat näyttivät korkeammalta. Penikulmien laajana pohotti sieltä Moinakiveliö, ääretön erämaa, jonka keskeltä kohosi muita korkeampi kukkula, Moinatunturi. Sen tunturin takana oli Moinajärvi, jonka rannalla Romakkaniemen talo oli.

Jooseppi korjaili varpaallista, laski laukun hangelle ja aikoi siinä panna piippuunsa. Palju-kalle sopivat jo päivän säteet lämmittämään, eikä hänellä enään Ruokojärvelle ollut kuin yks' hu-raus vain, myötämaata järvelle asti . . .

Suuri on Jumalan luonto ja suuri on kevät, joka pimeyden ajaa pois! Voi sentään kuin oli maailmaa pitkälti ja kaunista, oli somia järviä, joiden rannalla huurteiset lepät kimaltelivat ja sulivat pal-jaiksi sitä mukaa kuin päivä ehti lämmittämään.

Jooseppi tunsii lapsen iloa mielessään. Ja vaikka hän oli hiihtänyt nopeammin kuin ennen, ei hän tuntenut vielä minkäänlaista väsymystä. Oliko sitten hänen hyvä mielensä vaiko kevät-hangen liukas keli, jotka hänen voimiaan lisäsivät. Ollapa, että hän vielä olisi nuori . . . ollapa sillä iällä, kun yöpyi Moinajärven rannalle ja näki sen unen . . . hän työntäisi vieläkin . . . Kiertäisi koko Ruokojärven ja hiihtäisi suoraan Moinakiveliötä

kohden . . . ja vielä ehtisi kotia ennenkuin huove alkaisi pudottaa . . .

Mutta ei ole enään uskallusta yksin niin pitkälle taipaleelle panemista . . . jos päivempänä aurinko alkaisi hyvinkin hankea pehmittää . . .

Tuli ajatelleeksi tuota Ruokojärven väkeäkin. Yksiin aikoihin he olivat Heikin, Ruokojärven isännän kanssa taloa tänne kivelioon alkaneeet hommata. Vaan ei ollut Heikistä kivelioon eläjäksi. Liian hoikka oli varsi, pehmeä käsi ja miten lie ollut tervekkään. Kituvaa oli elämä aina ollut ja hätä ja puute ainainen . . . Ei ollut saanut Heikki parka isoja toimeen, ja jos ei vaimon perimystä ollut, niin tuskin olisi takkaansa tulta koskaan sytyttänyt. Järven rannoilta otti heinän kuin läjästä kolmelle lehmälleen, vaan sen isommaksi ei taloa ollut saanut. Ei ollut oikein maa-henkeä, arveli Jooseppi. Ei laiska ollut. Käsis-tään teki talvikaudet rekiä ja risloja, keväiset pitkät päivät naputteli veneitä ja niitä rantalaisille myi . . . Ja hyvänhän sai hinnan, kun rantamailla ei semmoista reki- eikä venesepää ollut . . . Vaan kun jauhotavara oli aina ostossa, niin sinne jäivät komeat rahat eikä taloon mitään uudistusta liennyt . . . Peltoakaan ei ollut kuin neljäsosa mitä Romakkaniemessä ja sekin huonosti viljeltyä . . . Tiesi Jooseppi, että oli Heikille jo monet kerrat annettu muistutuksia, että ellei ala paremmin taloa asua, niin . . . Nimismies oli Joosepille niin sanonut . . .

Tyhjin käsin oli hänkin, Jooseppi, alkanut. Eipä ollut paljoa muuta kuin puhtaat kämmenet ja kirves, kun Romakkaniemeen maihin nousi ja kalamiesten saunassa ensi vuoden asui, talvenkin . . .

Vaan ei käynyt Heikkiä yksin syyttäminen, vaikka toimettomaksi Jooseppi hänet arveli. Kovaa olivat kokeneet. Lapsistakin oli ollut murhetta. Tyttäristä varsinkin. Joutuivat rantamaille palvelukseen, siitä kävivät ompelijan oppiin — ja köyhäinhoidossa ovat molemmat . . . äpärelapsia viis' kuus' kummallakin . . . ja kuinka käynee nuorimmallekin, Marille, joka pappilaan on piiaksi mennyt . . .

Jooseppi alkoi köyttää laukkuja selkäänsä, piipun vielä savutessa hampaissa. Silmäili sinne päin, josta oli tullut, ja täältä korkealta Viovaaran paljukalta näki hän jyhlän kukkulaisen erämaan välkkyvän nousevan auringon valossa. Sieltä siinti Jyppyrä, jonka korkeinta huippua sakea männikkö peitti ja jonka hän oli sivuuttanut, tännempää pohotti Ehovaaran valkoinen laki, jonka huippu oli alaston ja sileä. Ei rantamaillekaan päin asuttuja maita silmä nähnyt.

Hän kopisti piipusta tuhkat ja pisti sen taskuunsa ja lykkäsi hiljaiseen vauhtiin, jyrkimpiä rinteitä vältellen. Viovaaran kylki oli harvaa männikköä, niin että hän, kun viistoon ohjaili, helposti voi välttää puut ja louhikot kiertää.

Ruokojärven talo näkyi jo aivan selvään. Ei

punaiseksi maalattua pilkkua koko talossa ja rempallaan muutkin paikat! . . .

Kuuluisi Juhani alkavan taloa korjata, vaan kun kruunu metsän hakkaa niin . . . mitäpä siihen sitten enään asumaan, metsättömään taloon . . .

Siinä alkoi myötäle jyrketä ja suksien vauhti eneni sitä mukaa. Joosepin täytyi sauvoillaan hiljentää vauhtia ja sittenkin kiskoi aamukylmä ja vinkeä meno vedet silmiin. Mutta kun metsä loppui, löysäsi hän suksensa täyteen vauhtiin ja viillätti nyt kuin lentävä metso järveen kallistuvaa myötälettä pitkin, niin että laukun kieli selän takana leijaili.

Puolijärveen auttoi myötäleen antama vauhti, ja siitä oikasi Jooseppi taloa kohden, lykkäsi lujasti järven törmää päälle ja oli pian vainioaidan takana, josta ei näkynyt muuta kuin seipäitten kärkiä kinoksen alta. Valveella oltiin jo, koska savu nousi sekä navetan että pirtin savupiipuista. Pihalle oli sillä välin nostettu sahalajat, joiden päällä köllötti siroja, oksattomia petäjiä . . .

— Veneen lautojapa täällä miehet sahailevat, — arveli hän ja alkoi asettaa suksiansa seinää vasten. Silloin juuri pyörähti Juhani pihalle aamuvirkkuna ja avopäin.

— Terveisiä rantamailta, — tervehti Jooseppi.

Vaan Juhanilla tuntui olevan muita mietteitä, koska varsin riensi Joosepilta kysymään:

— Eipä tainnut olla minulle mitään?

— On täällä muuan käärö, mikä lienee. Oinas-Jussi-Pekka sen matkaani toimitti.

— Ei huoli puhua pirtissä mitään, — ehti Juhani varoittaa.

Jooseppi silmäili kysyvästi Juhaniin. Mitkä sillä tuolla pojalla olivat mielessä? Eiköhän ole-kin?

Juhani oli komea, nuori mies, pitkä ja solakka vartalo, joka oli isän perintöä. Kasvot olivat punakat ja silmät siniset, mutta niiden ilme oli kalsea ja kylmä. Partaa ei ollut vielä vähääkään.

Jooseppi ojensi povitaskustaan Juhanille tulevan käärön.

— Tämä se on . . . En huolinut sitä laukkuun panna, kun Jussi-Pekka varoitteli sitä tarkoin säilyttämään, — sanoi hän.

— Ei huoli puhua mitään pirtissä, — varoitteli vielä Juhani.

Ruokojärvessä olikin jo Joosepin tuloa varottu, kun emännälläkin oli monta asiaa Joosepin matkassa.

Ja vieraana vastaanotettiin ja uudet aamukahvit pani emäntä tulelle sillä välin kun Jooseppi laukustaan kaivoi taloon tulevia neuvotuksia.

Isäntä Heikki ei ollut vielä ehtinyt pukeutua, vaan vetäessään kenkiä jalkoihinsa hän kysyi:

— Kävitkö vallesmannin puheilla?

— Kävin. —

Ja Joosepin kasvot taas ilostuivat.

— Hyvää taisi kuulua . . . ?

— No eipä pahaakaan . . . Hyvä herra se on vallesmanni . . .

— Kuuluu olleen jo lehdessäkin, että Romakka-niemeen on perintökirja annettu . . .

Jooseppi hätkähti.

— Vai on ollut lehdissä! Kukapa sitä kertoi?

— Toissa yönä tässä kävivät rantalaiset, Mäkirovan Heikki ja Jorkun Kalle niin kertoivat lehdessä nähneensä. Tuli puheeksi kun kuulivat, että olit hiihtänyt tästä Viovaaran kautta vallesmannin puheille.

— Niinpä ovat nyt asiat, — sanoi Jooseppi vain siihen ja alkoi hommata piippuunsa. Hän koetti iloaan salata, vaan Ruokojärven mies näki kyllä, että Joosepin suu oli hymyssä. Ja Joosepista taas näytti niinkuin Heikin silmäin ilmeessä olisi kateutta.

— Hyvä taisi olla hanki? — kysyi Heikki hetken kuluttua

— Mikäpä ollessa . . . ei vielä liiaksi kovettunutkaan . . . Puolenyön aikana lähdin . . .

Mutta kamariin toimitti emäntä Joosepin, kahvitti ja levähtämään käski panna siksi aikaa kun hän aterian valmistaa. Väsymys alkoikin jo Jooseppiakin vaivata sitä enemmän kuta korkeammalle päivä kiipesi ja alkoi lämmittää.

— Huove siitä tulee . . . ei nyt suksi luista, — arveli hän.

— Kuumempi tulee päivä kuin eilen, — enusteli emäntäkin.

— Panepa tuohon nyt pitkäksesi, niin minä tässä navettatöiden välissä toimitan lihakeiton, — kehotti hän Jooseppia. Oli sokerissa ottanut muutaman tipan hokmanna, jota Jooseppi apteekista oli hänelle tuonut.

— Jopa lakkasivat madot mouruamasta, kun roppeja sain, — sanoi hän ja meni toimiinsa.

Jooseppi heittäysi pitkäkseen ja raukaisevan häntä tuntuikin. Mutta ennenkuin ennätti nukkua, avasi Juhani oven hiljaa ja tuli kamariin.

— Tulee lämmin päivä, — arveli hän.

— Niin tuntuu tekevän.

Juhani istui miettiväisenä ja näytti tahtovan jotakin sanoa.

— Jos pääsiäisen pyhinä hiihtäisin Romakanniemeen, — arveli hän vihdoin.

— Kun sattuisi suksikeliä silloin, — sanoi siihen Jooseppi, silmät ummessa.

— Taitaa väsyttää, — tuumasi Juhani.

— Kun pääsee lämpimään, niin alkaa raukaista, — myönsi Jooseppi.

— Jos viette terveisiä teidän tyttärillenne, — pyysi Juhana ja näytti että olisi muutakin sanomista, mutta ei sanonut.

— Keveätpä ne ovat kuljettaa, — lupasi Jooseppi ja nukkui siihen.

Kerran eräänä syysiltana oli hän metsästysretkellään yöpynyt suuren, seitsensaarisen Moinajärven rannalle, korkean niemen nenään sakeaan kuusikkoon. Yö oli ollut lauha, vaikka taivaankantta peittivät tähdet. Tuulen henki oli tyynyt, ja lämmin nuotio, jonka hän kahden kiven väliin oli sytyttänyt, raukaisi ja uuvutti.

Siihen oli hän nukkunut ja aamupuoleen nähnyt unta.

Oli tuntunut siltä, niinkuin hän olisikin valvella ja levähtäisi siinä nuotion lämpimässä. Yht'äkkiä oli siihen viereen ilmaantunut outo mies ja puhunut:

— Yövyit tähän! . . . Olsit noussut vähän matkaa vielä, niemen juurelle päin, olisit nähnyt sen paikan, johon saat talosi rakentaa . . . siinä on hyvää, kivetöntä peltomaata ja loitompana on lihavaa korpea ja korterantainen joki . . .

— Elä nyt! — oli hän ollut sanovinaan. — Mistäs nuo tiedot sait . . . outo mies.

Mutta outo ei ollut ollut kuulevinaankaan hänen puheitaan, vaan jatkanut omiaan:

— Kun arvaisit oikealle paikalle talosi tehdä . . . Minä tietäisin, vaan kielletty on sanomasta . . . enkä muuta puhu . . .

Ja siihen sanaan oli outo kadonnut järvelle päin . . .

— Mikä lie ollut miehiään, niin kumma kiilto silmissä ja käynti kuulumatonta kuin varjolla, — oli hän ollut miettivinä.

Oli noussut ylös, heittänyt pari honganpölkkyä lisäksi nuotioon ja lähtenyt niemen juurelle päin kävelemään, kirves kainalossa. Oli ollut päivä, kirkas kuulakka keskipäivä juhannuksen jälkeen. Äskeinen kuusikko oli loppunut ja tullut männikkö sijaan. Niemen rannoilta päin oli alkanut kuulua kellojen kalkatusta, ikäänkuin siellä olisi karjaa laitumella. — Mitä ihmettä? Oliko täällä joku asukas? Ei suinkaan. Ei yhtään ihmisasuntoa pitäisi vielä olla Moinajärven rannalla. Mutta karjan kellot kuuluivat yhä tarkemmin kuta juuremmaksi nientä hän käveli.

Mutta jopa on kummaa . . . jopa on kummaa oli hän miettinyt. Kuka oli tänne asumaan tullut ja karjankin jo hankkinut . . .

Ja kun hän vielä tuokion käveli, ilmausi hänen eteensä aita ja sievä vainio sen toisella puolen. Oras oli jo pitkänä ja välkkyi siinä päiväpaisteessa kuin viheriä samettikenttä . . . Ja talo näkyi siinä korkeammalla: aivan uusi pirttirakennus, navetta alempana, aitta järvelle päin . . . ja kai heinä-latoja ja muita huoneita . . .

Ja yhä oli olevinaan valveella. — Mitä kummaa tämä on? — hän yhä oli miettivinä, oli nousevinaan aidan yli, ja kun huomasi pientaretta

pitkin vievän polun, niin lähti sitä pitkin taloon nousemaan. Pihalle paistoi päivä niin kuumasti, että melkein polttavan tuntui. Janokin oli. Ei vaan yhtään ihmistä näkynyt, ja navetan ovi oli auki. Hän kävi pirttiin, jonka keltaiseksi maalatulle lattialle oli haavanlehtiä ripoteltu. Ei ketään näkynyt. Hän koetti istua penkille, joka täytti koko sivuseinän. Mutta kun hän istahti, romahti penkki poikki ja koko sivuseinä kaatui . . . Hän siunaili hädissään ja läksi juoksemaan järvelle päin, niemen nenää kohden . . . Mutta silloin näki hän, että Moinavaarasta suoraan aukeni kuin tulinen tie, joka räiskien tuli yli korkeimman laen, jatkui yhtä tulisena poikki leveän järven ja näytti taloa kohden tulevan . . . Ja yhä tulisemmaksi ja kuumemmaksi kävi . . . hänenkin kasvoja jo poltteli . . .

— Herra Jumala! — huusi hän ja silloin hän vasta heräsi, heräsi siihen, että nuotio oli syttynyt suureen loimoon ja poltteli hänen kasvojaan.

Silloin alkoi aamu sarastaa.

Mutta hän jäi siihen paikalleen istumaan eikä heti päässyt selville, oliko unta vai totta. Niin vilkkaassa unessa oli hän ollut.

Kun hän nyt sitä vielä kolmenkymmenen vuoden kuluttua mieleensä palautti, muisti hän tuon unensa yhtä tarkoin, pienimpiin seikkoihin asti.

Siitä kun oli oikein hereilleen päässyt, oli lähtenyt nousemaan niemeen päin . . . ja silloin teki päätöksensä, että siihen alkaa kruunulle torppariksi.

Samana syksynä jo toi Leenan ja lapsenkin ja asettui asumaan rantalaisten kalasaunaan, jossa kalamiehet kesäisin oleskelivat, kun Moinajärven lihavaa kalaa pyysivät. Siinä meni se talvi, ja toisena oli jo oman katon alla . . .

Näitä Jooseppi mietiskeli, kun Ruokojärven uudistalosta oli noussut harjulle ja lähtenyt läpi lyömättömien metsien kotiaan päin hiihtämään. Mikä sen nyt oli tuon unen mieleen johtanut? Ei ollut sitä muistanut kymmeneen vuosiin, vaikka ensi aikoina Leenan kanssa usein siitä puhelivat. Eikä ollut muuta kertaa sillä lailla unessa mitään ilmoitettu eikä neuvottu. Pahana enteenä oli Leena pitänyt sitä suoraa linjaa, joka tulisena kulki Moinavaaran jyrkimmän laen yli ja näytti Romakkaniemeä lähestyvän . . .

Lienee ennustanut, että tulee Moinakiveliökin linjoitettavaksi ja mitattavaksi — niinkuin kuu-luu tulevankin — jo tänä kesänä.

Jooseppi oli kiivennyt Hirviharjun lakeen, josta jo siinti suuren, seitsensaarisen Moinajärven lahtia ja niemien neniä ja jylhänä, armottomana jättiläisenä kohosi Moinatunturin kupera laki penikulmia laajasta alustastaan.

Aamu oli kirkas ja kylmä niinkuin eilinenkin aamu, jolloin Ruokojärvelle saapui, ja kylmää riittäisi vielä niin kauan, että ehtisi kotia ennenkuin huove rupeaisi pudottamaan. Jooseppi kiiruhtikin hiihtoaan, alkoi jo olla kiire kotitöihin. Vaimoväet siellä yksin taloa pitivät ja olivat kai jo pit-

kästyneetkin. Ei ollut Jooseppi näin kauan aikonut viipyäkään, vaan kun päivisin täytyi rokulia pitää huoveen takia, niin ei niin pian takaisin ehtinytkään, kun oli arvellut.

— Vaan jos nyt kuluikin jokunen päivää liiempää, niin hyviä oli kuullut uutisia, — mietiskeli hän ja oikaisi nyt hiihtoaan sakeaa korpea poikki suoraa sitä ilmaa kohden, jossa Romakkaniemen tiesi olevan, mutta jota ei korkean Susisaaren vuoksi vielä näkynyt.

Ja kun korpi aukeni ja puuttomia ahoja tuli vastaan, mietiskeli Jooseppi:

— Vielä pitää pari heinälatoa salvaa tässä kevään korpalla Sammaljoen niitylle . . . ja ei hätä ehtiäkään . . . syksyllä jo on hirret paikalle ajanut . . . Ollapa, että pojat olisivat kotona . . . vaan ne eivät . . . Sinne pyrkivät tukkitöihin ja porometsiin . . . Ja menkööt . . . vaan eivät ne minun talossani isännöitse . . . Pari pellon ojaa koko kuluneena syksynä saivat kaivetuksi, kaksi vankkaa miestä . . .

Ja kun oli laskeunut Hirviharjulta maahan pistävän lahden pohjukkaan, mielti hän:

— Eiköhän olisi ollut Ruokojärven miehelläkin muuta työtä kuin veneen lautoja sahata! . . . Kun ei kelvollista niittylatoa ole yhtään ainoaa — ja talo on olevinaan . . .

Olenpa kuullut, että Juhanissa olisi miestä talontyöhönkin, vaan ei kuulu olevan pojan ja isän välit nykyisinkään oikein hyvät . . . Poromiehenä

Juhani oleilee, ja jos lienee perää mitä raitio Juuso, Meltaspaliskunnan mies, sanoi, niin on pojalla pankissa jo kelpo summa, josta ei isä kuulu mitään tietävän . . .

Kumpaako sitten aikonee, Liinua vaiko Kreetaa — en tuota kysynyt — enkä tahtonutkaan kysyä. Vaan työtätekeviä ovat molemmat ja muutenkin . . . Ja olisipa se kelpo vävy tervetullut . . . semmoinen säästäväinen mies.

Jo oli Jooseppi hiihtänyt ulos lahden pohjukasta ja saapunut järven ulapalle, jossa kiva hanki suksea hilpeämään tinki. Yli vaarain lakien helotti jo aurinko, ja sen kilo tuntui rupeavan lämmittämään. Suuren järven pinta kimalteli ja välkkyi siinä kirkkaassa valossa niin, että silmiä huikaisi. Korkearantaista ja louhikkorintaista Susisaarta kohden Jooseppi lykkeli, ja kun sen sivu kerran ehtisi, alkaisi Romakkaniemi näkyä. Tästä Susisaaren kuvetta ei koskaan muulloin kulkutietä ollut kuin keväthankien ja syyskuivien aikana, jolloin Hirviharjun kautta oikaistiin Ruokojärvelle ja siitä taas rantamaille, kirkonkylään. Kesäisin pääsi maisia maita kulkien ja järvien lahtia kiertäen polkua pitkin Ruokojärvelle, vaan venekulkua ei näiden kahden järven välissä ollut. Romakkaniemen kesäreitti kulki koskista Lumiojokea, joka Moinajärven eteläisimmästä lahdensopukasta puski kolkon kivelion halki pienempien järvien kautta rantavesille. Se oli vaivalloinen kulkutie, eikä sitä Jooseppikaan käyttänyt kirkkotienään.

Vaan jo oli Jooseppi louhikkorintaisen Susisaaren sivuuttanut, ja kun ehti pohjoispäähän, alkoi Romakkaniemen nenä näkyä. Näkyi ensin korkea hiekkaranta, jonka rinnasta jo päivä oli lumen sulattanut niin että kellertävä hiekka paistoi lumisen rantatörmän alta. Korkeammalta, niemen juurelta päin näkyi jo talokin: uljas punaiseksi maalattu asuinrakennus, navetta latoineen, aittaa, tallia ja muita huoneita. Notkossa peltojen päässä kyyrötti sauna, jota ei oltu punattu. Talolta se näytti, näytti varsinkin täällä kivelioässä, jossa naapurit eivät sitä häpeään voineet saattaa.

— Romakkaniemen perintötalo Moinajärven rannalla, — hymähti Jooseppi, kun hyvillä mielin katseli kotoaan kohden, jota kirkkaan aamuauringon valo sopi valaisemaan. — Ei se nyt enään ole kruunun torppa eikä uudistalo, vaan se on perintötalo, jossa kruunu ei enään isännöitse . . .

Hyvältä tuntui Joosepin sydämessä ja mieli niin hauskalta, että itselleen täytyi hymytä. Vaan siinä olikin paras elämä kulunut, ja siihen hän oli ahkeruutensa ja voimansa uhrannut.

Jo näkyi savu nousevan vaaleana kirkasta taivasta kohden. Kuului kuin koirain haukuntaa ja väliin kuin poronkellon kalkatusta.

Mutta kun hän saapui lähemmäksi rantaa, näki hän Pontun, vanhan tyjihäntä porokoiransa täyttä laukkaa kynsivän häntä vastaan pitkin kovaa järvihankea. Ponttu oli vainunnut isäntänsä tuloa ja tuntenut hänet jo jälle. Ulisten ja

hyppien Jooseppia vastaan se ilonsa ilmaisi, suu kummassa irvistyksessä.

— No no, no no, so, so, so, — hyvitteli sitä Jooseppikin, otti kintaan kädestään ja antoi sen haistella paljasta kämmmentä.

Kun hän venevalkamasta nousi törmälle, huomasi hän heti vieraan poron saunan luona, pulkasta luppoja syödä nopastelemassa. Joku vieras kai oli taloon yöpynyt, vaan poromiehiä se ei ollut, sen tunsii Jooseppi poron valjaista ja koirasta, joka haukkua jäyskytti, pulkan kupeella ärhentäen.

Jooseppi hiihteli pihaan päin ja näki samalla toisen tyttärensä Liinun tulevan navetasta, sylissänsä korkea läjä pestyjä viilipyttyjä.

Liinu tytär oli pitkän solakka, sinisilmäinen tyttö. Hänen hiuksensa olivat kullankeltaiset ja kasvot loistavat. Hipiä oli hieno kuin silkki ja liikkeet notkeat ja virkut. Kauniiksi tytöksi häntä oli mainittukin jo muuallakin, ja rippikouluajalla sanottiin lukkarin häneen rakastuneen.

Isänsä nähtyään hän seisautui sylillisineen keskelle pihaa.

— Terveisiä, — toivotti Jooseppi ja kysäisi sitten yhteen menoon:

— Kenen tuo poro on?

— Kemppaiseksi sanoi itseään ja puulaakin asiaa kertoi teille olevan.

Jooseppi nosti suksensa tikapuita vasten porosten edessä, sukaisi kerran partaansa ja lähti nousemaan portaille.

— Terveisiä laitettiin Ruokojärvestäkin —
 Juhanihiltakin, — muisti hän vielä sanoa.

— Ruokojärven kauttako te olette tullut?
 kysäisi Liinu eikä ollut terveisistä millänsäkään.

— Sen kautta menin, sen kautta oikaisin ta-
 kaisinkin. —

Ja Pontun ja Liinun saattamana kävi Jooseppi
 sisälle.

Emäntä Leena oli koko ajan ollut sängyn hy-
 vänä. Hourailutkin oli ja pelännyt Joosepille
 jotakin pahaa tapahtuvan. Ei ollut mikään loh-
 dutus auttanut, kertoivat tyttäret. Sillä Kreeta-
 kin, vanhempi tytöistä, oli pirtissä ja istuen takan
 luona kuori hän perunoita lihakeittoon, jota
 Kemppaiselle oltiin valmistamassa. Nyt oli Leena
 viho viimein päässyt nukkumaan eikä herännyt
 Joosepin tulostakaan.

Saatuaan laukun selästään ja asetettuaan sen
 keskelle pöytää virkkoi hän:

— Kyllä tästä äitikin vielä rupeaa paranemaan,
 jahka kuulee hyviä uutisia.

Kreeta, joka oli saanut perunat kuorituksi,
 virkkoi siihen:

— Tuo Kempainen tässä jo puhui, että pe-
 rintökirja on tälle talolle annettu.

Kreeta ei vivahtanutkaan sisarensa. Hän oli
 lyhempi ja tukevampi, mustatukkainen ja rus-
 keasilmäinen, vakavan näköinen, mutta muuten
 miellyttävä.

— Vai sanoi Kempainen niin! Mistä hiidestä

sen nyt jo koko maailma tietää, — sanoi Jooseppi siihen.

Mutta tyttäret huomasivat, että isä tällä kertaa rantamailta palatessaan oli paljoa puheliaampi kuin ennen ja käynnissäkin oli ikäänkuin ylpeämpää ryhtiä.

— Niin ovat nyt asiat. Sopisi nyt poikainkin elää talossa, joka perintönä kulkee isästä lapseen! Vaan mitä ovat tehneet talon työtä sitten kun mieheksi tulivat? Luetut ne päivät ovat. Ja siellä olkoot puulaakissa — minä tässä kyllä vielä toimittelen, vaan kun tulee kutsu minulle pois, niin kyllä minä teidän vaivanne ja työnne, tyttäret, muistan — jospa vaikka miehenkin tahtoisitte ottaa . . .

Tytöt silmäisivät toisiaan. Tuolla tavalla ei isä koskaan ennen ollut puhunut. Mitä kaikella lie tarkoittanutkin.

Ja sillä aikaa kun Jooseppi meni talliin ja muutenkin isännän silmällä katseli, miten tytöt hänen poissa ollessaan olivat taloa hoitaneet, juttelivat sisaret keskenään.

— Terveiset oli Ruokojärven Juhani laittanut — sinulle, — virkahti Liinu ikäänkuin hyvitteläkseen sisartaan, joka aamukauden oli ollut huonolla tuulella.

— Sinulle kai olivat aiotut, — tokaisi Kreeta. — En minä ole häntä vailla.

Mutta samassa tuli Kemppainen pirttiin. Hänelle oli vuode valmistettu kookkaaseen tupaan,

johon porstuasta oli ovi oikealle. Tuvan päässä oli vielä kaksi sievää kamaria, pihan puoleinen Liinun nimessä ja metsän puoleinen Kreetan.

Kemppäinen oli jo ikämies, joka puulaakin hommassa oli vanhentunut. Koko ikänsä metsiä hiihdellyt ja ajattajana ollut. Puulaaki oli hänet nyt Joosepin puheille lähettänyt kuuloille, että jos metsän kauppoihin sovittaisiin. Haukotellen hän alkoi panna paulakenkiään jalkaansa ja kuultuaan, että jo oli Jooseppi kotia saapunut, näytti hän virkistyvän.

Kreeta kävi nyt lehmän hoitoon ja Liinu jäi keittoja valmistamaan ja huoneita siistiämään.

Joosepin kanssa alkoi Kemppäinen asiastaan puhua. Puulaaki oli jo tänä kevännä vielä Romakkaniemen metsän aikonut ehtiä hakkauttaa ja tukit valtaväylään uittaa.

— Siitä ei mitään tule, — sanoi Jooseppi kivistä Kemppäisen puheisiin. Hän tunsu nyt olevansa isäntä, hänkin.

— Mitäs helvettiä se on? — kivahti Kemppäinen. — Kiittäkää ettei puulaaki ennen jo ole alkanut teitä ahdistella . . . olisi käynyt teille niinkuin Särkirovan miehellekin, että myytiin koko talo . . .

— Eläpäs nyt mies leveile . . . Ei tässä olla niin jäniksen passilla liikkeellä . . . on niitä muitakin metsänostajia kuin teidän puulaakinne . . .

— Vaan omansa puulaaki tahtoo — se usko-kaal — rämisi Kemppäinen.

— Omansa saapikin — puheen mukaan, vaan ei ennen. En minä anna paksun lumen aikana metsääni hakata — ja vie ne terveiset, jos tahdot . . .

Kemppainen oli toivonut Joosepin heti suostuvan, ja niin olivat puulaakin isännätkin asian uskooneet. Ja semmoinen oli ollut puhe, kun rahaa Joosepille lainasivat, että heti kun talo perinnöksi saadaan, puulaaki saapi ottaa metsästä omansa. Enin harmitti Kemppaista se, ettei hän onnistunut asiallaan.

Kiivaasti hän veti kengät jalkaansa ja ärähti:

— Tämä maksaa vielä teille paljon. Pannaan velkakirjat hakemukseen!

Hän alkoi kätystä ylleen rukkasiensa ja aikoi heti painaa taipaleelle.

Jooseppi katseli tyynesti kiukkuisen miehen hommaa ja virkkoi sitten:

— No syö nyt ennenkuin taipaleeseen lähdet! —

Kemppainen ei ollut kuulevinaankaan, virkahti vaan, kun jo ovelsa oli menossa:

— Kyllä täällä käy toinen mies asiasta puhumassa.

Ja niin hän työntyi ulos, valjasti poronsa ja lähti hankea pitkin viillättämään poikki järven Alpaslahtea kohden, josta kesäisin polku lähti rantamaille päin. Jooseppi katseli sivuakkunasta hänen menoaan, ja tuntui kuin olisi joku salainen pelko hänen sisimpäänsä ilmaantunut. Äsken ei tuntenut, vaan nyt tuntui.

— Vaan saan minä vallesmannilta neuvoja, jos rupeavat hätyyttämään, — lohdutteli hän itseään.

*

Pääsiäisaamuna varhain ajaa hurahutti Ruokojärven Juhani Romakkaniemen pihalle uljaalla porohärällänsä, niin että kello kilkatti kuin tuskassa ja valjaat välähtelivät punaisen kellertäviltä.

— Jopahan tuli Juhani, — virkahti Jooseppi, joka tulijan ensiksi akkunasta osui näkemään. — Pääsiäisen aikana aikoikin tulla.

Tytöt olivat molemmin ulkosalla. Jooseppi ja Leena vain pirtissä. Leenakin oli jo niin toipunut, ettei enään hourailut ja jaksoi vähin liikus-kellakin huoneessa.

Jooseppi oli Leenallekin selittänyt, mikä Ruokojärven Juhanilla oli mielessä. Kunnan mieheksi tiesi Leenakin Juhanin, vaikka usein oli kuullut mainittavan hänen omituisesta kitsaudestaan.

— Jos Liinua ajattelisi ja hänet kihlasi, olisi se paremmin minun mieleeni, — puhui hän sängystään Joosepille, joka valmistelihe vierasta vastaanottamaan.

Ja kääntäen laihtuneet, ryppyiset kasvonsa ja suuret, surumieliset silmänsä Jooseppiin päin hän jatkoi:

— Sillä ei sitä hyvä peri Liinua . . . niin on luonnoltaan tullut tätivainajaansa, jonka tukkilaiset raikasivat kuoliaaksi . . . ja jonka muistat . . .

— Elä nyt anna taas niille omille ajatuksille valtaasi, — nuhteli Jooseppi, mutta emäntä jatkoi:

— Sinä et mitään huomaa, joka olet hyvää sukua, vaan minun puolellani on paljon huonoja... Kun pitikin tulla tuon Liinun tätivainajaansa, että välistä kun katson, niin paha tekee... Samanlainen on varsi ja silmäin kiilto ja hameenheiluttaminen... vaikka en ennen ole puhunut sinulle... Jos maailmalle joutuisi, Liinu, niin hullusti kävisi... niinkuin Ruokojärven tyttärellekin.

Emännän ääni oli valittava, ja hän katsoi Jooseppiin kuin apua anoen.

— Elä nyt vaivaa itseäsi taas niillä mietteiläsi, kun nyt olet päässyt jaloillesikin monesta aikaa... Mihinkäs ne nyt tästä joutuisivat... perintötalosta... ja hyvät tyttäret ovat molemmat... ja vävyjä tässä tarvittaisiinkin, — puheli Jooseppi vaimolleen, jonka taas uskoi aikavan hourailla.

— Kreeta on jäykempi — hän kyllä maailmansa elää, — jatkoi Leena, aina Jooseppia silmiin katsoen ja hänen katsettaan etsien. Se on perinyt sinun kovan luontosi ja työinnonkin... Koeta sinä nyt puhua Juhanille Liinusta...

Emäntä oihkasi ikäänkuin johonkin paikkaan olisi kovasti koskenut, kääntyi maata seinään päin ja Jooseppi kuuli hänen höpisevän:

— Molemmat poikani helvetti perii, vaan tyttäreni viepi jo tässä elämässä... Jeesus Kristus...

Jooseppi näki, että Liinu ja Kreeta jo olivat ilmaantuneet pihalle ja puhuttelivat Juhania, joka porolleen luppoja pulkasta antoi.

— Tottapahan vieraastaan huolen pitävät, — arveli hän, mutta kävi kuitenkin pihalle hänkin, puserosillaan ja avopäin.

Lämmin ja hauska kevätaamu olikin

— Moinakiveliön kauttako tulit? sanoi Jooseppi ja pisti kättä Juhanille.

— Niitä maita tulin ja kovaa kyytiä, — kehahti Juhani.

Ja kun kysyttiin kuuluiko erinomaisempia, niin kertoi Juhani viikolla käyneensä kirkolla.

— Ja vallesmanni kuuluu olleen hyvin huonona sairaana, — tiesi hän uutisia.

— Jopa kummaa kuulen! Ja terve oli minun käydessäni . . . eikä kipujakaan valitellut.

Joosepin mieleen jyskähti epämääräinen pelko siitä, että jos kuolee nyt vanha vallesmanni . . . Liekö muistanut käyttää perintökirjaa henkikirjurilla — niinkuin sanoi tarvittavan?

— Jopa on kumma, — ihmetteli hän vieläkin.

— Tuliko puheeksi, oliko vaarallinenkin tauti? tokaisi hän sitten Juhanilta.

— En tuota tarkemmin kysellyt.

Mutta hajamielisenä oli Jooseppi, kun hän Juhaniin kanssa kävi sisälle. Hän vei Juhaniin tupaan, istumaan käski ja haki sängyn alta sikaari-laatikon.

Istuivat siinä sitten väkevää sikaaria poltellen

toinen toisessa päässä pöytää, eikä kumpikaan puhunut mitään. Aurinko kohosi kohoamistaan korkeammalle ja lämmitti katon räystäitä, että lumi alkoi sulaa. Mutta etelän taivaalla, auringon alla, näkyi hienoa pilveä kuin usvaa, ja etelästä päin kävi tuuli.

— Taitaapa siitä ruveta suveamaan, — arveli vihdoin Jooseppi.

Juhani niisti sikaariansa kengän kärkeen ja polki tuhkan jalkansa alle.

Liinu toi samalla kahvia kahdella kupilla.

— Olisi tuolla kaapissa tilkkanen hokmannia, jos sekaan tahtoisit panna, — tarjosi Jooseppi.

Vaan ei sanonut Juhani tahtovansa. Muissa mietteissä istui, mutta ei vaan mitään kyennyt puhumaan.

— Kumpaako tytärtä sinä sitten meinaat, jos sillä asialla olet? — kysyi Jooseppi vihdoin, kun kahdenkesken olivat jääneet.

Juhani katsoi hämmästyneenä. Eikö Jooseppi sitä tiennyt? Eikös Liinu ollut sanonut?

— No Liinua minä . . .

Ja siitä alkoikin puhe luistaa. Juhani kehahti, ettei hän aivan varaton ollut, oli pitäjän säästöpankissa sievonon summa ja viidettäkymmentä poroa. Eikä ollut kepulikalu sormuskaan, jonka nyt Liinulle oli tuonut. Vaan vasta ensi kekrinä menisivät yhteen. Siihen mennessä aikoi Juhani hommata talonpaikkaa.

Jooseppi kuunteli hymyssä suin. Eipä ole vaan

monta nuorta miestä, jolla semmoisia säästöjä olisi.

— On tässä sijaa sinullekin, jos tässä halunnette alkaa elämäänne, — ehdotteli hän.

Vaan omaa kotia tuntui Juhani mielivän.

Olisin minä isältä sen kotitorpan ostanut, vaan siihen kun jäisivät ruokittavakseni molemmat ja kukatiesi vielä osaisivat siihen sisaretkin äpärsikiöineen . . . niin eroon haluan . . .

Juhanin silmät vilkkuivat kylmästi, ja ohuet huulet kuin värähtelivät.

Joosepilla ei ollut siihen mitään sanomista.

— Uuden navetan siihen olen salvannut ja se riittääkään. Tukiinuittoon lähden tästä vesien auettua . . .

Kylmä oli Juhanin äänikin, kalskahteli kuin pakkasrauta, ja tunteeton hänen kylmänharmaa silmänsä.

— Kyllä siinä pian yhden miehen ansio syötäisiin ja kulkijoille jaettaisiin, jos antamaan rupeaisin, — sanoi hän kuin selitykseksi, kun ei Jooseppi mitään virkkanut.

Mutta hetken kuluttua nousi Jooseppi menäkseen ja sanoi:

— No niin. Sopinette sitten Liinun kanssa. Leenan ja minun puolesta ei ole mitään vastustelmisia.

— — — — —

Jooseppi kävi Leenaa puhuttelemaan.

Emäntä näytti nyt olevan paremmalla tuu-

lella, oli kuin olisi jokunen ilonsädekin silmistä välähtänyt.

— Jo minä Kreetalta kuulin ... Kyllä nyt Liinu turvassa on, kun Ruokojärven Juhanin miehukseen ottaa ... Menikö se sinne Juhanin puheille? — puheli hän, nyt virkeästi.

— Sinne näkyi menevän ...

— Herra on kuullut rukoukseni ... Muistatko sinä Jooseppi, kun sinä minua aloit hyväillä?

— Enpä tuota enään niin muista, arveli Jooseppi, mutta tunnossaan hän päätteli, että houraa se taas Leena, vaikka näyttää selvänä olevan.

— Minäpä muistan niinkuin tämän päivän, — puheli emäntä, ja silmiin oli ilmaantunut omituinen kiilto. Kun Järvirovasta yhdessä lähdimme sukilla naapuriin, kysyit sinä: Leena, etkös rupeaisi minulle vaimoksi? Minä hiihdin jälessä, sinä edellä latua aukaisten. Vaimoksesi rupean, vaan en huoraksesi, — vastasin minä. Sillä minä muistin sisarvainajaa, Eveliinaa, jonka tukkilaiset raiskasivat. Etkös sinä muista häntä? Katsopa tuota Liinun käyntiä ja naurua ja liikkeitä ...

Emäntä tuntui väsyvän puhuessaan. Vaan vielä kysyi:

— Koska ne aikovat vihillä käydä?

Jooseppi rykäisi. Hän oli aivan varma, että Leena houraili.

— Syksyllä vasta. Omaa kotia kuuluu meinaavan Juhani.

Leena ei siihen mitään vastannut. Jooseppikin nousi tuolilta, sängyn vierestä, ja kävi kaatamassa lisää kahvia pannusta.

— Sanoin minä, että olisi tässäkin sijaa, jos tahtovat tässä ensiksi olla, — selitteli Jooseppi, kahvia juodessaan.

Mutta ei puhunut emäntä siihenkään mitään. Itselleen mitä lie höpissyt, koska huulet liikkuiivat.

Jooseppi jäi siihen takan luo mietteisiinsä istumaan.

— Mistä se lienee tuo Leenan tauti oikein kotoisin? — mietiskeli hän. — Ei siihen näy auttavan lääkäriinkään lääkkeet eivätkä neuvot. Olisiko sukuvikaa? Leenan veli oli tullut mielenvikaan ja siinä tilassa koskeen hypännyt, äitinsäkin kuului vanhemmiten hourailleen . . . Mikä hänen ymmärtänee ja tietänee . . .

Ison, jalkaniekka ja kuparirintaisen pannun oli Kreetta kahvia keittänyt sulhasmiestä varten, ja siinä se piisin nurkalla tuoksui, ihan Joosepin nokan alla. Ei malttanut Jooseppi kauan katsella ennenkuin kaatoi taas kuppinsa täyteen.

Mutta silloin Ponttukin, joka isännän sängystä oli hänen liikkeitään kiiluvin silmin katsellut, hypähti lattialle ja koettaen häntänsä tyveä heilutella se nöyränä ja silmät sulavina käveli Joosepin luo. Jo puraisi Jooseppi palasen sokerista ja sen Pontulle heitti.

— Maista sinäkin nyt . . . vanhaksi jo tuletkin, sanoi hän.

Mutta tuvassa kahdenkesken istuivat Juhani ja Liinu hiljaisella äänellä keskenään supatellen. Ja oli Liinu jo päähänsä pannut Juhanin antaman valkoisen silkkihiivin ja sormeensa paksun sormuksen.

Kun hän ensi syksynä tänne asettui vanhaa kalasaunaa talvea varten tiivistämään ja hirsiiä kartanon paikalle veistämään, jäi Leena vielä lapsen kanssa kotitaloonsa, Järvirovaan. Mutta talven tullen, parhaan munakan aikana, toi hän Leenanakin, kolmitakkareessa kirkkaana marraskuun päivänä järven yli vetäen. Ikävää oli ensi talven aikana Leena pitänyt, kun viikkomääriä sai kahdenkesken lapsen kanssa olla, kun hän, Jooseppi, metsiä hiihti ja elatusta haki. Vaan nälkää ei ollut koskaan. Ruokaa antoi kivelio ja järvi jakoi antimiaan. Silloin oli Leenakin hyvillä mielin kerran kertonut, että kun muut häntä pelottivat Romakkaniemeen, niin kauas ihmisten ilmoilta, lähtemästä, niin Meltas-äijä oli lohduttanut ja sanonut:

— Sen Honkasaajon Joosepin kanssa uskallat lähteä, vaan enpä minä muihin nuoriin miehiin luottaisi. — Kova on kivelio ja kovaa miestä kysyy, — oli vielä lisännyt.

Epäilleet sitä olivat kaikki, että mitenkä tyhjä mies kivelioon talon tekee. Mutta ei epäillyt Jooseppi. Tiesi, että oli luonnon valmistamia niittyjä järven lahtien perissä, joihin korvista ojia juoksi, oli polvikahlama heinikkoa korvissa, joista ensi

vuosina heiniä keräsi. Ja kun kirvesmies ja tekijä oli, niin kolmantena talvena jo kolmen lehmän nänniä sai Leena tunnustella uudessa, somassa navetassa.

Kun tämä vanha vallesmanni ensi kerran kävi Moinajärvellä — saattoi olla siitä parikymmentä vuotta aikaa — oli kädestä pitäen Jooseppia kiittänyt ja sanonut:

— Niin saapi yksikin mies paljon valmista, kun kaiken aikansa työhön käyttää, — vaan mitä ovat nyt muut tällä ajalla saaneet!

Ja kiittänyt oli Leenaakin.

— Eikä ole omallatunnollani, että laiskana ollut olisin, — mietiskeli Jooseppi, kun lumen lähtiessä varhain aamulla veisteli navettaan hinkaloita.

Paljon oli hän taas tänäkin kevännä ehtinyt, senkin jälkeen kun kirkolta palasi. Kaksi uutta niittylataoa oli salvannut ja nyt pian valmistuisivat hinkalot, hyvinkin siksi kun kevätkylvön teko alkaisi.

Piha oli jo lumeton, mutta vainioilla vielä näkyi paksuja kinoksia. Järven rannoilla oli jo näinä viimeisinä päivinä ilmaantunut porevettä, mutta jäät olivat vielä kivat ja liikkumattomat. Mutta kevät huokui jo ilmassa, ja suuri siintävä kivelio ympärillä tuoksui kevättä ja verestä voimaa. Jos sateeksi panisi, ei monen päivän asia olisi ennenkuin järven jäätkin löyhtyisivät. Suvituuli oli tänäänkin kaiken päivää pehmeästi puhallellut etelän

ilmoilta, ja komea männikkö, joka talon taakse, niemen juurelle, oli säästömetsäksi jätetty, huojui hiljaa pihkaisine hakoneuloineen. Yli navetan harjan, siihen kohden pihaa, jossa Jooseppi hinkaloita salvoi, sopi Moinatunturin laki pilvien rajalta näkymään. Valkoiselta pohotti vielä sen kalju puuton huippu, mutta sen rinteillä ja alhaalla juurella vihannoivat iänikuiset joughimänniköt ja maanvanhat kuusikot.

Hetken siinä vielä naputteli, ja tarkkaan kävi vielä kirves salvokseen. Vaan oli ollut Joosepilla nyt kevätaikana monenlaisia huoliakin. Kempaisen käynti oli ensinkin harmittanut ja pelkoakin tuntui, että jos haastaa puulaaki saamisestaan. Ei ollut kuitenkaan haastetta vielä kuulunut, eikä ollut kuulunut vallesmanniltakaan perintökirjaa, jonka oli luvannut lähettää, kun kirjoihin merkitään että on perintötaló. Vaan tottapa lähettää, kun osuu luotettava kulkija, jonka matkaan uskaltaa panna. Ei sitä semmoista kirjaa kaikkien räkänokkain kanssa sovi lähettää. Ei ollut kuulunut sanomia vallesmannistakaan, oliko paranemaan päin vai yhäkö sairasti . . . Toipuvan luulisi vielä, semmoinen vankka ja lihava mies! Ja minun ikäiseni! Kun kuuluu syntymäpäiväkin olevan sama. Viikkoa ennen Mikonpäivää täyttyy kummallakin kolmeseitsemättä . . .

Oli vielä yksi asia, joka Jooseppia harmitti. Liinu oli katumoissaan Juhanin kihloista. Itkeä vikisi eikä tule kangaspuita liikutelleeksi niinkuin

pitäisi, vaikka itselleen kutoo ja toinen, Kreeta, toimittaa navettatyöt ja äidin hoitaa . . . Mikä nyt sitten jos onkin Juhani jylkynluontoinen ja visu . . . sitä hullu nyt murehtii, mutta kun yhteen menevät niin siellä sopikoot . . . ja jopa on minusta näinä päivinä ollut tyynempänä, Liinukin . . .

Jooseppi nopsautti kirveensä kiinni pätkkimättömän hirren vesanteeseen, otti tupakkaa kukkarostaan ja haukkasi uuden mallin poskeensa. Verkalleen käveli hän rantaan, johon tie vei sen vanhan saunan ohi, joka siinä vieläkin suuren kiven vieressä kyyrötti. Siinä se oli ensi talven asunto eikä ollut sitä tullut puretuksi pois, vaikka siitä vallesmannikin oli joskus maininnut.

— Lahokoon siihen loppukin . . . eipä se siinä ole kenenkään tiellä, — mietti Jooseppi.

Mutta rantaan ehdittyään ja päästyään rantaporeen yli kahta rankaa pitkin, jotka siihen sillakseen oli nostanut, lähti hän rantajäätä pitkin kävelemään. Metsän laidassa, vähän matkaa järven lahden pohjukasta, oli Joosepilla pato purossa, joka juoksi metsempää kiviön halki, Säkkijärvestä. Siinä oli hänellä ensimmäinen kevätkalan pyyntipaikka. Syvään, virtavaan puroon, joka aikaisin keväällä aukeni, oli hän rakentanut kuusen näreistä padon, jossa vannenieikka merta pyydyksenä käytti. Ja kalaa siitä lähti joka hakeamalla, illoin, aamuin. Puolillaan oli nytkin merta välkkyvävatsaisia haukia ja synkkänaamaisia ahvenia. Hyvillään nosti Jooseppi merran kaloineen

rannalle, jossa jo kuusten eteläpuolella oli täplä törmää paljaana. Siihen jätti kalat potkimaan sillä välin kun toisen merran, joka oli edellisen päivän päiväpaisteessa kuivunut, oli reikään asettanut. Irroitettuaan kalat ja ripustettuaan merran kuusenoksaan kuivamaan lähti hän, kalat paju-koukussa riippuen, takaisin.

Mutta eivät pysyneet nyt miehen ajatukset siinä, jota tekemässä oli.

— Jahka saan kevätkylvöt kylvetyksi, niin lähden kirkolle . . . ennen tästä ei jouda eikä sovi lähteä. Täytyy ottamaan selkoa mitä vallesmannikin arvelisi . . . Häneltä ne kuitenkin parhaat neuvot saapi.

Sitä oli Jooseppi jo miettinyt siitä asti, kun Kempainen kävi.

Ei ollut sattunut ketään kulkijaa sitten kun Ruokojärven Juhani oli kihlausmatkaltaan mennyt. Romakkaniemen kautta ei kulkenut tukkilaistenkaan tie, eikä ollut talossa Juhaniin lähdön jälkeen ketään vierasta käynyt. Välijoesta, jossa oli asukkaita ja joka oli kolmenneljänneksen päässä Romakkaniemestä, ei ollut ketään käynyt. Olivat kai välajokelaisetkin kulkeneet toisia teitä, jos rantamailla olivat käyneet.

Jooseppi oli saapunut vanhan saunan kohdalle ja aikoi jo astua telalle poreen yli mennäkseen, kun sattui silmäämään järven selälle, Alpaslahteen päin. Pitkin päiväpaisteista järven jäätä hiihteli sieltä mies puserosillaan ja laukku selässä.

— Mikä kulkija lienee, vaan rantamailta se on kulkemassa, koska Alpaslahdesta päin hiihtää, — arveli Jooseppi ja jäi siihen seisoa töllistelemään. Romakkaniemeä kohden näkyi hiihtävän . . .

— Tottapa talossa käypi, — arveli hän ja lähti nousemaan pihaan.

Hän antoi kalakimpun Kreetalle ja alkoi jatkaa työtänsä. Mutta vähä väliä hän silmäsi järvelle, jossa tulija vinhaa kyytiä lähestyi. Eivät olleet niin monet kulkijat Romakkaniemen kautta, ettei uteliaana puheille käynyt. Oli ollut välisti talvia sellaisia, ettei käynyt kukaan rantamailta niin syrjäisessä kivelissä. Ja unehtuipa Jooseppikin nyt kirves käteen hiihtäjää katselemaan, unehtui, vaikka aina työssä ollessa oli semmoisessa touhussa, ettei päättään nostanut, kun tyttäretkin puhuttelivat. Ja saattoipa olla nyt Joosepin uteliaisuuteen syynä sekin, että rannasta päin sanomia ja viestejä vartoi . . . Ja kun hiihtäjä rantaa lähestyi, niin kipristi Jooseppi kulmiaan, että tarkemmin näkisi. Ja jo näytti tulijan tuntevan, koska itseksensä arveli:

— Jos ei kahta samanlaista miestä ole, niin tuo ei ole kukaan muu kuin Juho veli Honksaajosta . . .

Ja kun tulija maan rantaan saapui ja suksiaan kantaen nousi maalle Joosepin äskeisiä rankoja myöten, niin tunsu Jooseppi hänet varmasti nuoremaksi veljekseen Juhoksi, joka vieläkin kotimökillä asui toisen järven, Lampsijärven rannalla,

johon Moinajärveltä oli kolmen penikulman matka. Ei ollut Juho veli käynyt Romakkaniemessä kymmeneen vuoteen, eivätkä olleet veljekset koko sinä aikana toisiaan tavanneet. Rakkaat veljet olivat aina olleet, mutta vähän liikuvia kun kumpainenkin olivat, niin eivät olleet yhteen sattuneet niin pitkään aikaan. Kotonaan mökissään istuskeli Juho veli kaikki talvet, astioita uurtaen ja vasuja valmistellen. Hän eleli rauhallisesti vanhan nuorenmiehen elämää ypä yksin. Kesäisin kalasteli ja syksyllä rantamaille vei veneenlastin järvisiikoja ja pieniä sillejä. Ja kerrottiinpa, että oli ukko vuosien kuluessa kerännyt melkoisen säästön ja että monen talomiehen velkakirja oli ukon punaisessa raudoitettussa arkussa.

Tervetullut oli vieras Romakkaniemeen, ja leveään hymyyn vetäysi Joosepin naama, kun puhuttelemaan kävi ja kättäkin pisti, vaikka toinen sen näytti pitävän joutavana kohteliaisuuden ilmauksena.

— Rantamailla olin käymässä, — jutteli Juho veli siinä pihalla, asettaen suksiaan hinkalokehän varaan päivän puolelle kuivumaan, — niin tuli mieleeni, kun poikkimaisin Viojärvelle tulin, että hiihdämpähän nyt Romakkaniemenkin kautta, koska järvissä selkäjäätkin ovat vielä lujat... Ja lujat näkyvät olevan vielä tässäkin järvessä... Ajattelin: käynpä kuuloilla, koska kuuluu Leenakin sairastelleen koko talven:

— Joo, ja hourailemaan pakkailee, — lisäsi Jooseppi.

Mutta näki Juho veli heti, että työtä oli talossa tehty sitten hänen viime käyntinsä. Talli oli kokonaan uusi ja päärakennukseen oli jatkettu kaksi kamaria. Peltoa oli paljo tehty uutta ja niemen juuriniityllekin eli Sorsalahteen oli kolme kookasta heinälatoa ilmaantunut.

— Montako sinulla nyt on lypsävää? tiedusteli hän, kun ensin oli hyvillä mielin nähnyt mitä Jooseppi oli puuhailut.

— Kymmenen niitä nyt on lypsävää, vaan kolmetoista on kytkyksessä. Enempikin pitäisin, vaan enpä halua, että heinät kesken loppuvat.

— Ohoo. Oletpa niittyä raivannut sitten viime käyntini... Seitsemän oli silloin kytkyksessä... Taisipa tulla niitty tuosta Ahmaojasta!...

— Tuli, veikkonen... ja vieläkin on raivamatta vihanenkin vanha virsta parasta leppäistä ojanvartta.

Niin siinä veljekset haastelivat, nyt monesta aikaa toisensa kohdattuaan. Mutta näkyi päällekin päin, kumpiko veljeksistä oli talon omalla hartiovoimallaan korpeen tehnyt ja kumpiko talvet nikkaroi astioita ja kesät kalasteli. Puolta leveämpi oli Joosepin käyrä selkä ja puolta leveämmät kämmenet, jotka pitkien, raajakkaiden käsivarsien päässä tumman tervaisina ja mahtavina roikkuivat. Hintelä oli Juho veljen muikin ruumis Joosepin leveään persoonaan verrattuna.

Ainoastaan kasvojen ilmeessä ja harmahtavan parran mallissa, joka korvalta, leuan alatse, kulki toisen korvan alle, oli yhtäläisyyttä, ja siitä heidät tunsivat veljekseksi.

— Vaan lienenetkö kuullut — olisiko sattunut kuluneella viikolla kulkijaa — että kuollut on vanha vallesmanni — paras ystäväsi ja herrasi! — kertoi Juho, kun olivat pirttiin nousemassa.

Jooseppi seisahtui yhteen kohti, toinen jalka jo rappusilla.

— Niin kuulin, ja on jo haudattukin, — lisäsi Juho.

— Jopa kuoli liika hyvä herra . . . Onkin ollut minulla tunnossa siitä asti, kun kuulin, että on sairastunut . . .

Joosepin ääni ikäänkuin vavahti, ja päivän polttama poski kalpeni.

— Kolmeseitsemättä olisi viikkoa ennen Mikonpäivää täyttänyt, sanoi Jooseppi. Yks'ikäsiä olimme päivänkin päälle. Muistan kuin tämän päivän, kun aloin tähän Romakkaniemeen immisoonia hakemaan. Piti olla papinkirja matkassa, että kruunu näkee, ettei ole liikoja kirjoituksia. Sitä kun vallesmanni katselee, niin remahtaa nauramaan, että perhana olla, kun olemme yks'ikäsiä miehiä . . . Siinä sen kuulin ensi kerran . . .

Ja kun tulevat pirttiin ja vierasta vieraana pidetään, niin ei lakkaa Jooseppi vallesmanni vainajaa kiittelemästä, vaan uusia ja uusia hyviä töitä muistelee.

Mutta taipui Leenakin vuoteellaan, kun kuuli kuka vieras taloon oli tullut. Kertoi ensiksi sen, että Ruokojärven Juhanista tulee vävy taloon, kertoi hymysuin, Juhoon katsellen. Liinun on kihlannut.

— Vaan kuuluuhan sillä olleen Välijoen Villälläkin tästä talosta naimahomma, — muisteli Juho.

Jooseppi ei puhunut siihen mitään, mutta Leenan poskille nousi puna.

— On semmoinen tuhlari ja väkeviäkin kuuluu maistelevan, — sanoi hän.

— Minuun ei asia kuulu, vaan jos niin visu on se Juhani kuin kerrotaan, niin ei se vaimolleen täyttä ateriaa anna, — tuumaili Juho.

— Liioittelevat ihmiset, — sanoi Jooseppi siihen.

Eivätkä enään siitä asiasta puhuneet.

Tuoretta kalakeittoa veli Juholle tarjottiin ja parhaan mukaan harvinaista vierasta kestettiin. Mutta syötyä tuli puheeksi kruununmaan asukkaat ja uudistalojen metsät. Juho veli tuntui olevan sitä mieltä, että huonosti ja nylkyrin tavoin kohteli hallitus kovan kivelin asukasta.

— Onhan nyt sinullakin, Jooseppi, elettävä talo tässä, — puheli Juho, kun kahdenkesken istuivat tuvassa, — ja perintökirjan olet saanut. Ja mitä velkaa lienet puulaakista ottanut, sen säästömetillä maksaisit . . .

— Niin on aikomus tässä . . .

— Niinpä vainkin. Ja kyllä kai sen tarvitsisit. Sillä teepä talo asumattomaan järven-niemeen, kauas muista ihmisistä, niin siinä yhden miehen ruumis jo vitsaksi vääntyy! Vaan mistäs tiedät, jos kruunu hakkaa parhaat puut metsästäsi ja myypi omaksi hyväkseen ja laiskojen herrojen palkoiksi! . . .

Jooseppi hämmästyi.

— Ei, ei ole minun kirjoissani semmoisia pykäliä, että kruunu hakkaa . . . Pois se . . . Mistä helvetistä sinä semmoisia . . .

Jooseppi nousi istumasta, ja kummallinen levottomuus näytti täriseyttävän rauhallista miestä. Ei ollut kirous-sanaa sen miehen huulilta kuultu sitte kun poikasena ollessa.

— Enpä häntä ole juuri sinun kohdallesi kuullut, vaan lienet kuullut Tievon Pekasta, jolla kapelissa oli kruunun talo?

— En ole sattunut kuulemaan.

Joosepin puhe tuntui käyvän tavallista nopeammin.

— Kävi niin, että kruunu hakkasikin parhaat puut metsästä ja puulaakin velka jäi maksamatta ja haki puulaaki velkansa pois, talo myytiin ja mies sai marssia matkoihinsa . . .

— En ole kuullut . . . Eikä puhunut vallesmanni vainaja kruunun hakosta mitään . . .

Vaan sen näki Juho veli, että kovin koski asia Jooseppiin.

— Ja jos sillä lailla alkaa kruunu tästä puo-

linkin asukastaan kohdella, niin kiveliöiksi jäävät kaikki kruununmaat, — kukapa lähtee elinajakseen työtä tekemään, kun ei mitään toivoa ole vanhan päivän varasta . . .

Kuuluu tulleen uusi asetus, vaan en muista vuosilukua, että joka sen vuoden jälkeen vasta on immisoonia hakenut, niin niistä kruunu parhaat puut hakkaa . . .

— Voipi olla. Vaan ei puhunut vallesmanin vainaja mitään, vaan kehotti tekemään peltoa, niittyä raivaamaan ja joka kohdalle uusimaan, että pikemmin perintötaloksi saat . . .

— No en tiedä sinun kohdallesi sanoa, vaan niin on käynyt Tievon Pekalle.

Jooseppi haki ja haki kaappinsa laatikosta.

— Täällä pitäisi olla yksi syynipöytäkirja vielä tallella. Se on vallesmanni vainajan omaa kirjoitusta eikä siinä puhuta kruunun hakosta mitään, — sanoi hän ja vihdoin löysi repallaan olevan paperi arkin. Vei sen Juho veljen nokan alle ja sanoi:

— Luepas sinä tämä . . . kuinka sinä käsität . . . Tämä se juuri on . . . Ei siinä vaan Leena ole sitä paikkaa löytänyt.

Veli Juho olikin taitava sekä kirjoituksen että kirjan lukija ja selvän tuntui saavan, kun verkalleen luki, Joosepin tarkkaan kuunnellessa:

Vuonna 1899, syyskuun 30 päivänä,
toimitti allekirjoittanut kruununnimismies

apumiesten itsellisen Pekka Kävyyn ja lautamies Justinus Vitsamaan kanssa katselmuksen Romakkaniemi nimisellä $\frac{1}{8}$ manttaalin kruununuudistalolla N:o 8 Viojärven kylässä X:n pitäjässä, tilan haltijan Jooseppi Honkasaajon eli Romakkaniemen saapuvilla ollen.

— Niin näkyy olevan, — arveli Juho väliin ja jatkoi sitten:

Tätä toimitusta koskevista kirjoista havaittiin, että sittenkun Keisarillinen Suomen Senaatti kesäkuun 10 päivänä 1896 antamalla päätöksellään oli vahvistanut läänin Herra Kuvernöörin maaliskuun 24 päivänä 1894 antaman päätöksen, jonka kautta tämä tila on päätetty perustettavaksi ja verotettavaksi $\frac{1}{8}$ manttaalin suuruiseksi, oli tilan haltija lokakuun 5 päivänä 1897 tekemässään hakemuksessa pyytänyt päästä siihen asukkaaksi, minkä johdosta Kuvernööri virasto lähetepäätöksessä marraskuun 14 p:ltä 1898 oli määrännyt tämän katselmuksen tilalla pidettäväksi; ja kävi toimitus seuraavalla tavalla:

— No siinä sen nyt kuulet, — sanoi Jooseppi.
— Ei yhtään sanaa ole siitä, että kruunu hakkaa...

— Ei näy olevan. Enkä minä sanonutkaan, että se sinun kohdallesi sattuu, vaan sen olen

kuullut, että kappelissa käy muillekin samalla tavalla kuin Tievon Pekalle.

— Olisiko laiminlyönyt tehtäviään, Pekka? — arveli Jooseppi.

— Sitä en tiedä, vaan kehuivat ne kappelilaiset, että vireä on mies, Pekka.

Hetken mietti Jooseppi, sanoi sitten:

— Tässä kun kevät joutuu ja kylväni saan tehdyksi, on ollutkin aikomukseni rantaan lähteä . . . siitäkkin perintökirjasta kuulemaan . . .

— Se parasta onkin, kun nyt vallesmannikin on kuollut.

— Joo, niin olen päättänyt . . . Kuka lienee nyt vallesmannina?

— Mikä lienee nuori poikanen, kuulin.

Niin siinä veljekset puhelivat, ja tarkkaan kyseli Juho, visu ja vireä, kuinka säästään talossa elettiin.

— Kenelle sinä talvivoin myit? — muisti hän kysyä.

— Tässä jo myin kevättalvella, Isovaaran Iisakille, jonka tunnet.

— Kuuluvat saaneen paremmat hinnat Kemi-jokivarrella . . .

— En ole kuullut . . .

Ja sai Juho vielä tietää, että ruokaa oli kesäksi. Oli kolme sadankilon säkkiä ruisjauhoja, suoloja ja ulkonakuivattua poronlihaa . . . Olipa aitan hinkalossa jokunen tynnyri kauniita, valkean sinerviä ohria, hallavuosien varalta siemeniksi säästettyjä.

— Ei sovi moittia, — kiitteli Juho.

— Joo . . . ja järven antimet erittäin, — kehui Jooseppi.

Ja viipyi veli Juho pari päivää vieraana veljensä talossa, jossa hyvää hoitoa pidettiin. Mutta koska näytti alkavan kesän tekoon tosi teolla, suori Juho suksensa ja laukkunsa selkäänsä köytti ja laittaausi taipaleelle.

Halki Moinajärven lähti hiihtämään niitä kukkuloita kohti, jotka kaukana taivaanrannan tasalta näkyivät ja olivat lähellä Lampsijärveä, jossa Juholla, Honkasajossa, oli näppärä mökkinsä.

Kesä on tullut.

Lauti sulana lainehtii saivovesinen Moinajärvi, ja rantakoivikot lehteen käyvät. Valo on vallannut pimeimmät korvetkin ja kiveilyn kaukaisimmatkin rotkot. Linnun laulu ei lakkaa, vaikka laine väsyä puol'yön kirkkaana hetkenä. Yksinäisen metsäjärven rannoilla on iloa ja elämää ja luhikko-ojanteissa vilkasta liikettä. Niemien nenistä ja saarien selistä käkien kukuntaa kuuluu, ja peuraparvi uipi kahakäteen rannalta toiselle. Ihanasti hymyilevät lehdet, ja erämaan vankat metsät huokuvat viimeiset kylmät jäässä olleista rinnoistaan.

Pois on pimeä ja kylmä paennut, ja valo ja lämmin nyt herraina ovat. Ei kukaan enään muista pakkasöiden pimeää, ei kukaan ajattele kylmää, kun lämmin etelä puhalttaa ja yötä päivää aurinko paistaa.

Polkua pitkin, joka Romakkaniemestä lähtee Välijokeen, kävelee Liinu nopein askelin. Uuden saunan vierestä lähtee se polku, joka naapurit yhdistää, nousee männikköön talon taakse ja painuu metsään. Varhainen on aamu, hiljainen on ympäristö. Tuntuu kuin sykähtelisi ilosta erämaan sydän ja kovan kiveilyn silmä kyynel-

tyisi nyt, — kun valo ja lämmin maan ja taivaan täyttävät. Polku on kaita ja pounikka paikoin, vuoroon taas kivikkorovaa ja jäkäläkangasta. Mutta päivä paistaa sille puiden lomitse, ja kanervakankaalla, jossa kellertävä hiekka polkua peittää, tuntuu se jalkaa lämmittävän, kun Liinu avojaloin kävellä keikuttaa. Ei ole nyt Liinun suu hymyssä, eivät naura silmät eikä poskille kuoppaa ilmesty. Vakavana kävelee Romakkaniemen komea tytär, ja itkeentyneet ovat siniset silmät. Mutta miellyttävästi notkahtelee vartalo ja kauniisti kaartuu jäntevä nilkka, kun hän kivelältä toiselle hypähtää ja loikkaa pienien purojen poikki. Heilahtaa silloin pitkä kullankeltainen palmikko pyöreiden lanteiden päällä.

Surun viestiä on Liinu viemässä lähimpään naapuriin Välijokeen. Kuolon sanomaa saattamassa. Kylmänä makaa nyt Romakkaniemen toimelias ja työtyri emäntä Leena, joka melkein kaksi vuotta on kitumalla kuihtunut. Poissa on nyt Joosepin jäntevä kumppani, joka yhdessä miehensä kanssa talon kivelioon teki ja muhkean karjan kasvatti. Poissa on rohkeamielinen vaimo, joka miestänsä seurasi asumattoman järven niemeen, vaikkei kattoa pään päälle ollut. Toivonut ja toivonut oli Jooseppi, että iloiset sanomat Leenan mieltä virkistävät ja että kun tulee kesä ja linnut alkavat laulaa ja kevätkylvöt orahalle nousevat, että silloin Leena toipuu ja vielä virkooa entiseksi emännäksi.

Mutta hyviä uutisia kuuli: talon tiesi nyt olevan oikein oman, mieleisen tiesi saavan vävyajan, Ruokojärven Juhanin, — eikä minkäänlaisia pahoja asioita olisi pitänyt olla — mutta ei enään elämään virkistynyt. Kun järven jäät suvituu- lilla murenivat, kun pihan nurmi jo vihoitti ja ensimmäinen pääsky toi terveiset eteläisiltä mailta, — silloin umpeen painuivat toimeliaan vaimon silmät ja huulet tiiviisti yhteen pusertuivat.

Ei ollut Jooseppi näinä viime aikoina vaimoan ymmärtänyt, oli aina uskonut, että houraillee, kun lapsista huolehti, kummia unia sanoi näke- väänsä ja pelkäävänsä jotakin kauheaa, joka tu- lossa oli. Semmoista oli ollut koko Leenan suku ja varsinkin äiti vainaja, joka näkyjä oli nähnyt siihen asti kun mielenhäiriöön tuli.

Olivat olleet kaikin siinä äidin vuoteen vie- ressä, kun loppu lähestyi, Jooseppi sängyn lai- dalla istuen. Viimeiseksi oli tahtonut puhua, mutta ei voinutkaan. Silmien ilmeessä oli ter- vettä älyä, huulet liikahtelivat, mutta ääntä ei kuulunut. Syvän surullinen oli katse, jonka tyttä- riinsä loi ennenkuin ummistuivat silmät.

Liinu tunsu kylmiä väreitä pitkin selkäpiitään kulkevan, kun äidin loppua muisteli. Ei olisi hän tahtonut äidin vuoteen viereen tullakaan, vaan Kreetta ja isä pakottivat.

Ja kun Liinu nyt kävellessään palautti muis- toonsa kuluneen talven tapahtumia ja äitivainajan hajanaisia puheita, uskoi hänkin, samoin kuin

isäkin, että äidillä oli järki liikahtanut. Sekin oli, kun väkivetoon tahtoi minun ruveta Juhanille vaimoksi. Äidille mieliksi piti niin tehdä. Joulusta asti, jolloin Juhani ensi kerran kosi, oli siitä puhunut ja Juhania kiitellyt . . .

Oli kun olisi joku helpotuksen tunne Liinuun tullut, kun hän nyt muisti, että äiti oli poissa eikä enään ollut pakottamassa Juhanille menemään. Vastenmielinen oli Juhani Liinun mielestä, vaikka olikin punaverinen. Kylmä oli hänen katseensa, eikä hänen puheensa lemmeltä tuntuneet. Toista olisi Välijoen Ville, pulska tukki-poika, jonka laulu kuuluisi kesäisin järveltä kivieliöön asti. Vaan Villeä äitivainaja ja isä moitivat viinaan meneväksi ja rentuksi. Äiti ei sallinut Villen yötäkään talossa olla.

Monissa mietteissä Liinu kävelee. Hänen vilkas mielensä kuvailee kummia juttuja, hän muistaa rippikouluaikaansa ja iloisia iltoja kirkonkylässä. Kerrankin, kun salaa mentiin Mäkelän riiheen yösydännä tanssimaan. Sinne tuli herrojakin, ketä lienevät olleet, punssia tarjosivat ja tanssata vihkasivat . . . Taivas jos se rovestin tietoon olisi tullut!

— Sinäpä olet korea tyttö, — oli eräskin sanonut ja yrittänyt suutelemaan. Liinu ei ollut arvannutkaan välttää, ja niin oli suudellutkin aivan vasten huulia . . .

Mutta jo ehtii Liinu kapean joen rannalle, jonka toisella puolella oli vähäinen talo navettoi-

neen ja muine ulkokuoneineen. Se oli kruunun-
torppa, joka siihen vasta vuosikymmen toista oli
rakennettu. Pieniä peltotilkkuja oli siinä ympä-
rillä, vanhan kuusisen aidan ympäröimänä. Se
oli Välijoki — Romakkaniemen lähin naapuri —
jossa asui Iisakki Väylä vaimonsa ja kahden jo
täysi-ikäisen lapsensa kanssa.

Hän seisahtui törmälle. Vene on talon ran-
nassa, mutta ei näy ketään liikkeellä. Liinu huutaa.
Jo kuulevat sisälle, ja joku silmää akkunasta ulos.

Se on Ville. Näppärästi rientää hän pirtistä
ulos ja sieltä rantaan, kun on tulijan tuntenut.
Hyvällä sysäyksellä on vene kapean joen toisella
rannalla ja Liinu tarttuu sitä keulasta kiinni.
Uljas nuori mies on Ville, katse on avonainen ja
silmien ilme lempeä. Mutta roima on varsi ja
ääni miehekäs. Kysyvin katsein hän Liinua sil-
mäilee eikä sanaa suustansa saa. Ruokojärven Ju-
hanin morsiamen tietää Liinun olevan, niin ei enään
puhuttele kuin ennen. Tapasivathan kivelionkin
asukkaat toisensa silloin tällöin, vaikka pitkä tai-
val olikin. Talvi-illoin usein, kun puhteet olivat
pimeät ja pitkät, hiihtivät Romakkaniemen tyt-
taret joskus Välijokeen tarinoimaan, varsinkin
silloin kun tiesivät Villen kotosalla olevan. Ja
vuorostaan kävivät välijokelaisetkin Romakka-
niemessä. Hiihteli silloin aina Villen ja Mantan
matkassa Josefiinakin, Välijoen tanakka emäntä,
joka kerran oli karhunkin ampunut. Ja silloin
kerrottiin molemmin puolin mitä oli satuttu kuu-

lemaan uutisia. Erään kerran oli Liinu, kun yksin kotia palasi, eksynyt ladulta, kun tuisku oli umpeen sen puhaltanut. Vaan kun oli ollut myötä-tuuli, niin kun oli huutanut, oli huudon Välijokeen kuullut Ville . . . ja sitten saattanut Liinun kotia asti.

Niitä matkoja ja illan hauskoja kai nyt nuorimies muisteli, koska ei puheisiin alkanut.

— Meillä kävi kuolema, — sanoi Liinu, kun jo olivat päässeet toiselle rannalle.

— Äitisikö . . . ?

— Äiti . . . Me olemme Kreetan kanssa sitä odottaneet, kun heikonnut on päivä päivältä, vaan isä ei ole uskonut . . .

— Meidän äiti kyllä sanoi, kun hangen aikana palasi: ei näe Romakkaniemen Leena enään ensi Juhannusta.

He nousivat maihin ja kävivät pihaan päin.

— Apua läksin hakemaan: isääsi, äitiäsi, Manta ja sinua . . . Eihän sitä ruumista muutoin saa kirkollekaan, jos ei miehiä saa kantajiksi Viojärvelle asti . . .

— Kotosalla tässä olemmekin kaikin, — sanoi Ville ikäänkuin lohdutukseksi Liinulle.

Mutta kun Ville koetti tavoittaa Liinun katsetta, vältti Liinu. Ei ennen niin tehnyt, vaan suoraan silmiin katsoi ja nauroi.

Ja nuoren miehen sydämessä sykähti niin kumman kylmästi.

Romakkaniemen isossa pirtissä höylää Jooseppi arkun lautoja Leena vainajalle. Lämpöiset ovat päivät, ruumis on pian saatava hautaan, ja vaivalloinen ja pitkä matka on kirkolle.

Kovin tuntuu nyt Joosepista huolekkaalta elämä entiseen verraten. Siitä asti kun veli Juhokävi, ei Joosepilla ole ollut oikeaa lepoa yöllä eikä päivällä. Monet asiat huolettivat: puulaakin velka, vallesmannin kuolema ja perintökirja. Mutta ei joutanut lähtemään rantamaille kuuloille. Kevätkylvön aika lähestyi, ja keli kävi huonoksi. Täytyi ensin kevätkylvöt toimittaa, niin sitten olisi aikaa. Mutta juuri kun viimeiset siemenet kylvi, niin sattui tämä kaiken muun huolen lisäksi — Leenan kuolema . . . Ei ollut Jooseppi uskonut, että Leena kuolemalle kävisi . . . Odottanut oli, että siitä vielä toipuu ja kesän päälle kokonaan paranee. Vaan ei parannut. Niitä luulojaan ja uniaan selitteli ja houraili eikä kipuja missään sanonut olevan . . .

Kolmekymmentä vuotta olivat yhdessä eläneet. Hyvä kumppani Leena oli ollut, taitava ja työtyri emäntä siihen asti kun alkoi niitä luulojaan jutella ja uskon asioista selittää. Sitten ei enään huolehtinut talonkaan töistä, vaan kirjaa luki ja väliin itki . . . Monta kovaa oli koettu Leenan kanssa ja pyritty siihen, että Romakkaniemi oikeaksi omaksi saataisiin . . . Ja nyt kun juuri olisivat huolettomimmat päivät alkaneet, niin tulee kuolema kesken kaikkia . . .

Kun joskus nuorempana olivat kuolemasta puhuneet, niin aina oli Jooseppi uskonut ensin kuolevansa, jotta Leena sitten saisi hautaan saattaa

— Vaan ei näy käyvän mikään ihmisen mielen mukaan, — mietiskeli Jooseppi, kun hiki päissä arkkua viimeistelee. — Ei mennyt toivo toteen poikainkaan, Eelin ja Pennen, suhteen. Eivät kotona pysyneet, vaan tukkilaisten joukkoon antausivat ja mitä elämää siellä viettänevätkin. Sekin oli Leenaan koskenut, vaikkei hän Joosepille puhunut.

— Ei ollut elänyt se nuorin poika, joka kaikkein rakkain oli Leenan mielestä ollut ja josta oikeaa kivelion miestä kumpikin toivoi . . . Hukkui ihan kotorantaan, aivan kuin vetehinen olisi järveen vetänyt . . .

Ja kun Jooseppi saa arkun valmiiksi, istahtaa hän höyläpenkille ja raskas huokaus nousee rinnasta.

— Niinpä tämä tuntuu autiolta minunkin elämäni, kovin yksinpä tunnun olevan, — miettii hän. — Oli ollut sentään hyvin hauskaa ja tunnolle helpottavaa, kun huoliensa sai Leenalle jutella ja yksissä tuumin elämänsä järjestää . . .

Ja kun hän arkkua vielä katseli, että löytäisikö silmä siinä virhettä, tuumaili hän:

— Enpä minä olisi uskonut, että minä Leenalle arkkua olisin tekemässä . . .

Hän nousi, kävi pihalle ja puheli Kreetalle,

joka kesänavetalta tullen kantoi isoa maitopyttyä kesäkellariin päärakennuksen pohjoispäähän. Lehvät oli Kreetta jo laitumelle laskenut. Kellot kalkattivat kasvattimännikön takaa ja karja tuntui painuvan Sorsalahden-niityn aidanvarтта takakorpea kohti . . .

Jooseppi seisautui keskelle pihaa. Päivä paistoi jo korkealta, lämmin oli ja järvi tyven. Ei ollut vielä ehtinyt kylvö itää, mutta nurmi kasvoi jo pitkänä ruohona pihalla ja peltojen pientareilla. Osui Jooseppi luomaan katseensa Moinatunturille, jonka harmaja, puuton laki sädehti auringon valossa . . .

Ja siinä samassa hän taas muisti sen unensa, jonka näki kun tämän niemen nenään yöpyi . . . karjan kellot kuuluivat nytkin . . . Joko tulisi nyt Moinakiveliökin linjoitettavaksi ja mitattavaksi. Kummaa se uni sittenkin oli ollut — jos nyt toteentuu. Vallesmanni vainaja oli tänä kesänä maanmittarien sanonut tulevan, heti vesien auetua. Vaan eipä ollut vielä kuulunut . . .

Keskelle pihaa laskeusi hän pitkäkseen, pää oikean käden varaan, katse poikki järven Moinatunturin lakeen päin tähdäten.

— Olisi nyt tyven järvellä ruumista kuljettaa, kun joutuisivat sieltä avuksi Välijoesta, — mietiskeli. Sieltä pohotti Alpaslahti järven toiselta rannalta korkean kuusikkonsa suojasta . . .

Mutta ei tuntunut olo hyvältä Joosepista siinä pihallakaan. Kolkolta ja ikävältä tuntui. Hän

nousi, käveli maitokellarin ovelle ja katseli kellariin, jossa Kreeta parhaallaan siivilöi maitoa. Jooseppi oli avopäin, niinkuin hänen tapansa kesäisin oli olla.

Siinä tuli kauhean ikävä, kun mieleen johtui Leena ja aamu, jolloin ensi kerran tähän kellariin maitoa oli siivilöimässä. Ei ollut Kreetakaan äitinsä näköinen, oli tukevampi, ja tylympi oli katse kuin Leena vainajalla, vaan muuten töittensä puolesta oli paremmin äitiinsä kuin Liinu, joka hätiköimällä teki kaikki.

Tulleneeko kummastakaan äitinsä vertaistal

— Saapa kuulua, ollaanko Välijoessa kotosalla, — sanoi vihdoin Jooseppi Kreetalle.

— Totta kai siellä ainakin vanhukset ovat, — uskoi Kreeta.

Muuta eivät puhuneet. Ponttukin kävellä vätösteli kellarin luo, Joosepin viereen asettui ja haukotteli. Jo tuli kissakin maitotilkalleen. Kreeta ojensi mirrille kupposen, josta kehräten alkoi latkia vanha tummanharmaja kissa. Eikä uskaltanut Ponttu mennä häiritsemään äikeän vanhuksen ateriaa.

*

Siihen on Romakkaniemen isoon kolmilaita nuottaveneeseen kannettu musta arkku, kannettu sitä varten tehdyillä sapilailla, jotka tarpeellisen kauas toisistaan ovat väännetyillä koivuvitsoilla yhdistetyt. Siinä pyörivät vielä maalla ja ven-

heessä, Välijokelaiset: Josefiina ja Manta, punaverinen, nokkela tyttö, Iisakki ja Ville ja Romakkaniemen Jooseppi tyttärineen.

Kirkolle ovat rakasta vainajaansa saattamassa. Ponttu pyörii siinä rannalla, uikuttaa ja pyrkii venheeseen, mutta Jooseppi komentaa sen pihaan. Ja kun vene vesille työnnetään, ei Romakkaniemeen jää ketään muita kuin Kreeta yksin Pontun ja vanhan kissan kanssa.

Peränpitäjäksi istuu Jooseppi, Manta ja Liinu tarttuvat airoihin ja soututeljolle istuvat. Etukeulassa istuu Josefiina, itkuja puserrellen, ja piitan päällä Ville. Ja niin raskas, kankea kolmilaita lähtee järven poikki Alpaslahtea kohden, johon Viojärvestä tuleva polku loppuu.

Ei ole leikin asia, kun kivelion asukas kuolee, tiettömän erämaan järven rannalla. Kaukana on kirkkomaa, johon ruumis on saatettava, kaukana pappi, joka mullat heittää. Vaan ei ole muuta tietä, mennä pitää. Ei ole Moinajärvestä vesireittiä muuta kuin kuiva Lumionjoki, jota ei kuvina kesäaikoina venheellä pääse kulkemaan.

Kun ruumissaatto Alpaslahteen saapuu, on ilta, mutta korkealta paistaa vielä aurinko ja ihanalta näyttää Joosepin silmään Romakkaniemi, jonka rakennukset viime kesänä ovat punaiseksi maalatut. Mutta suru hänen sydämensä nyt täyttää, ja hänestä tuntuu, niinkuin hän Leenan kuoleman jälkeen olisi vanhentunut ja voimat vähenneet.

Mutta Alpaslahdessa nostetaan ruumisparit venheestä, ja nyt alkaa raskas taival Viojärvelle asti, sillä ruumis on kahden järven välinen taival kannettava. Vaivalloinen on polku, nousee ensin jyrkkänä ja kallioisena ja jatkuu sitten mutkikkaana kivikkorovaa pitkin, kunnes aukean leväisen jänkän laitaan näyttää loppuvan. Siihen jänkän laitaan asti kantavat Jooseppi edellä ja Välijoen Iisakki jäljessä. Mutta siihen arkun kuivalle maalle laskevat, ja vettä tippuva palava on kummallakin.

— Pääsisi tämän jänkän poikki onnessa, — huoahtaa Jooseppi.

Siihen ovat kaikki istuneet mikä kivelle, mikä mättäälle.

Itkuja siinä pusertelee Välijoen emäntä taaskin ja sanoo:

— Siinä on nyt ensimmäinen kuolija Moinajärven rannalta . . . kenen vuoro tullenee nyt? Vaikka viikon päästä jo minutkin vietäisiin . . .

Jo ratkeaa Liinukin äänekkääseen itkuun, ja Jooseppi pyyhkäisee partaansa.

— Vaan ilolla se tämä vainaja maailman murheista lähti ja nyt taivaassa saapi Juhannusta viettä, — puhelee Josefiina itkunsa seasta.

Ville ja Manta tarjoutuvat nyt kantajiksi, vaan ei sano Jooseppi heihin tässä jänkällä luottavansa. Sitten kun jänkän ovat poikki päässeet ja alkaa kovempaa maata, niin sitten vaihtuvat kantajat.

Surkean surkeaa on kulku leväisen, kelluvan jänkän poikki. Polveen asti uppoaa jalka vettä ja

ruskeaa ruostetta roiskuvaan suohon, ja välistä on mies silmälleen menossa.

Mutta kun viimein pääsevät toiseen jänkän rantaan, niin uuvuksissa ovat molemmat miehet, ettei paikalta tahdo päästä.

— Saisi se kruunu sen verran asukkaistaan huolta pitää, että tuon jänkän porrastaisi — sanoi Välijoen Iisakki, tuimasti katsellen.

— Eipä niistä meille takamaan asukkaille isoa hyötyä teistä ole, vaikka niitä korjata saapi, — arveli Jooseppikin tyytymättömällä äänellä.

Mutta kun siinä tuokion olivat levänneet ja miehet hikensä kuivanneet, lähdettiin taas liikkeelle. Nyt kävi Ville edelläkantajaksi ja Manta, tanakka tyttö, jälkeen. Jänkän laidasta alkoikin taas tasaista harjua, joka vastaleena kohosi korkealle Viovaaralle. Korkeimpaan lakeen nousi polku, sillä kahden puolen oli louhikkorantoja, joiden sivu ei päässyt yli eikä ympäri. Mutta kun nousu jyrkkeni ja jyrkkeni, levähtivät kantajat ja Josefiina astui Mantan sijalle kantajaksi.

Viovaaran lakeen päästyä oli jo aamu alkanut, kirkas, kastehelminen aamu. Romakkaniemen takaa aurinko nousi, ja suuri, saarekas Moinajärvi välkkyi jo siellä kaukana. Kolkkona jättiläisenä törötti Moinatunturin paljas laki, mutta kullankeltaisina kiveliön metsät heräilivät. Mutta ei näkynyt Viovaaran lakeen Välijokea, joka synkän korven takana oli piilossa. Mutta etelästä päin ja länneltä, johon oltiin menossa, kimalteli

suurten vaarain välistä yksinäisiä järviä kuin erämaata valvovia silmiä. Jo sopi näkymään Viojärvin, jonka rannalla pienoinen Viojärven kylä oli.

Vuoroon vaihtuivat kantajat, ja vihdoin uupuneina saapuivat ruumiinsaattajat Viojärvelle, jossa kolme verotaloa ja kaksi mökkiä oli olemassa.

Viojärven pohjoispäästä lähti kapea, mutta syvävesinen ja hauskarantainen Viojoki, joka laski kaukaisista erämaista tulevaan valtasuoneen, mikä vuorostaan kaikki metsäjärvien vedet kuljetti suureen valtavyhlään Tornionjokeen. Viojärveltä oli kirkolle asti venekulku kaiken kesää, ja sen vuoksi viojärveläiset elivätkin onnellisemmassa asemassa kuin romakkaniemeläiset, välajokelaiset ja monet muut järvikyläläiset. Harvoin sattui kuolema kesäiseen aikaan noilla yksinäisillä järvien rannoilla, oli kuin suuri Luoja olisi henkeä sairassa tahtonut pitää siihen asti, että rekikelillä ruumis kirkolle saatettiin. Vaan osui joskus. Kerrottiinpa Pahtajärven miehestä, että kun vanha vaari keskellä kiireintä heinäaikaa otti ja kuoli, niin eipä lähtenyt Pahtajärven mies kiireenä aikana ruumista kirkolle kuljettamaan, vaan kaivoi kuopan kaltioon ja sinne pani äijän . . . Ja kun ei ketään kulkijaa talossa ollut kaikkena kesänä käymässä, ei kukaan tiennyt vaarin kuolemasta. Kun sitten tuli rekikeli ja jänkät kantoivat, kaivoi Pahtajärven mies äijän kaltiosta, pani arkkuun ja ajoi kirkolle.

Vaan ei ollut osannut niin viisaana olla Pahtajärven mieskään rovastia puhutellessa kuin oli ollut älykäs ruumista kätkössä pitämään.

— Koska vaari kuoli? — oli rovasti kysynyt.

— Ka, keskellä kuuminta ja kiireintä heinäaikaahan se per . . . otti ja kuoli . . .

Vanhantalon pirtissä Viojärven rannalla siinä muisteltiin Pahtajärven miehen tekoa.

Mutta talon rannassa hommailivat ruumiinkuljettajat, ja oli arkku jo veneeseen nostettu. Siinä oli vieraskin vene vasta aamulla kirkoita päin siihen tullut. Kuului olevan kaksi maanmittaria, jotka ryhtyvät Moinakiveliötä linjoittamaan ja mittaamaan. Kamariin oli herroille tehty vuode, siellä olivat levähtämässä.

Herrojen saattomiehet, Ylinivan miehet kirkonkylästä, Joosepille juttelivat, kun venevalkamassa yhteen sattuivat.

— Ne ovat sitten niitä, joista vallesmanni vainaja keväällä puhui, — sanoi Jooseppi. — Puhuvatko mitään josko meille aikoivat niinkuin kesäasuntoa?

— Kyllä ne siitä puhuivat, vaan tässä aikoivat levähtää, — tiesivät miehet kertoa.

Veneen luona hommailivat kaikin, mutta tästä tuli Mantan ja Liinun palata takaisin. Toiset: Jooseppi, Iisakki, Josefiina ja Ville lähtisivät vainajaa hautaan asti saattamaan. Rannalla seisovivat tytöt, kun vene loittoni järvelle ja Jooseppi

ohjaili sitä Viojoen suuta kohden. Itkuun Liinu ratkesi ja Mantakin. Tulipa siihen Vanhantalon emäntäkin lähtöä katsomaan ja itkusilmin vainajasta puheli.

— Onneen ja iloon on hän kostunut, — vaike-
roi hän. — Jospa meidänkin vaelluksemme noin
päätyisi!

Ja taloon levähtämään kutsui emäntä tytöt. Keiton oli jo valmistanut ja kahvit keittänyt.

Mutta sitten vasta, kun ruumisvenhe oli Viojärven päähän jo joutunut ja joen suulle näkyvistä häipynyt, nousivat tytöt, emännän kutsua noudattaen, loivaa rantatörmää ylös taloon.

*

Kaunis on iltapäivä, kun ruumisvenhe hyvää kyytiä viiltää pitkin mutkikasta Viojokea. Sotomia, koskisia polvia joki pistelee, kun korkeiden törmäinsä välissä virtailee. Venheen perässä istuu Jooseppi, joka joen mutkat parhaiten tuntee, ja Ville soutaa. Iisakki ja Josefiina istuvat keskellä venettä, piippu suussa kummallakin . . .

Hauskalta tuntuu nyt kulku, kun virta vie ja linnut laulavat ja valoisana välkkyvät Pohjolan kesäinen yö. Ja tieto siitä, että rantamaille ollaan menossa, tuntuu elävän mieltä ilahuttavan, vaikka kuollutta kuljettamassa ollaan. Mutta alajuoksultaan on pieni Viojoki virtava kuin myllynränni, ja veneen vauhti enenee sitä nopeammaksi, kun li-

kemmäksi päästään Porolampaloo, johon joki laskee ja jossa yhtyy erämaista tulevaan valtasuoneen. Mutta tarkoin tuntee Jooseppi joen polveukset, äkkimutkat ja pikkukoskien juonteenperät. Vilahtavat vain menijäin silmiin korkeat, heinävät joen törmät ja liikkumattomat metsät molemmin puolin.

Saavutaan vihdoin väljemmille vesille ja pauhaaville koskille, joille ei ruumislastissa uskalla laskea, vaan kannetaan arkku kosken niskalta jottavaa polkua pitkin kosken alle. Ja niin kuljetaan vaivoja säästämättä, lepoa nauttimatta, siksi kunnes on päästy kirkonkylän rantaan.

Kun Manta ja Liinu ovat vähän maistelleet Vanhantalon emännän keitosta, aikovat he heti lähteä paluumatkalle. Kiire on kummallakin. Välijoessa ei ole ketään kotona, ja Kreetta Romakka-niemessä oli arka kuin veden kala yksin ollessaan. Ruskeassa rapakossa ovat tyttöjen hameen helmat, vaikka kuoruksissakin ovat niitä kantaneet. Molemmilla on varrelliset pieksut, joiden suut ovat tiukkaan köytetyt punasinirantuisilla sukkarihmoilla polven alta kiinni. Uudet heinät vaihtavat kenkiinsä ja kiinnittävät sukkarihmoja, sitten aikovat lähteä.

Vanhantalon emäntä siinä tyttöjen valmistuksia katselee ja puhelee:

— Taitaa tulla nyt sinne Moinakiveliöönkin väkeä tänä kesänä, kun kuuluvat kymmenen miestä tarvitsevan töihinsä nämä maanmittarit. Ja semmoisia tahtoisivat, jotka ennenkin ovat maanmittarintyötä tehneet...

— Kun ei tullut puheeksi... Meidän Viile on monena kesänä ollut maanmittarintöissä, — sanoi Manta, vetäen tiukkaan sukkarihmaa pullean pohkeensa yläpuolelle.

— Taitavat miehet olla lujassa nyt, kun tukinuitot ovat keskissä, — siellä ovat vielä keväisillä

matkoillaan meidänkin pojat ... Vaan hyvää palkkaa kuuluvat lupaavan tottuneille, — puheli emäntä. — Väsyksissä sanoivat olevansa, vaan mistäpä nyt niin olisivat väsyneet, kun veneen pohjalla olivat maata köllöttäneet, — sanoivat nuo Ylinivan miehet. — Nyt nukkua köröttävät, eivätkä luvanneet tulla herättämään ...

— Niinhän ne herrat väsyvät, — sanoi Manta.

— Joo Vaikka ovat nuoria miehiä kumpikin.

— Kuuluukin kuolleen se vanha maanmittari, Päänlunti, joka meilläkin kerran kävi, — sanoi Liinukin.

— Outoja nämä ovat. Ensi kertaa kuuluvat olevan näillä mailla ja täällä päin. — Oikein hauskoja herroja tuntuivat olevan

Mutta ennenkuin tytöt ehtivät lähteä, muisti emäntä vielä Liinulta kysyä:

— No koska te Ruokojärven Juhanin kanssa yhteen menette?

— Ei ole tietoa, — vastasi Liinu ja keikautti ylpeästi päätänsä.

— Hyvähän se mies on, Juhani, ja rahaa kuuluu olevan pankissa ... kuinka lienee muutoin sinun mieleisesi ... Ei häntä tämän kylän tytöt hyvänä pidä ...

— Itsepä on ottamassa ... tottapa oikeaan osaa, — sanoi siihen Liinun puolesta Manta.

Juuri kun hyvästiä emännälle jättivät, ilmausi toinen herroista pihalle. Hän näytti nuorelta, komealta mieheltä ja tytöt nähtyään hän virkkoi:

— Kas onhan sillä emännällä kaksi komeaa tyttöä, vaikka vakuutti, ettei ole.

Hän lähestyi tyttöjä ja jutteli:

— Olisihan tämä muutoin, mutta kun ovat näin valoisat yötkin, ettei saata nukkua.

Mutta Vanhantalon emäntä kävi esittelemään:

— Ei nämä ole meidän kylän tyttöjä. Tämä Manta on Välijoesta ja tämä Liinu on Romakka-niemestä . . . Ruumista ovat tähän olleet saattamassa

— Vai Manta ja Liinu, — tuumaili herra, vielä uni silmässä.

Siinä samassa lähtivät Manta ja Liinu kujaa kohti, josta polku lähti, navetan taitse, Alpaslahteen päin. Nopein askelin astuivat, Manta edellä ja Liinu perässä.

— Sepä näytti mukavalta herralta, — sanoi Liinu, kun olivat ehtineet talon näkyvistä.

— Oli kyllä soman näköinen herra ja uljas oli katsanto.

Taas kävelivät kovaa kyytiä, että risut polulta pirskoilivat.

— Nämä ne ovat niitä herroja, joista isä on puhunut. Ne taitavat tulla meille asumaan, — kertoi Liinu. — Kuuluvat alkavan Moinakiveliötä mittaamaan. . . .

— Niin kuuluvat. Teille tulee sitten vieraita paljon, jos miehetkin siihen asettuvat, — sanoi Manta.

— Itsellä niillä kuuluu eväät olevan. Vanhan-

talon emäntä kertoi, että kirkolta tulee toinen veneenlasti eväitä tuomaan . . .

Niin tytöt juttelivat. Mutta kun ehtivät Viovaaran lakeen, josta Moinajärvi ja Romakkaniemi alkoi näkyä, istahtivat levähtämään.

— Toista se olisi kuitenkin olla rantamailla, kun täällä rämpiä rapakkojänkkiä, — alkoi Manta puhella, ja hänen silmänsä syttyivät kuin tuleen ja posket punoittivat kuin puolukat. — Jahka ensi syksyyn elän, niin palvelukseen lähden . . . Hyvät palkat saapi ja talon ruuan — ja hauskoja iltamia joka sunnuntai . . .

Liinu huokasi.

— Katunut olen, kun en jo viime syksynä lähtenyt. Mikonpäivän sunnuntaina kun kirkolla kävin, tarjosi Maaherran isäntä kaksisataa rahapalkkaa ja vuosivärkit . . .

— Olisin minäkin lähtenyt, vaan eivät ole vanhemmat päästäneet. Äiti aina on pannut vastaan

— Sitähän se loruaa meidänkin äiti . . . Niistä Ruokojärven tyttäristä aina esimerkkiä ottaa . . . Vaan pakkoko on ruveta huoraksi, vaan jos miehen tahtoo, niin oikean omakseen ottaa . . . Ja siellä niitä on vara valita . . . Ei ensimmäisen räkänokan tuumiin ole pakko suostua . . .

— Onpa vaankin vara valital! Muistatko toissa Juhannuksena Aavasaksalla?

— Kuin en muistaisi! Silloin oli hauskaa sinullakin. Herratkin kävivät piiriin ja myötäänsä

pyysivät . . . Muistatko sitä yhtä, joka kahvitkin laittoi ja kun pääsi kahden kesken niin kerjäili suuteloja ja käsiä puserteli . . .

— Yritti se minultakin . . .

— Vaan sitten kävi kummasti, kun ei hyvällä uskonut, vaan kärtti ja puristelemaan kävi ja povia tunnustelemaan, niin minä . . .

— Mitä sinä . . . ?

— Minä räiskäytin kämmenellä naamaan ja sanoin, että tuossa . . .

He nauroivat sille molemmin.

— Eivät ne kaikki herrat ole semmoisia, vaan tukkilaiset ne vasta härkiä ovat, — sanoi Liinu.

Mutta lehmäänsä hoitamaan oli Mantalla kiire, ja vartoi kai jo Kreetakin, kun illalla olivat luvanneet palata ja saattoi olla jo lähellä puolta yötä. Kiireesti lähtivät he taas astumaan, saapuivat leväisen jänkän laitaan. Siinä kuorivat he hameensa vyötäisilleen ja alkoivat mättäältä mättäälle hypätä, rapakkopaikkoja vältellen.

— Helkkari, kun putosi toinen jalka ihan reiden juuresta asti, — huusi Manta, joka oli jäänyt Liinusta jälkeen.

— Ja vielä puhtaan paidan panit lähtiessäsi, — päivitteli Liinu.

Vaan kostuivat tytöt vihdoin Alpaslahteen Romakkaniemen kookkaan kolmilaidan luo. Ihmeellinen yö oli. Taikka oliko yö ollenkaan, vaan oliko vasta ilta, päivän laskun aika, tai oliko aamuvarhainen, päivän nousun aika. Eivät tytöt sitä

tienneet, vaan siitä arvelivat. Romakkaniemen takaa loisti aurinko tulipunaisena ja melkein säteettömänä. Saarien metsiköt kullalta kumottivat, ja järvi kiilteli kuin kuvastin. Etelän taivaalta näytti vaaleaa pilveä leviävän pitkin untuvanpehmoista taivaan kantta.

He työnsivät veneen vesille, ja Liinu istui souutamaan. Yön hiljaisuus ja erämaan yksinäisyys vaikuttivat tyttöjenkin mieliin.

— Oletko sinä koskaan oikein rakastanut?
— kysyi Manta äkkiä.

— En minä muista, että olisin . . .

— Vaan minä muistan . . . Toissa kesänä, kun Raitikoskella oli tukinuitto. Siellä oli niin komea tukkipoika, Juntunen, etten ole koskaan nähnyt . . .

— Puhutteliko sinua . . . ?

— Oli sunnuntai-ilta ja kosken rannalla pidettiin tanssia. Se Juntunen ensin soitti, vaan sitten kun rupesi tanssimaan, niin minua ensiksi pyysi . . . Se hukkuu sitten Juopakoskeen . . . Olet kai kuullut?

— Olen minä kuullut . . .

— Jos semmoisia ystäviä kohtaisi, niin semmoiselle vaimoksi menisi . . . Lauletaanpa jotakin, että Kreetakin kuulee meidän tulossa olevan . . .

— Mitä laulamme?

— Laulamme sitä, että: Maantien varrella katajapensas . . .

Ja he alkoivat:

Maantien varrella on katajapensas
ja siinä on tikkelperi.
Ja tään kylän poikain liivin taskussa
on saksan silinteri ja teri.

Kauas vuoriseen ympäristöön kierteli laulu, ja kaikui kertoi sen ensin lähimmiltä kukkuloilta ja sitten kierrellen kaukaisuuteen ja vasta pitkän ajan perästä kertoen sen laulajille.

Samassa alkoi Romakkaniemestä päin kuulua koiran haukuntaa.

— Ponttu on kuullut meidän laulumme, —
sanoi Liinu.

— Pontun ääni se on, — sanoi Mantakin.

Kun hetken olivat ääneti, kysyi Manta:

— Oikeinko sinä todella aiot sille Ruokojärven Juhanille vaimoksi mennä?

— Kihlat se väkisten antoi, vaan en ole sormusta pitänyt enkä huiviakaan kuin kerran . . .

— No sitä minäkin. En huolisi minäkään, vaikka kahden kirnussa olisin . . . Silmätkin semmoiset totiset ja tylyt . . .

— Olivat jo puolijärvässä, kun Liinu huu-dahti:

— Vieras vene on meidän venevalkamassa . . . ja Ponttu siellä rannalla kävelee . . .

Mantakin herkesi soutamasta ja kääntyi katsomaan.

— Niin on, näenmä, ja pirtin savupiipusta nousee savu . . .

— Aivan uusi, vasta tervattu vene . . . nyt näkyy paremmin, kun ei aurinko kilota . . .

— Kuka mahtanee olla? — kysyi Manta uteliaana.

— Jos ei vaan liene se Kemppainen, puulaakin mies, niin sitten on se Väänänen, joka viime kesänä oli heinänteossa . . .

— Häm, häm, — virkkoi Manta, viekas katse pienissä terävissä silmissään. Siellä on Kreetalakin omansa . . . Onpa se komea mies, vaan kuuluu olevan kirjaton, niinkuin kaikki muutkin etelän puolen miehet . . .

Siitä Väänäsestä sitten juttelivat koko välin kunnes saapuivat Romakkaniemen rantaan juuri silloin kun aurinko paistoi läpi kasvattimännikön törmälle ja venevalkamaan.

— — — — —

Toisen päivän iltana näkivät Romakkaniemen tytöt, jotka kahden kotona olivat, savun nousevan Alpaslahdelta. Siitä arvasivat siellä jonkun tulijan olevan, joka halusi taloon päästä.

Ikävä olikin heillä ollut, kun kahdenkesken olivat. Nyt vasta tuntui äidin kuolema ikävältä. Ei ollut toisella toiselle mitään uutta sanomista. Äänettöminä töitään tekivät eivätkä monta sanaa puhuneet. Ei ollut joutanut Välijoen Mantakaan kumppaniksi, kun lehmä kotimökillä hoitajaa tarvitsi.

Kreeta kun lypsämästä tuli ja kellarin eteen pytyn laski, niin savun ensiksi huomasi. Ilostui

siitä ja juoksi sanomaan Liinulle, joka rannassa saunan edessä vaatteita pesi.

— Kuka mahtanee olla?

Kreetakin näytti vilkastuneen tavallisesta olostaan.

— Kun eivät vaan ole jo niitä maanmittariherroja, — arveli Liinu.

— Mutta ne ne ovatkin! Muita kulkijoita sieltäpäin ei ole . . .

Yhdessä päättivät lähteä Alpaslahteen. Tuli-
sessa kiireessä Kreetta siivilöitsi maidon, ja kumpi-
kin pukeusi parempiin vaatteisiin, panipa Liinu
vielä palmikkoonsa nauhankin, niinkuin oli näh-
nyt kirkonkylän tyttöjenkin pitävän.

— Toisenko sinä näit? — kysyi Kreetta, kun
olivat jo järvelle menossa.

— Niin. Se heräsi nukkumasta ja puhui sel-
vää suomea. Oli Välijoen Villen kokoinen mies
ja vähän huulipartaa . . . Ei se ylpeältä näyttänyt
. . . sirovartalainen herra.

Kun ehtivät likemmäksi Alpaslahtea, erottivat,
että kolme miestä seisoj rannalla. Tulikin oli jo vä-
hennyttä, ettei enään noussut kuin vaaleaa pilvisävua,
joka pysähtyi kuusten juurelle siihen lähelle, jaksamatta enään kohota kesäkirkkaaseen ilmaan. Erot-
tivat senkin, että kaksi niistä oli tavallisen jätkän
puvussa, vaan kolmas näytti herralta, ja Liinu tuns-
i hänet samaksi, joka Vanhantalon kartanolla oli
puhutellut.

— Jopas sieltä Manta ja Liinu tulevat, — kuulivat he herran huutavan.

— Se luulee sinua Välijoen Mantaksi, — kuis-kasi Liinu Kreetalle.

— Eipä sattunutkaan Manta, — huusi Kreeta takaisin.

— — — — —

Mutta kun kaikki kapsäkit ja muut kampeet oli veneeseen kannettu ja vene vesille lykätty, niin se nuori herra käski miesten ruveta soutamaan ja tyttöjen istua joutilaana.

— Kyllä me soudamme, — sanoivat tytöt.

Täällä kiveliossä eivät miehet koskaan soutaneet silloin kun naisväkeä oli venheessä. Vaan ei nuoriherra sittenkään sallinut tyttöjen soutaa.

— Vai olette sisaruksia, — puheli hän veneen perästä. — Enpä olisi sitä uskonut. Ette ole toistenne näköisiä vähääkään.

Eivät Kreeta ja Liinu sisaruksilta näyttäneetkään. Kreeta mustatukkainen, tanakkaa tekoa ja jylkympiluontoinen; Liinu vaaleaverinen, pitkä ja solakka ja notkealiikkeinen.

— Vai saan minä kamarin — ja sauna on ja kylpyä koska mieli tekee, — jutteli hän taas veneen perästä. — Ja maitoa saan . . . hyvä on.

Sitten hän kertoi itsestään. Etelä-Suomesta oli kotoisin ja ensi kertaa täällä pohjoisessa. Tulisi ehkä täällä päin olemaankin. Tänä kesänä tuskin ehdittäisiin koko Moinakiveliötä mitata.

Kun puhui tähtäsi hän vuoroon Kreetaa, vuoroon Liinua silmiin ja hymyili.

Komea mies olikin tyttöjen mielestä. Oli pitkä, mustatukkainen ja hyväluontoinen. Puheli kuin tuttavilleen. Liinu ei oikein uskaltanut silmiin häntä katsoa. Näytti kuin olisi tahtonut ihan läpi katsoa.

— Vai viikon päästä palaa isä, — sanoi hän taas.

Ja kun hän muisti, minkälaista leväjänkkää poikki ruumista oli kannettu, alkoi hänelle selvätä erämaan asukkaan elämä. Kauheaa! Tämmöistä hän ei ollut osannut ajatellakaan.

Ja kun hän ei kotvaan puhunut mitään, vaan omissa ajatuksissaan istui, rohkaisi Kreeta mielensä ja alkoi kysellä. Mikä on nimi? Kuinka vanha oli? Oliko veljiä ja sisaria? Oliko jo vaimo ja lapsia, vaikka noin nuorelta näytti?

Hän hymähti, paperossin sytytti ja selitti. Janne Leppiniemi oli nimi. Ei ollut sisaria yhtään. Yksi oli velimies Helsingissä. Ei ollut vaimoa vielä tiedossakaan.

Liinun mielestä varsinkin oli tämä herra miellyttävä. Eivät olleet kirkonkylän herrat noin somia, eivät puhutelleet noin ystävällisesti. Tämän katse oli lempeä ja puhe lauhkeaa, niiden ilkeä ja käytös röyhkeää, varsinkin metsäkyläläisille, joita rantamailla pidettiin tyhmempinä.

Leppiniemi näytti taas omiin mietteisiinsä vaipuvan. Järven selälle silmäili, saaria katseli

ja kukkulaista ympäristöä. Outoa oli tämä luonto hänelle ja kirkas valo omituista. Talo, joka tuolta korkealta niemeltä paistoi ilta-auringon valossa, näytti somalta punaiseksi maalattuine rakennuksineen. Ei se köyhältä näyttänyt, vaikka viljelykset olivatkin pieniä. Kuinka kuitenkin näin hyvin elivät, tiettömän erämaan takana! Talon tytöt olivat hyvin puetut, puhtaat ja miellyttävät immet. Varsinkin tuo toinen, Liinu. Hänen kasvojensa ilme oli herttaisen hyvä, ja sinisien silmien loisto niin kirkas kuin tämä ihmevaloilta . . .

— Olipa se ikävää kun en saanut isää puhutella ja siitä sivu meni, — sanoi hän pitkän ajan perästä.

— Olitte nukkumassa, kun me ruumiin kanssa taloon tulimme.

Kun ehtivät lähemmäksi Romakkaniemen rantaa, kysyi Liinu:

— Mihinkäs toinen herra on jäänyt?

Leppiniemi selitti, että toinen, Nyykreeni niminen, lähti siitä Vanhastatalosta Ruokojärveen, jonka takaa alottaa mittautöitä. Sinne olivat jo työmiehet edeltä päin menneet. Vaan tänne Romakkaniemeen saapuisi Nyykreenikin muutaman päivän päästä . . .

— Ja lisää tänne tulee minullekin miehiä. Vanhantalon isäntä lupasi toimittaa . . .

Kun olivat aivan likellä rantaa, kysyi Leppiniemi:

— Mikä tuo pienoinen uusi tupa on ihan rannalla?

— Se on sauna, — vastasi Liinu, hänkin sinne päin silmäten. Ja nyt vasta Leppiniemi huomasi Liinun pitkän, vaalean palmikon ja sinisen nauhan sen latvassa.

— Kylläpä tuon tytön liikkeet ovat miellyttäviä, — ajatteli hän. — Pohjola on paljon kauniimpi kuin koskaan uskoin. Kaunista, puhdasta väkeä ja siistejä taloja sydänmaassakin!

Rannalla olivat Ponttu ja kissa vastassa. Ponttu näytti äkäiseltä oudot vieraat nähtyään, murjotti mennä taloon päin, hiljaa äristen ja lyhyt typihäntä pystössä kuin kynttilän pää. Mutta kissa hyppäsi veneeseen ja naukuen Kreetan syliin.

— Täällä on talonväki vastassa, — nauroi Liinu Leppiniemenen katsahtaen.

Tämä huomasi tytön naurussa semmoista viehkeyttä, että tunsikin jotakin sanatonta suloa olisi sydämeen uponnut.

Hän katsoi kelloaan. Oli pian puolenyön aika, mutta aurinko oli vielä korkeammalla Moinatunturin huippua, jonka harmaja laki näytti sädehtivän.

Omituinen, turvallinen tunne, aivan kuin kotia palaisi pitkältä matkalta, valtasi hänet, kun hän tyttöjen seuraamana nousi kapeaa rantapolkua venevalkamasta taloon.

Keskipäivän kuuma aurinko polttaa täydellä terällä Joosepin mustaa niskaa ja harmajan takin selkää, kun hän hikipäässä kävelee pitkin kirkonkylän hietaista ja pölisevää maantietä.

Maalarin mökillä on hautajaiset pidetty ja tuttavien kirkonkyläläisiä kutsuttu jatkoksi sekä kantajiksi että suruvieraiksi. Vehnäskahvit on Josefiina, nokkela nainen, toimittanut ja miehille sikaarit, naisille kampiaiset. Kaikki on nyt toimitettu. Maalarin mökillä levähtävät vielä välajokelaiset ja tarinoivat sillä aikaa kun Jooseppi asioillaan kulkee.

Nuorelta, uudelta nimismieheltä on Jooseppi perintökirjansa saanut. Vanha vallesmanni oli sen ehtinyt ennen kuolemaansa kuoreen panna ja Joosepin osoitteen siihen kirjoittaa. Hyvin on siis se asia käynyt. On Jooseppi tiedustellut tältä uudelta nimismieheltä siitä kruununhakostakin, vaan ei ollut sanonut tietävänsä, outo on vielä eikä vielä tunne asioita.

Häntä neuvotaan metsäherran luo. Hän sen tietää, jos tahtoo sanoa. Mutta kiukkuinen, ylpeä ja tuima herra on tämä nykyinen metsäherro, joka kuului olevan aatelissukua ja kaukaa etelästä

tullut. Ei ole Nyyperin vainajan veroinen, joka kättä kivelin miehellekin antoi ja tuttavana naurusuin puhutteli. Ei tunnu tämä osaavan suomen kieltäkään. Ei käsitä mitä Jooseppi tarkoittaa; ei istumaan käske vanhaa, harmaantunutta miestä, vaan kiukkuaan purkaa:

— Saatte stämningi kaikki nybyggiläiset ... Kruunun maalla laiskana syömä ... semmottii lorvi te olla ...

— Ei siellä laiskana kauan hengissä pysy, — sanoi Jooseppi, — kivelin keskellä!

— Jaa, jaa me tierä se ...

Jooseppi sanoi hyvästin ja meni.

— Onpa semmoinen kirja nyt taskussa, että saat konstisi koettaa, — arvelee hän, kun metsäherran luota palaa. — Tämän aikaiset herratpa taitavat olla aika piruja ... Mikä lienee tämä uusi vallesmannikin, paha on katsanto ja liikkeet ärtyiset ... Mikä lieneekään?

Puulaakin miehiä ei ole tavannut kirkonkylässä, vaan on kuulunut huhuja, että tulee muita metsänostajia. Uusi puulaaki kuuluu alkavan liikkuu nyt näillä mailla.

Maalarin mökillä tietää Nällhuuti, kansan asianajaja ja tietävä mies, Joosepille sitä kertoa. Neuvoo vielä:

— Elä sinä mies hätäile myydä metsääsi — kyllä metsä kalusta aina käypi. Ei ole kukaan sitä katunut, ettei myynyt metsäänsä, vaan sitä on moni katunut, että myi ...

Viisas on mies tuo Nällhuuti, sen tunki nyt Jooseppikin.

— Polkuhinnasta se puulaaki sinun metsäsi ottaa, kun velassa olet. Vaan odota toista ostajaa, niin eri hinnan lupaavat, — neuvoi yhä Nällhuuti.

Jooseppi kuunteli tyytyväisenä, ja Josefiina Nällhuutillekin hautajaiskahvit toimitti.

— Lieneekö sinulla selvillä, kuinka paljon olet puulaakista rahaa ottanut ja montako velkakirjaa olet antanut? — tiedusteli Nällhuuti.

— Johanse toki on selvillä, — vakuutti Jooseppi.

— Vaan sen minä olen nähnyt, että pahoin pettää puulaaki oppimatonta kansaa. Viime talvikäräjilläkin oli kumma juttu. Vehkalahden mies, Kolarista, joka puulaakista oli ottanut metsään rahaa ja kymmenen eri velkakirjaa antanut, joutui puille paljaille. Kaikki nuo kymmenen velkakirjaa oli laskettu korkoineen yhteen ja kirjoitettu sitten yhteen velkakirjaan koko summa, että asia selvempi muka olisi. Ja sen ison velkakirjan alle käsketään Vehkalahden miehen kirjoittaa nimensä. No, tämä kirjoittaa, mutta ei pyydäkään takaisin ennen antamiaan velkakirjoja. Ne jäivät puulaakin haltuun, samoin kuin iso velkakirjakin. Joo. Ja puulaaki hakkaa metsän, saapi saakurin uljaita puita, ja kun on sitten kaikki raiskannut, ettei linnunistuinta kuulu jääneen, niin haastetaankin Vehkalahden mies käräjiin ja kaikkien velkakirjojen, niin niiden pientenkin kuin sen isonkin, sisältöä vaaditaan . . .

— Jopa oli helvetin hullu mieheksi se Vehkalahden mies, — keskeytti Välijoen Iisakki, joka sängyssä selällään makasi.

— Kuinka kävi? — kysyi Jooseppi.

— Kävi niin, että velkakirjain sisältö tuomitettiin . . . Vaan asia on nyt vielä keskissä . . .

Jooseppi istui miettiväisenä. Vihdoin sanoi:

— Eipä tuommoistakaan ole kuulunut ennen.

— Ovat ne tainneet ennenkin pettää, vaan ei ole tullut niin yleiseksi tiedoksi, — sanoi Nällhuuti.

Vaan ei joutanut Jooseppi enään kuuntelemaan Nällhuutin puheita. Piti vielä käydä Mäkelän puheilla, jolla Romakkaniemen tieosa oli korjattavana. Kalliiksi oli tänä kesänä tullut tienkorjuu, — kertoi Mäkelä. — Tämä uusi nimismies oli määrännyt Romakkaniemen tiehen kolme uutta trumpua tehtäväksi. Olisi myynyt ne huuto-kaupassa tehtäväksi, mutta Mäkelä oli ehtinyt väliin.

— Julman tähellinen mies tämä uusi vallesmanni ja karjuu kuin peto tientarkastuksessa, — selitteli Mäkelä. — Lämminneet ne ovat tänä tarkastuksen aikana kaikki tientekovelvolliset . . .

— Ei siitä tullut herrainpäivillä helpotusta manttaalimiehille? — kysyi Jooseppi.

— Lienehän siitä puhetta ollut ja luvanneet ovat, vaan keskissä on se laki vielä, — tiesi Mäkelä.

— Taitaa olla ja pysyä aita matalana talonpoikaa kohti aina, — arveli Jooseppi.

— Ei se vaan tällä hommalla meidän asiamme parane — tieasia ei ensinkään.

Mutta koska Mäkelä ei ollut nylkyri ja rahaa oli Joosepilla kovin vähän, kun vaimovainajaa oli hautaan saattamassa ja monenlaisia menoja oli ollut, niin tyytyi hän siihen, että Jooseppi syksyllä maksaa puolet järvikaloilla, toiset puolet rahalla.

Mutta kun Jooseppi Mäkelältä palasi maalarin mökille kirkon viereen, juttelivat siellä vielä Välijoen Iisakki ja Nällhuuti. Kruununuudistaloista kuuluivat puhuvan, Iisakki selittäen omasta kruununtorpastaan.

Mutta vielä kävi Jooseppi kahdessa kirkonkylän porvarissa minkä mitäkin pikkutarvetta ostamassa. Ostipa molemmille tyttärilleen tuliaisiksi mustat silkkihuivit ja tötön rusinoita, joista Liinu oli korvaan kuiskannut Vanhantalon rannassa erotessa.

Josefiinakin oli laukkunsa täyteen ostanut minkä mitäkin tarvetta. Mutta raskaampaa tavaraa ei mitään otettu. Talvikelillä oli Jooseppikin ja samoin Välijoen Iisakki kesäeväät kaukaiseen kotiinsa hommannut. Ei olisi nyt jaksanut lastia sauvoakaan väkevävirtaista jokea ylös.

Vihdoin olivat valmiit lähtemään paluumatkalle, joka vastavirtaan oli monin verroin vaivaloisempaa kuin tullessa.

— — — — —
Vasta kun olivat kovimmat kosket jo päälle sauvoneet, kyläiset kylät taakseen jättäneet ja

yhä harvenevaan jokitörmäasutukseen saapuneet, vasta sitten alkoivat keskenään vilkkaammin jutella, kukin havannoitaan kirkonkylältä kertoen. Ja kun Porolampalolla levähtävät ennenkuin lähtevät Viojokea päälle puskemaan, syntyy siinä puhetta monenlaista. Ei ole Porolampalossa muuta asuntoa kuin viheliäinen torppa Viojoen suussa, kruununmaalla. Porolampalo on torpankin nimi, ja siinä asuu kruunun metsänvahti Airis-Mikko silmäpuolen vaimonsa kanssa. Mutta kesän aikana siinä käy monenlaista kulkijaa, niin erämaahan, suuriin järvikyliin menijöitä ja sieltä palaajiakin. Tukkiilaisten käymäpaikkakin se on, vaiikkeivät tukit kauan koskaan Porolampalolla viivy, se kun on virtava muihin lampaloihin verrattuna.

Tarkkaan tiedustele torpan vaimo, kielevä Anna-Kreeta, kirkonkylän kuulumisia, ja tarkkaan selittää Josefiina. Miehet makaavat lattialla, kullakin laukku päänsä alla.

Kun vaimot pauhaavat juorujaan, toinen kysyy, toinen selittää, lyhytvartinen piippu suussa kummallakin, oikaisee siinä Joosepin vieressä Välijoen Isakki polvensa suoraksi ja virkkaa:

— Eipä siitä tainnut tulla kruununmaan asukkaalle mitään hyötyä näillä jälkimäisillä herrainpäivilläkään... Nällhuuti sanoi, että tiukemalle vain ottavat... että kuka ei kykene maata viljelemään eikä taloa rakentamaan, niin pois ajetaan... ja työvaivat myyvät... Että ennenkuin nyt saapi talon perinnöksi, niin on mies har-

maja ja haudassa . . . Ja hakkaahan se kruunu kuulemma tästä puolin jokaisesta uudistalosta parhaat puut . . .

Jooseppi kuunteli Iisakin puheita. Jo nousi istumaan, kolisti piippuaan, uutta tupakkaa pani ja kysyi:

— Nällhuutiko kertoi?

— Nällhuuti, ja oli siitä puhe lautamiehen kanssakin kirkolla . . .

Jooseppi mietti hetken, sanoi sitten:

— Jos eläisi vanha vallesmanni, niin kyllä tietäisi ja oikein puhuisi . . . Vaan kuoli liika hyvä mies . . .

— Oikein puhut. Vaan minkäpä sille nyt mahtaisi vallesmanni vainajakaan, kun hallitus asetuksiaan tiukentaa . . . Vaan saapi, saakeli soikoon, kruunu tästä puolin vartoa, kuka kylmään korpeen alkaa taloa tekemään . . . Sen verran minä sanon . . .

— Lieneekö nyt juuri niinkuin Nällhuuti sitä selitteli? — puuttui Villekin nyt puheeseen.

Villekin on mielessään kuvitellut, että hän hakee kruunulta torpan paikan Moinajärven Reponiemeen — ja Romakkaniemestä naipi. Mutta ei ollut mietteistään kenellekään puhunut.

— Niin, tienneekö sentään Nällhuutikaan, vaikka lakiaoppinut on, kaikkia pykäliä, — oli Jooseppikin Villen puolella.

— Vaan mitäs sanoisit, jos sinultakin parhaat puut hakattaisiin? kysäisi Iisakki, Jooseppiin kääntyen.

Ei Jooseppi siihen vastannut. Kerran kaksi nousivat sieraimet kuin paha henkeä puhaltaen, ja silmissä välähti kummasti. Eikä enään Iisakin jaaritteluihin vastannut mitään.

Ja siihen kesken puheitansa nukahti Iisakki ja Villekin. Jooseppi valvoi ummessa silmin. Ei tuntunut nukuttavan. Enempi oli nyt huolia kuin silloin, kun köyhänä miehenä Romakkaniemeen meni. Enempi totisesti, vaikka lapset jo olivat täysiä. Nyt vasta Leenan kuolemakin alkoi oikein tuntua ja nyt vasta ymmärsi, että hyvä vaimo oli kuollut . . . Ja muutenkin . . . Nyt tuli väsymys pienestä ponnistuksesta ja parin vuorokauden valvonnasta. Ennen sai valvoa ja työtä tehdä vuorokausimääriä eikä väsymystä tuntunut . . . Ei muu niinkään pahalta tuntunut kuin se, että jos kruunu ainakin metsän parhaat puut hakkaa . . . Parhaat puut, jotka hän oli metsäänsä säästänyt, ja huonoimmat rakennuksiinsa käyttänyt . . . Ei ollut vallesmanni vainajakaan sitä pykälää tien-
nyt, koska ei ollut Joosepille puhunut . . .

Ja hän tunsu kummallista vihaa nousevan sydämeensä, semmoista, jota ei koskaan ennen ollut tuntenut. Häntä melkein pyörrytti ja paha teki sydänelässä. Ohimoilla jyskytti veri kuin vasaralla.

— Nyt sinä olet aina isäntäsi, — oli vallesmanni vainaja sanonut, kun viimeisen kerran kättä puristi. Tiesikö sitten hänkään! —

Vaimot luulivat Joosepinkin nukkuvan, ja Anna-Kreetta kysyi:

— Et sinä mitään kuullut Ruokojärven Marista, joka pappilassa palvelee?

— Puhuttelin, veikkonen. Varta vasten menin pappilaan ja kaivolla kohtasin . . . Hullusti kävi Marillekin . . . raskaana on . . . Jo minä sanoin . . .

— Herra Isä! Kaikista Ruokojärven tyttäristäkö porttoja tulikin!

— Niin näkyi käyvän. Saihan sen arvatakin, kun jätkäin kanssa oli aina mellastanut . . .

Jooseppi kuunteli vaimojen puhetta ja unhotti hetkeksi omansa. Leena vainaja oli aina pelännyt sitä heidän tyttäristään, varsinkin Liinusta. Ei laskenut tukkijoelle käymäänkään eikä jätkien sallinut pitkälti talossa majoilla. Niin olivat tähän asti säilyneet . . . Jos nyt saisi kaksi kelpo vävy miestä . . . Eli ehkäpä sieltä kostuvat pojatkin kotia, kun kuulevat äidin kuolleen . . . Sopisi Eelin ottaa tuo Välijoen Manta, tanakka tyttö . . .

Mutta taas kuuli Jooseppi vaimojen puhuvan.

— Tuskin siitä Romakkaniemeen niinkään hyvä vävy Ruokojärven Juhanista tulee, niinkuin taitaa Jooseppi uskoa, — sanoi Josefiina, joka Liinua Villelle oli toivonut.

— Hassunahan sitä kuuluvat pitävän koko miestä, Juhania . . . Tukkijoella kun oli ollut, niin oli ollut niin visu, ettei syödä raaskinut . . . Oli kuollut vasikka siellä Isollajärvellä eräässä talossa, niin salaa oli sen nylkenyt ja lihat syönyt . . . Saivat jätkät tietää sen, niin toisena päivänä oli-

vat Juhanin laukkuun tukkineet itsekuolleen lampaan karitsan ja muuta moskaa . . . kissan raatokin kuului olleen, — selitteli Anna-Kreeta.

Juhanin saituudesta oli ennenkin ollut monenlaisia puheita.

He nauroivat molemmin.

Ja Anna-Kreeta vielä lisäsi:

Kuuluuhan se olleen setävainajansa semmoinen saita, että viimeiseksi söi hevosen kavion ja siihen kuoli . . . Setäänsä kai se oli tullut Juhani . . .

— Muistan kuulleen . . . Lampsijärven äijä, se kätki kaikki rahansa metsiin ja louhikkoihin, eikä kukaan ole onnistunut niitä löytämään, — sanoi Josefiinakin.

Jooseppi kuunteli vaimojen puhetta. Kyllähän hänkin oli semmoisia puheita kuullut, mutta ei hän Juhanista semmoista ennen ollut kuullut. Senvuoksi oli Liinu murehtinut ja salaa itkenyt.

Mutta väsymys voitti vihdoin Josefiinankin, ja piippu suussa kallistui hän Anna-Kreetan sänkyyn nukahtaakseen. Nukkui vihdoin Jooseppi-kin, ja kilpaa kuorsasivat kaikin sillä aikaa kun päivä kuumimmillaan oli. Vaan kun illempänä viileni, niin lähtivät mutkikasta Viojokea ylöspäin sauvomaan.

— — — —

Kun pääsivät Vanhantalon rantaan, oli siinä kolme ihka uutta venettä rinnakkain venevalkamaassa. Jooseppi arvasi heti, että jo oli Ruokojärven Heikki veneitään rantamaille viemässä.

Komeita, keltaruskeassa tervassa olevia veneitä. Ruokojärvestä johti kapea Ruokojoki Viojärveen, niin kapea, että siitä vene hädintuskin mahtui. Vaan sitä myöten oli Heikki joka kevät veneitä kuljettanut ja hyvät hinnat niistä saanut. Usein oli kaksi uutta venettä ollut, mutta kolmea ei ennen ollut näkynyt.

— Eivät kai nuo Heikin kaikki ole, — tuumasi Iisakki.

— Jos lie Juhanin tuo kolmas, — arveli Ville.
— Veneen teossa se hiljan keväällä oli, kun Ruokojärven kautta kuljin.

— Juhanin tekemä näkyy olevan tuo kolmas, — virkahti Jooseppi, tuntijan silmällä veneitä katsellen.

Ja kun taloon nousivat, tapasivat siellä Ruokojärven Heikin ja Juhanin. Välijoen Josefiina, toimekas eukko, alkoi sekä Vanhantalon vaeille että Ruokojärven miehille vehnäskahvia valmistaa. Semmoinen oli ollut Joosepin kanssa puhe, että palatessa Vanhassatalossa loput hautajaisista pidetään.

Kun Jooseppi kotiansa palasi, oli jo ohra vihan-
noivalla oraalla. Viikon päivät, vähän runsaam-
minkin, oli viipynyt kirkonkylämatkallaan, mutta
sillä välin oli luonto kukkaan käynyt. Lehti jo
lepotti melkein täytenä, kauniisti vihannoi ohran
tuuhea oras, ja rantaluhta jo polveen ulottui.

Mutta ei ollut Jooseppi koskaan ennen niin
raskain askelin kotitörmää taloon noussut kuin
nyt. Ponttu hänelle typihääntäänsä heilutti, ja
rannassa jo vastassa oli, rantakoivuissa linnut lau-
loivat, ja lupaavalta näytti nuori oras. Mutta ala-
kuloinen oli vanhan miehen mieli, ja sairaalta tun-
tui ruumis. Eikä mikään tuntunut ilahuttavan...
Eikä koskaan ollut tuntunut koto näin kylmän
tyhjältä, ei silloinkaan, kun ensi talven vanhassa
saunassa asuivat ja karhun taljalla oli vuode ja
luhtaheinät pään pohjana...

Terveiset kirkolta tyttärille toi, kuulumisia
vähin kertoi ja sen mihin hauta kaivettiin ja äidin
ruumis kätkeettiin. Tuliaiset antoi ja vuorostaan
kuunteli, mitä tytöt olostaan kertoivat, mutta ei
muuta sanonut. Istui yksin Leena vainajan sän-
gyssä, mietiskeli, väsynyt, voimaton ilme ennen
terveen jykevillä kasvoillaan.

— Onko Eelistä ja Pennestä mitään kuulunut?
— kysyi hän.

Sanoja olivat tytöt veljilleen kaikkien kulki-jain matkassa lähettäneet, mutta ei mitään ollut pojista kuulunut.

Kun hän koetti syödä, jauhatti hän palaa suussa pitkän aikaa eikä nälkää tuntunut. Silloin pani hän pitkäkseen ja sanoi olevansa väsyksissä.

Ei ollut hän Leena vainajan eläessä koskaan tullut ajatelleeksi, että hän yksin jäisi . . . eikä sitäkään, että miltä tuntuisi, jos toinen kuolisi ja toinen yksin jäisi . . . Oli ollut semmoista aher-tamista kaikkina näinä vuosina Romakkaniemessä, kun toivossa työtä tehtiin ja taloa valmistettiin, ettei väsymystä, tautia eikä kuolemaa ollut muis-tanutkaan. Työtä ja työtä kesää talvea, syystä kevättä, että unenkin silmistä välistä vei . . . Sil-loin vielä, kun lapset pieninä olivat ja tässä ym-pärillä kaikin minkä mitäkin auttoivat, oli Leena vainaja aina iloinen, aina naurusuin, vaikka kovia päiviäkin oli ollut . . .

Vaan siitä ne olivat alkaneet Leenan huolet ja unettomat yöt kun Eeli ja Penne väkisten tukki-laisten joukkoon menivät ja aina suuremmiksi tulivat, kun hukkuivat se nuorin poika, Aukusti, jota molemmin aina kaipasivat . . .

Ja nyt viime aikoina oli tullut lisäksi tytöistä-kin huolia . . . Kyllä Jooseppi sen nyt ymmärsi, miksi Leena valvoi, ja nyt arvasi, että olisi ollut paljon sanomista Joosepille, muttei kaikkia sano-

nut . . . Eikö tahtonut Joosepille kaikkia kiusauksiaan ilmaista, vaan uskoiko, ettei Jooseppi kuitenkaan ymmärrä, hänen, äidin, huolia . . .

Kun tytöt kertoivat maanmittari-herroista, että molemmiin olivat pyytäneet asumaan, niin kuunteli Jooseppi heidän puhettaan välinpitämättömästi.

— Eivät ne käy kun sunnuntaisin täällä. Kiveliössä ovat yötäkin, kun toisen pitäjän rajalta ovat linjoja lähteneet tuomaan . . . Syyskesällä vasta joutuvat Moinakiveliöön . . . Voita ne meiltä ostivat, itsellään olivatkin muut eväät . . . ja saunan pyysivät lämmittämään . . .

— Tuntuivatko ylpeiltä? — kysyi Jooseppi kuitenkin.

— Hyviä herroja näyttivät olevan ja terveiset käskivät isännälle sanomaan. Se pitempi, Leppiniemi niminen, meinasi, jotta jopa täällä on hyvä talo keskellä kiveliötä . . . Se kävi maitokellarissakin ja kesänavetalla ja oli aivan ihmeissään . . .

— Tuntuiko ymmärtävän, että tässä on työtä tehty?

Jooseppi alkoi vähitellen virkistyä äskeisestä alakuloisuudesta.

— Sitähän se juuri kummailikin, kun kuuli, että isä oli yksin kaikki rakennuksetkin salvanut.

— Ei tainnut olla puhetta, että tämä nyt on perintötaloksi?

— Ei siitä, vaan kartasta näytti mistä kulkee kruunun ja Romakkaniemen rajalinja, jonka sanoi uudestaan aukaistavan . . .

— Aukaistavanko? Se on kylliksi selvä ... vesatkin olen katkonut, — sanoi Jooseppi, ja näytti niinkuin hän olisi säpsähtänyt.

— Ei kai tiennyt ... Puheli vaan, kun karttojaan katseli ...

— — — —

Ei päässyt Jooseppi entiseen työvauhtiinsa ja vähäpuheinen hän oli. Paljon olisi ollut töitä tehtäviä nyt Juhannuksen tienoissa. Sorsalahdessa oli kaksi sarkaa kuokkimakeskissä ja ojamullat hajoittamatta. Ne olisi pitänyt saada kylvökuntoon, risut poltetuksi ja tuhka hajoitetuksi. Sillä ruista aikoi niihin Jaakonpäivän aikana kylvää.

Reetkin olisi pitänyt tervata päiväpaisteeseen kuivumaan. Eräänä päivänä kantoi hän ne tallin päähän, johon etelän aurinko lämpimästi sopi paistamaan, ja aikoi ruveta niitä tervaamaan. Kankea tervakin oli lämpöisessä paisteessa pytyssä nurkan juuressa niin notkistunut, että venyi kuin parhain öljy. Mutta kun pankkoreen jalakset sai pyyhityksi, niin siihen jäi ...

Ja Juhannus, ilon ja valon juhla lähestyi.

Taas eräänä päivänä hän ryhtyi uusia hinkaloita navettaan panemaan, vaan kesken jäi sekin työ. Mutta eräänä iltana hän lähti kuokka olalla Sorsalahteen, johon polku vei kesänavetan kautta.

Tytöt olivat lypsämässä, ja hän kuuli heidän keskenään supattamalla puhelevan ja väliin nau-ravan ...

Eivätkö ne enään äitiä muistaneetkaan! Hä-

nen oma sydämensä oli murheesta haljeta! Ei tullut kummastakaan äitinsä veroista.

Hän seisahtui navetan kynnykselle, istahti sitten kynnykselle, piippuunsa pani, mutta ei mitään puhunut.

Liinu, kun kävi maitokiulua pyttyyn tyhjentämässä, virkkoi:

— Paarmain käsissä lehmätkin ehtyvät.

— Eiköhän siitä pian aikaa tule sade, joka paarmat vähentää, — sanoi Jooseppi.

Siinä ne olivat hinkaloissaan lehmät, täynnä korven mehevää ruohoa. Valkoisia nupoja kaikki. Siitä yhdestä ainoasta lehmästä, Hillankukasta, jonka veli Juho heille, hänelle ja Leena vainajalle häöpäivänä lahjoitti, polveutui koko karja. Se oli ollut hyvä lypsylehmä ja kaksikymmentä kertaa oli se Romakkaniemessä poikunut ennenkuin joutui vanhuuttaan jalattomaksi . . .

Karja oli ollut Leenan ylpeys. Siitä huolehti ja vaali, ja hyvin lehmät Leenan hoidossa versoivat ja menestyivät. Ja semmoinen talonvaimo oli Leena, että kummasteli aina kirkonkylän kauppias sitä voin paljoutta ja hyvyttä, kun syyskelillä kirkonkylään vei . . .

Vaan kuinka käynee nyt, kun Leenan silmä ei ole katsomassa karjaansa . . .

Hän nousi, käveli verkkaan Sorsalahteen ja alkoi kuokkia. Mutta toisaalla kulki hänen ajatuksensa. . . .

— Jos eläisi nyt vielä vanha vallesmanni, niin

hänen puheilleen lähtisi nyt heti ... Hän sen kyllä tietäisi, oliko kruunulla oikeutta hakata hänen metsäänsä ... Niin oli arvellut Nällhuuti Välijoen Iisakille, ja semmoisen käsityksen oli hän saanut sen uuden metsäherrankin puheista, vaikkei oikeaa tolkkua tullut ...

Kun hän ennen kuokkamaalla työskenteli, niin rivakasti nousi kuokka, leveän ja paksun palan otti, paksu juuri katkesi kuin korte ja sitkeä vesa taittui. Mutta nyt kun kuokki, niin kesken lyöninkin unehtui mietteisiinsä ja nakkasi sitten kuokanpalan eri suuntaan kuin oli ollut aikomus.

— Jos olisi puhutella näitä maanmittareita, — ajatteli hän. — Kyllä kai hekin tietävät ...

Mutta silloin tuli kuin vihan puuska heitäkin kohtaan. Mikä ne tänne lähetti linjoittamaan ja hakkaamaan juuri tänä kesänä?

Ja sitten puulaakin velka ...

Ei tullut mitään. Pois piti heittää kuokkiminen. Ei ollut rauhaa työtä tehdä. Selvyys ja varmuus piti saada!

Jooseppi jätti kuokkansa suuren kannon oksaan ja käveli pihaan. Ja suoraan kaapilleen meni ja sieltä alkoi penkoa.

Hän ei osannut kirjoittaa eikä kirjoitusta lukea, mutta lyijykynällä oli hän itse opetellut muistiinpanojansa merkitsemään paperille ja almanakkaan. Siellä oli sekin paperiarkki, johon hän puulaakista ottamansa rahasummat oli merkin-

nyt. Siihen oli jokaisen summan pannut, sillä monta eri kertaa oli täytynyt ottaa.

Saatuana sen käsiinsä istahti hän pöydän luo ja alkoi laskea yhteen. Tämännäköisiä olivat Joo-sepin muistiinpanot:

IIIII	☉	k. 11,10 i 13
IIII	☾	k. 4,31 a. 14.
IIIII	☽	k. 2,29 i 31.
ooo	☺	k. 0,34 i *7.

Hän luki ääneensä ja ymmärsi hyvin kirjan-pitonsa.

— Ensimmäinen otto on viisisataa markkaa, joka on otettu täyden kuun aikana sinä vuonna ja sinä päivänä, johon sen vuoden almanakan lai-taan oli merkin pannut. Toisella kerralla oli otta-nut neljäsataa markkaa ja kolmannella kerralla taas viisisataa markkaa. Neljännellä kerralla ei ollut puulaakissa rahaa, niin otti kolme sadan kilon jauhosäkkiä, jotka nekin oli oikein merkinnyt sekä muistipaperiinsa että almanakan syrjään.

Hän kävi läpi »kirjansa», laskei yhteen, mutta ei muistanut koroista mitään.

— Paljon on ottoja, — mietti hän. — Jos vaan kruunu metsän hakkaa, jota vastaan on velkaa ottanut ja jota säästään on pitänyt, niin . . .

Hän ei uskaltanut ajatella loppuun. Puulaaki jos alkaa hätyyttää, niin huonosti käypi, siksi pal-jon on velkaa. Ja kun hän miettiväisenä alkoi

koota papereitaan takaisin laatikkoon, päätti hän, että Juhannuksen jälkeen hän lähtee kuuloille ja ottaa asiasta varman tiedon. Ennen heinäntekoa olisi parhaiten aikaa, kun Sorsalahden sarkain kuokkimisen jättäisi tältä kesältä.

Ja noissa mietteissään ja huolissaan hän käveli edestakaisin pihalla ja väliin huoneissa, joissa tyttäret tekivät Juhannuskorjua. Verkoillaan kävi ja Pontun veneeseen otti, mutta kovin vähäpuheinen oli palatessa, vaikka runsaasti oli järvi antimiaan jakanut.

Niinkuin laululinnun elämää viettää kansa kesäisin valoisassa Pohjolassa. Ei kauaksi aikaa kätke päätänsä lintunen siipensä alle, ei lepoa kaipaa, vaan laulaa ja iloitsee. Ja iloitsee kolkko kiveliö, ja iloitsevat erämaan ihmiset. Ei yötä tule eikä päivä lopu. Tulvillaan välkkyvää valoa ovat pimeät korvet, ja laulusta raikuvat yksinäisen metsäjärven rannat.

Hymysuin tuli Juhannus Moinajärvenkin rannalle. Laine lipatti iloisesti hiekkarantaan, kummalliset valot vaarojen lakia pitkin lämpimänä autereena liitelivät, ja kaiku kierteli kaukaisia, kukkulaisia kiveliöitä halki.

Juhannusaattona oli Romakkaniemessä vilkasta liikettä ja iloista elämää. Maanmittari-herrat olivat metsästä palanneet Juhannukseksi taloon kylpemään ja lepäämään. Työmiehet olivat hajaantuneet mikä minnekin muihin järvikyliin, kun kaksi pyhää osui Juhannuksena olemaan. Mutta olipa Välijoen Ville, joka myöskin oli linjan hakossa, saapunut herrain matkassa heidän tavaroitaan kantaen Romakkaniemeen. Mantaakin oli Välijoesta tullut Juhannuspyhiksi naapuriin, kun muihin järvikyliin oli pitempi matka.

Saunan lämmityshommissa ovat naiset. Manta

ja Kreeta kantavat jo järvestä kirkasta vettä uudella sangolla saunaan, joka tupruuttaa väkevää sauhua kirkkaaseen ilmaan. Liinu vereksistä koivunoksista pehmeitä vihtoja valmistaa, ja Ville vääntää siroja koivun vesoja siteiksi.

Mutta pihan nurmella pitkänään makailevat herrat Joosepin kanssa puhellen. Nyykreeni niminen on lyhyt ja paksu herra, nuori vielä, mutta alkua ihramahaan. Nauraa puhuessaan, taliset silmät pullollaan kuin kuopistaan poisputoamassa. Hän miellyttää Jooseppia enemmän kuin Leppiniemi, joka harvoin hymähtää. Nyykreeni on talonpoikaisempi mies Joosepin mielestä ja tuntuu ymmärtävän maamiehen elämääkin. Talonpojan poika kuuluu olevankin ja työtä tehnyt niinkuin muutkin. Vieläkin kehui kirveen olevan miehen kädessä, kun hän sen kouraansa ottaa, vieläkin sanoi ojanluonnin käyvän, vaikka heti lähtisi yrittämään.

Kiertäen ja varovasti koettaa Jooseppi ottaa selvää, mikä on kruunulla tarkoituksena, kun nyt näitä kivelioitä näin mittauttaa. Ovathan kruunun ja yksityisten rajat selvät.

— Vaan niitä ei ole näitä maita ennen mitattu eikä kartoitettu . . . ne nyt mitataan, ja kruunu luettaa joka puun, että saadaan tietoon sen omaisuus, — selitteli Nyykreeni.

Leppiniemi naurahti.

Jooseppia harmitti. Poikaseltahan Leppiniemi näytti Nyykreenin rinnalla. Vanhempi virkamies kai Nyykreeni oli . . .

Monta kertaa pyöri Joosepilla huulilla, että kysyy kuinka hänen metsälleen käypi, mutta ei tahdo uskaltaa.

Tiennevätkö?

Ja kun hän vihdoin pääsee puheessaan niin pitkälle, että kysyy, niin ei sano Nyykreeni sitä asiaa varmaan tietävänsä.

— Vaan jos käypikin kruununhakko, niin eihän kruunu ota kuin suurimmat puut — jääpihän tähän metsää, — koki Nyykreeni tietämättömyyttään peittää.

— Vaan sepä onkin niin, että minä olen parhaat puut säästänyt ja huonoimmat, aihkit ja kelohongat rakennuksiin käyttänyt, — sanoi Jooseppi, mutta tunnossaan hän päätti, että kumma kun eivät tiedä ja herroja ovat olevinaan.

Ei auttanut muu kuin lähteä Nällhuutin puheille kirkonkylään . . .

Ja hän poistui rantaan päin.

*

Saunasta ei enään noussut paksua savua, ainoastaan hienoa höyryä, ja sieltä tuoksui jo sieraimiin miellyttävä haju.

Manta kulki siitä herrojen sivu.

— Joko on kylpy kohta valmista? — kysyi Nyykreeni, silmää iskien.

— Kunhan kivenvihät ensin lyödään, — vastasi Manta naurahtaen.

Tilu likka ihana,
tilu reijet lihavat,

tilu lii, tilu lii, lauloi Nyykreeni juuri kun Manta käveli sivu.

— Säms poike, — sanoi Manta, mutta kat-
sahti Nyykreeniin ja nauroi mennessään.

Nyykreeni seurasi hänen menoaan vesisin sil-
min, kuivin suin.

Leppiniemi oli sillä välin mennyt saunan luo
ja haastatteli Liinua, joka ohkaisessa puvussa ja
avopäin näytti niin sanomattoman miellyttävältä.

— Täällä on kummallista olla täällä Pohjo-
lassa, kun täällä on näin valoisaa, — jutteli hän
ja istui kivelle melkein Liinun viereen. — Kun yöt
ovat yhtä valoisat kuin päivätkin. Eikä täällä
tunnu tarvitsevan nukkuakaan kuin silloin täl-
löin . . .

Hän katseli, kuinka Liinun sievät kätöset
latoivat lehviä somiin vihtoihin ja kuinka hän
sitten, kun Ville hänelle ojensi siteen, sen näppä-
rästi pyöräytti varpujen tyvien ympärille.

— Kukas nyt tällä aikaa nukkuisi, — puheli
Liinu eikä hän malttanut olla katsahtamatta
Leppiniemen kauniisiin silmiin. — Me emme ole
nukkuneet pariin viikkoon öillä, päivillä hetken,
kun aurinko kuumimmillaan on . . .

Sepä taitaisikin olla selvintä, — arveli Leppi-
niemikin.

Nyt puuttui Villekin puheeseen.

— Täällä onkin tähän vuodenaikaan tapana

öisin tehdä työtä ja päivin levähtää. — Viileämpää se kuitenkin on yöllä eikä ole niin paljon syöpäläisiä.

— Mutta öisin mekin tästä puolin alamme linjatöihin, — sanoi Leppiniemi innostuen.

Sääsket ja paarmat olivatkin ahdistelleet kulu-neella viikolla aivan hirveästi.

— Mutta nyt Juhannuksen jälkeen niitä vasta oikein ilmaantuu, jos ilma näin lämpimänä pysyy, — sanoi Ville, ja häntä kadutti, ettei hän ollut ymmärtänyt istua tuolle kivelle, jolle Leppiniemi oli istunut.

Nyykreeni oli innostunut töihin. Kreetan kanssa tulivat rannasta, isolla saavilla vettä kantaen.

— Kyllä tänne nyt jo saisi alkaa riisua, — sanoi Kreetta saunasta ja heitti puukupilla vettä kiukaalle.

Nyykreeni seisoi saunan ovella ja Kreetalle hymysuin puheli:

— Kreetapa se tuleekin minua kylvettämään. ... Ja Kreetan kättä tavoitteli omaansa.

— Tulkoon tuo Manta, hänellä on parempi saunapää kuin minulla.

— No elä nyt! — naurahti Nyykreeni ja tarttui kaulasta Kreetaa, kun tämä saunan ovella sivu pyrki.

Kreetaa nauratti.

— Tuo mukava herra on tuo Nyykreeni. — ajatteli Kreetta.

Mutta kun kylpy oli valmis ja tuoreita lehviä

oli lauteille ja seinän rakoihin pantu, riisuutuivat herrat saunaan. Saunan luokse kivien päälle riisuivat vaatteensa niinkuin edellisillä kerroilla olivat nähneet muidenkin tekevän.

Manta lähti kylvettäjäksi. Ei jättänyt päälleen muuta kuin alushameen ja ohkaisen röijyn, jotka Liinulta lainaksi otti, ettei omat vaatteet kastuisi.

Hyvä oli löyly ja tasaisesti Manta sitä anteli, vihtaa saavissa kastellen ja siitä pitkin kiuasta tiputellen. Sillä lailla tuli tasainen, pehmoinen ja miellyttävä löyly.

— Mistäs Manta sen on oppinut? — kysyi Nyykreeni, joka maata retkotti selällään lauteilla.

— Olen minä herroja ennenkin kylvettänyt.

— Soo, soo. Missä niin?

— Saunassapa tietenkin ...

Leppiniemi nauroi.

— Vaan olikos näin komeita herroja? — kysyi Nyykreeni.

— Olivat toki ...

Niin jaarittelivat puolipimeässä saunassa, johon kesäistä valoa vähän tuli katonrajassa olevasta pienestä reiästä.

Vihtain roiskinaa, hauskoja mielihyvän huu-dahduksia kuului sisältä ja väliin kiukaan kivien sähisevää pihitystä. Mutta hetkeen ei kuulunut isompaa ääntä.

Yht'äkkiä ponnahti saunan matala, mustunut ovi auki ja Manta pullahti kuin luoti pyssyn suusta saunan eteen.

— Saatanan härkää, kun ei anna pestä rauhassa, — kirosi hän saunan edessä.

— Elä sinä luule, että se on niin löyhässä kuin näyttää, — sanoi hän sitten hiljaisemmalla äänellä.

Herrat puhuivat ruotsia keskenään ja nauroivat.

— No Manta nyt tulee kuitenkin jatkamaan pesemistä, — houkutteli Nyykreeni.

— Tulen minä, mutta pitää olla siivosti, — lupasi Manta.

— Siivostipa tietenkin, — lupasi Nyykreeni-kin puolestaan.

— Olisi valella kiehuvalle vedellä eli panna muurasmättääseen, — kiukutteli Manta, kun uudestaan alkoi Nyykreenin selkää hangata.

— — — —

Kun herrat olivat kylpeneet, saunan edessä ruumiinsa kuivanneet ja pukeutuneet, lähtivät toiset kylpyyn.

Pihalla tapasi Leppiniemi Liinun, joka oli saunaan menossa.

— Lähdemmehän sitten Susisaarella käymään ja verkkoja kokemaan? kysyi hän.

Liinun kaula oli paljaana ja posket punoittivat. Päällä oli vain lyhyt raitainen alushame, niin että paljaat jalat näkyivät melkein polvesta asti. Liinu piirteli oikean jalan varpaalla pihan nurmea, ei silmiin Leppiniemeä katsonut ja virkkoi:

— Menemme huomenna kaikin . . .

— Kahden olisi hausempi . . .

Leppiniemi sanoi sen melkein kuiskaamalla.

Liinu räpsäytti kämmenellä Leppiniemeä käsi-
varteen ja juoksi nauraen saunalle.

Juuri kun Jooseppi oli saunaan riisumassa, näki
hän Välijoen Iisakin laukku selässä kävellä vihmo-
van polkua pitkin Välijoesta päin. Huomasi Iisak-
kikin Joosepin siinä saunaanlähtö-hommassa, niin
sinne käveli ja hyvää iltaa sanottuaan virkkoi:

— Taisinpa kerjetä saunaan . . .

— Parhaiksi kerkisit . . . Herrat tässä juuri
ovat kylpeneet . . .

— Sattuipa se sitten . . .

Ja Iisakkikin alkoi riisuutua.

— Mihinkäs sitten olet menossa? tiedusteli
Jooseppi, — näin juhlan aattona?

— Oli se ajatus mennä lauttahommiin ranta-
vesille . . . niinpä se tuntuu raskaalta tuo linjan
hakkokin vanhalle miehelle . . .

— Sinnepäin olen minäkin ollut lähtöajatuk-
sissa . . .

— Sopsisikin sitten, että ottasimme saattajan
Vanhastaalosta Porolampaloon asti . . .

— Niin . . . taikka jos joutaisi vene lainaksi, —
sanoi Jooseppi, ja he menivät saunaan, karvaiset
ruumiit välkkyen ilta-auringon valossa.

Mutta saunan edessä pukeusi Mantakin, tuli-
punaisena ja hikoilevana.

— Oikea härkä tuo Nyykreeni, — sanoi hän
Liinulle.

— Leikillään kai . . . sanoi Liinu.

— Leikilläänpä tietenkin, vaan on sillä ra-

jansa leikilläkin . . . Mutta anteeksi pyysi ja lupasi silkkihuivin vaivoista. Leppiniemi on paljoa mieluisempi herra . . .

— Niin minustakin, vaan Kreetta sanoi, että Nyykreeni on mieluisempi, kun on lihavampi . . .

— Pyh . . . Silmätkin kuin pois putoamassa päästä . . .

Alastomaksi riisui Liinukin eikä huomannut, että Leppiniemi huoneestaan, akkunan pielestä, tähtäsi häntä kuin vaaniva peto.

*

Iisakin seurassa lähti Jooseppikin rantamaille heti kun kylpeneet olivat ja Iisakkikin vielä aterioinut. Villen tuli lähteä Viojärvelle asti, Vanhastatalosta noutamaan herrojen juhannuseväitä, jotka sinne oli kirkonkylästä tuotu.

Jooseppi kokosi kaikki paperinsa, asiaan kuuluvat ja asiaan kuulumattomat, ja kääri ne yhteen rullaan, jonka köytti kiinni paksulla verkko-langalla ja pani laukkuunsa. Hän tahtoi ottaa kaikki paperinsa matkaan, jos sattuisi tarve tulemaan, kun Nällhuutin puheillakin aikoi käydä.

— — — —

— — — —

Jooseppi istui veneen perään, Ville kävi soututelijolle ja Iisakki istui piitalla.

— Taidan muuttaa rantamaille asumaankin, — puheli Iisakki, kun puheeksi oli tullut huono toi-

meentulo täällä erämaassa. — Siellä sentään saapi työtä monenlaista. Rovasti ehdotteli, että hän antaa torpan asuakseni, jos rengiksi alkaisin ja Josefiina karjanhoitajaksi . . .

— Ettäkö jättäisit oman torppasi . . . ?

— Pakosta se taitaa olla jättää niin minun kuin monen muunkin, jos asetukset semmoisia ovat kuin olen kuullut . . . Eikä täällä niin helppo ole elää, että kannattaisi kruunun kadehtia . . .

— Oikein puhut. Sen verran sanon, että lepoa jo ruumis tahtoo, kun lyömättömään kiveliiön talon tekee

— Minä en nyt juuri välitä, vaan tunnen minä monta kruununmaan asukasta, joilla on pieniä lapsia ja jos pois joutuvat torpistaan, niin köyhäinhoitoon viepi tie . . . Semmoista huolta se hallitus maansa raivaajista pitää . . . hohoo . . .

Jooseppi kuunteli. Iisakki jatkoi:

— Taitaa kruunu ja hallitus uskoa, että sinäkin olet Romakkaniemestä noin vaan käden käänteessä talon tehnyt, että liika hyvää on miehellä olla . . . niin että joutaa siltä hyvyttä vähän metsäherroillekin . . . Jos todeksi alkaa se puhe, että Romakkaniemen metsäkin joutuu kruunun hakattavaksi . . .

Iisakin ääni oli kylmän-katkerana, kun jatkoi:

— Vaan sen minä sanon, että syy on sitten näissä pikku herroissa — vorstmestareissa — ei sitä keisari tiedä, että leivän suusta vievät kovan korven muokkaajalta. Metsäherrat! Ne ovat juuri

niitä herroja, joita hallitus elättää lystikseen. Ymmärtäväiset miehet sanovat, että viikossa oikea kynämies kirjoittaa sen, mitä metsäherrat kokonaisuutena vuotena . . . Ja palkkaa on monta sataa kuukaudessa . . . eikä muuta työtä kuin viheltää . . . Vaan jos keisari kerran niistä tiedon saapi, niin paremmin alkaa asukkaistaan huolta pitää . . .

Niinpäin ei ollut Jooseppi koskaan asiaa ajatellut.

Pitkän ajan perästä, juuri kun Alpaslahteen saapuivat, virkkoi hän:

— Vallesmanni vainaja kuitenkin minun ja monen muun parasta on katsonut, sen ymmärrän.

*

Mutta rauhallisen Romakkaniemen pirtissä alkoi iloinen leikki ja hauskat hommat.

Juhannusyö oli.

Moinatunturin laen yli paistoi sydänyön aurinko säteettömin, veripunaisin kasvoin. Uinahti kiviö hetkeksi, laulu rannoilta lakkasi, laine rannan valkoiselle hiekalle nukahti. Mutta valkosiivin ja kirkkain kasvoin liiteli kesäisten ilmojen hengetär siunaten ja kätensä levittäen uinahtavan erämaan yli . . .

Erämaan ihanin yö oli. Silloin vettyi kovan kiviönkin kylmä silmä, ja sen jäinen sydän sulii ja lämpeä.

Kaksi viikkoa viipyi Jooseppi kirkonkylämatkallaan.

Porolampalosta sai hän paluumatkalla kumppanikseen Airis-Mikon, joka nimismiehen asialla ollen lähti rahoja maanmittareille viemään, työpalkoiksi linjan hakkaajille. Kahden puskivat Viojokea ylös Mikon näppärällä koskivenheellä.

Raskain mielin Jooseppi palasi. Herroja hän ei tosin tavannut muita kun rovastin, joka ei tiennyt paljoa asiaan »valaistusta» antaa. Mutta sen sijaan viipyikin hän Nällhuutin luona monta päivää. Viisas mies oli Nällhuuti. Otti selvän Joosepin papereista ja asetuksia ja lakipykälää tutki. Ja hän tuli siihen ikävään päätökseen, että kruunulla oli oikeus hakata Romakkaniemen metsä, kun perustamispäätös on jälkeen vuoden 1892 annettu. Kumma, ettei ollut jo ennen hakkauttanut!

Niin oli Nällhuuti tutkinut, mutta sittenkin epäili Jooseppi. Ei ollut vallesmanni vainaja siitä maininnut, vaikka muissa asioissa neuvoi. Saattoi erehtyä Nällhuutikin tai käsittää väärin asetukset.

Puulaakin herrojen puheilla oli käynyt, ja ne olivat luvanneet vartoa ensi talveen. Jos silloin saavat metsää sen verran kuin Joosepin velka

tekee, niin eivät hätyyttele vielä. Vaan jos kruunu parhaat puut hakkaa, niin . . . niin panevat hake-mukseen.

Jooseppi jäi kuin kiehuvaan koskeen. Ei tien-nyt pääseekö rannalle vai ei. Toisella puolella puulaaki velkakirjoineen, toisella kruunu vaati-massa hänen metsäänsä. Epätieto ja toisinaan pimeät toivottomuuden puuskat tekivät hänestä levottoman miehen, jolla ei ollut yön lepoa eikä päivän rauhaa. Jos välisti saikin tuntonsa rauhoitetuksi joksikin aikaa, niin sitä kamalampana kuvasteli tuleva aika.

Välisti tuli hänelle semmoinen lapsellinen usko, että se on unohtanut hänen metsänsä, kun vanha metsäherra oli ylempään virkaan päässyt ja tämä nuorempi ei tuntenut asioita. Varmaan oli kruununkirjoista jäänyt pois, koska siitä ei ollut vallesmanni vainajakaan mitään maininnut . . .

Mutta Nällhuuti oli vakuuttanut, ettei unehdu. Kyllä herrat huolen pitävät.

Kun Vanhantalon ranta alkoi näkyä ja pääsi-vät virtavalta joelta Viojärvelle, virkkoi Airis-Mikko, kun puhe oli ollut kruunununtorpista:

— Kuuluvat tulevan pois haastettaviksi tältä-kin taustalta Välijoen Iisakki ja Ruokojärven Heikki.

— Ka minkätähden? — kysyi Jooseppi.

— No, kun eivät ole täyttäneet asumavelvolli-suuksiaan eivätkä kruunun kanssa tehtyä kont-rahtia, — tiesi Mikko.

— Mistä sinä ne tiedot sait?

Jooseppi loi Mikkoon synkän silmäyksen. Mitä oli Mikko sitten toimittanut kruunun maalla asuessaan? Ei rikkaa ristiin. Ei pottumaata ollut viheliäinen pirtin taakse viitsinyt kuokkia!

— Tämä nuori metsäherro kertoi.

— Vaan taitapa olla sille nuorelle metsäherrollekin kousinpitäjensä. Keisarin käskyä täytyy hänenkin totella . . . niinkuin kaikkien muidenkin.

— Saattaa niin olla, vaan keisarin käsky se onkin, että ajaa pois . . . joka ei kruununmaata oikeinpäin viljele . . .

Jo nousi Joosepille vimma. Niinhän tuo Mikko puhuu kuin olisi herra itsekin! Kelvoton!

— Mitäs sinä olet kruununmaalla toimittanut . . . kysyn, — sanoi Jooseppi kiukkuisella äänellä. Mikko hymähti.

— Minähän olen kruunun palvelija, jolle tulee panksuuni, — sanoi hän, ja siihen ei Jooseppi enään mitään virkkanut.

Vanhassatalossa söivät kumpikin ja lähtivät.

Kun Jooseppi osui yksinään menemään nurkan taakse, seurasi emäntä perässä. Sanoi olevan kahdenkeskistä asiaa Joosepille.

— Ajattelin sinulle tässä kahdenkesken puhua, että pysy sinä kotona, koska kuuluvat siellä Juhannusyönä juoneen ja tanssineen . . . Olivat saaneet Ruokojärven Juhankin maistelemaan . . .

— Tukkilaisetko?

— Ne maanmittarit. Koko laukullisen vei Välijoen Ville väkevää... Tuntui, että oli siinä, kun laukkua liikutteli...

Jooseppi ei puhunut mitään.

— Minä oikein sinua säälin... Leena vainaja sentään oli emäntien emäntä...

Jooseppi huokasi.

— Kyllähän minä mies poloinen lujalle tulin vanhoilla päivilläni, vaikka luulin, että nyt helpommalle ja kiusattomaan elämään pääsen... Kaikki kovat koettelemukset tulevat yht'aikaa...

Raskain mielin ja tuntien outoa uupumista hän lähti yksin kävellä vätöstämään Alpaslahteen vievää polkua. Ei ollut raskas laukku, mutta sitenkin tuntui se painavan ja rasittavan kuumana paistepäivänä. Avopäin hän käveli, pitkä, harmaja tukka paidan kauluksella venyen.

Viovaaran laessa hän levähti. Siinä taas Leena vainaja muistui mieleen. Leena se osasi työtökin kousissa pitää, jyrkän sanan sanoi eikä päästänyt kyläisiin kyliin mellastamaan. Vaan miten käynee nyt, kun eivät Leenan silmät ole näkemässä! Kun olisivat edes pojat, Eeli ja Penne, kotiintuneet... nyt heinäntekoajaksi! Saisivat alkaa isännöidä nyt, ja hätäkös olisi valmiissa talossa, jossa on lypsävä karja ja viljaa antavat pellot.

Kirkonkylässä oli Jooseppi tavannut tuttavien tukkilaisia, jotka lauttoja olivat kuljettamassa meren suulle, ja heiltä kuullut, että hänen poikansa olivat jo keväällä menneet Ounasjoelle eivätkä

suinkaan tulisi rantamaille muualta kuin Kemi-jokea.

Eivät tietenkään olleet saaneet tietoja äidin kuolemasta.

Siinä korkealla Viovaaran huipulla tuntui viileämmältä ja raitis tuulenhenkäys etelästä vilvoitti hänen kuumaa otsaansa ja puhalti avonaisesta paidanrinnasta suoraan ihoon.

Hän nousi ja lähti. Mutta ei käynyt kävely nyt enään niinkuin ennen, vielä kolmantenakin kesänä. Raskaalta tuntui jalka ja vaikka luuli, että nyt nousi jo kiven yli, niin ei noussutkaan, vaan töksähti kiveen.

Merkillistä että hän oli nyt juuri näinä viime aikoina heikontunut!

Kun Romakkaniemi ja Moinajärvi alkoi näkyä, ei hän tuntenut mielensä niin ilostuvan kuin ennen. Vaikka päivä paistoi ja järvessä pienoiset laineet lipattivat, näytti kuitenkin kuin sen rannoilta olisi vieras hymy hymyillyt; ja vaikka niemenenän pitkät koivut ja männikkö talon takana olivat ennallaan, tuntui Joosepista kuin kalseat väreet olisivat siellä kaha käteenleijailleet.

Alpaslahdessa sytytti hän suuren nuotion ja istui sen viereen tupakoimaan.

Tuulenhengi, joka etelästä päin oli käynyt, oli kokonaan tyyntynyt.

Romakkaniemen rannasta työnnettiin vene vesille, ja se lähti Alpaslahteen päin tulemaan...

Silloin kuului metsän takaa hakkaaminen ja

kaatuvien puiden parahtava ryske. Hakkuu ja ryske tuntuivat tulevan Moinavaarasta päin, tältä puolen tunturin.

Jooseppi kuunteli. Maanmittarit olivat jo siis ehtineet Moinakiveliöön, vaikka olivat sanoneet, että vasta syyskesällä sinne ehtivät. Yhä kovemmin ja kovemmin ryske kuului, ja Joosepista näytti niinkuin järvi sen ryskeen kuullessa tyyntyisi ja niinkuin rantametsät kummastellen ja pelokkaana sitä kuuntelisivat . . .

Noutaja-vene lähestyi Alpaslahtea, ja Jooseppi tunsu jo noutajankin. Se oli se menneenkesällinen heinäntekijä, Väänänen, etelän puolen mies, joka puheen mukaan nytkin oli Romakkaniemeen heinätyöhön tullut.

Väänänen kertoi kuulumisia omilta matkoiltaan. Hyvät palkat oli tukin uitossa maksettu. Moneen taloon oli heinäntekijäksi pyydetty, mutta kun kerran oli Joosepille lupautunut, niin sanasaan tahtoi pysyä.

Viikon päivät jo oli ollut talossa, isäntää odotellen, kertoi. Oli hommannut viikatteen varsiinsa ja tervannut haravat päiväpaisteeseen kuivumaan.

Kolmatta vuorokautta oli sitten hakenut lehmää . . .

— Lehmääkö? — kysyi Jooseppi ikäänkuin nyt vasta heräten omista ajatuksistaan.

— Niin. Punakorva niminen jäi kotia tulematta. Ei tullut sitten aamullakaan. Ja minä läksin hakemaan. Kolmatta vuorokautta sain

hakea ennenkuin löysin. Katajajänkällä oli kaltungon mennyt ja siihen kuollut, — kertoi Väänänen.

— Se oli paras maitolehmä, — sanoi Jooseppi hetken kuluttua. Ja kun Väänänen ei siihen mitään tiennyt arvella, niin Jooseppi sanoi:

— Minkä edellä se nyt karjaakin alkanee vastustaa?

Mutta tunnossaan hän päätti, että Leena vainaja nouti pois nimikkonsa. Leenan mieluisin ja rakkain lehmä oli Punakorva ollut. Vei lehensä mennessään ...

Kun pääsivät puolijärveen, silmäsi Jooseppi taaksensa Moinakiveliöön päin.

Hän säpsähti. Ja muisti nyt taas aivan elävästi sen unensa, jonka silloin syysyönä näki, kun ensi kerran maihin nousi Romakkaniemeen ja siihen yöpyi ...

Sillä suoraan Moinatunturin laen yli kulki nyt suora, leveä linja, jota oltiin par'aikaa hakkaamassa, ja se näytti viivasuorana tulevan Romakkaniemeä kohden, niinkuin unessakin oli näyttänyt. Päivä paistoi pitkin linjaa, jonka pää jo oli tulossa kuusikkokorvessa vaaran alimmalla rinteellä ... aivan niinkuin unessa oli nähnyt ...

Leena oli pitänyt sitä linjaa huonona enteenä, kun joskus siitä unesta puhe tuli.

Jooseppi muisti Leenan sanoneen:

— Se on se maailman tie, jota pitkin pahennus tänne Romakkaniemeen vielä kerran tulee ...

pahennus ja häväistys, sillä se tie on tulisen helvetin tie . . .

Hänellä olivat olleet kummalliset aavistuksensa, Leena vainajalla, pelkonsa ja luulonsa, joita Jooseppi aina oli uskonut mielenvian oireiksi . . .

Puhumattomaksi kävi Jooseppi.

Oli saanut täällä järvensä niemessä kolmattakymmentä vuotta elää, toivoa ja työtä tehdä. Ei maailmalta mitään kuulunut, eikä kukaan Leenan ja hänen yksinäistä rauhaa häirinnyt. Ne olivat hauskimmat vuodet, kun lapset vielä eivät ripillään olleet käyneet. Yhdessä työtä tehtiin. Uljas talo rakennettiin, ruokaa oli ja karja menestyi ja lisääntyi. Vaan sitten tulivat nämä suuret tukki-
liikkeet tänne ympäristölle. Jätkäjoukkoon menivät pojat, sillä rahaa siellä liikuteltiin.

Vaateliaammiksi ja tyytymättömiksi olivat tytötkin tulleet sitten kun rippikoulun kävivät ja jonkun kerran joulukirkossa . . .

Sitä oli Leena pelännytkin, aina muistaen onnetonta sisartaan, joka jo rippikouluaikana oli syntiin langennut . . .

Jos olisi saanut elää vielä yksin . . . Vaan tuli nyt tuon linjan hakkuu ja monet muut. . . .

Jos lieneekin sitten tuo linja se, joka tuopi onnettomuuden suoraa kujaansa pitkin Romakanniemeen?

Mutta kun he saapuivat aivan lähelle rantaa, heräsi Jooseppi mietteistään ja kysyi:

— Onko muitakin vastuksia sattunut?

— Eipä muuta. Tervennä täällä ovat kaikki pysyneet, vaan näyttää minusta, että nuo herrat liiaksi isännöivät teidän poissa ollessa.

Väänäsen äänessä tuntui selvään mustasukkaisuutta.

Kesän kuluessa sairasteli Jooseppi vähä väliä. Eikä oikein tervettä päivää ollut yhtään. Heinän aikana täytyi välisti panna maata keskellä parasta poutapäivää.

Kummasteli sitä Väänänen ja kummastelivat sitä työtökin. Ennen, muina kesinä, liehui, varsinkin kuumina poutapäivinä, avopäin ja paitahihasillaan, niin ettei hänelle kukaan kestänyt. Ja monesti silloin muistutti sekä Kreetaa että Liinua, että liikkukaapa . . . liikkukaapa. Nyt ei näyttänyt välittävän tekivätkö toisetkaan, kun itse ei työhön kyennyt.

Kun tytöt kysyivät tunsiko hän missään erittäin kipuja, sanoi hän vain että voimaa oli vähän.

Äiti vainajaa he arvelivat hänen niin murehtivan, ja niin arveli Välijoen Josefiinakin, kun Joosepin näki laihtuneen ja harmaantuneen muutamassa viikossa.

Kummallisen levottomaksi oli hän tullut. Tytöt olivat nähneet hänen useana yönä valvomassa ja kaikennäköisiä papereita tutkimassa ja toisesta pinkasta toiseen latomassa. Olivat silloin aina kuulleet, että itselleen ääneensä puheli ja joskus naureskelikin. Siitä eivät olleet kenellekään kertoneet, vaan oli sen huomannut kerran Välijoen

Josefiinakin, kun sattui heinän aikana taloon yötymään.

Joskus sunnuntaisin, kun aamulla varhain lähti verkoille, joita tavallisesti laski toisen niemen, Reponiemen, taakse, ei palannut ennenkuin iltamyöhällä.

Silloin oli hän vähäpuheinen eikä käynyt juttelemaan maanmittarien kanssakaan, jotka pyhänajaksi aina taloon tulivat saunomaan ja levähtämään. Välisti pysähtyi keskelle pihaa seisomaan ja katseli suoraan Moinatunturin lakea kohden, jonka yli vasta hakattu linja suorana juoksi järven rantaan asti.

Mutta sattui päiviä kuitenkin sellaisiakin, että hänet tapasi entinen työinto, ja silloin hän taas yritti kahdesta miehestä. Puhelipa sellaisina päivinä Sorsalahden uudisviljelyksestäkin ja tulevasta hommistaan. Kerran jo, kun soudettiin järven toiselle rannalle, Luomalanjoelle heinäntekoon, alkoi Väänäselle puhella, että jäisi syyskalan pyyntiin koko avoveden ajaksi. — Kun ei kuulu omia poikia kotiin, — oli sanonut.

*

Niin kului sitten kesä, loppui heinänteko ja ohra tulentui leikattavaksi. Jooseppi oli leikkuuajana ollut melkoisen terve, mutta hyvin vähäpuheinen. Välisti oli hän nähnyt Liinun itkevän, mutta ei ollut syytä kysynyt. Mutta olipa kerran aterioidessa kummastellut sitä, ettei Ruokojärven

Juhani ollut koko kesänä käynyt talossa. Siihen ei kumpikaan tyttö ollut mitään vastannut.

Kauniina syyspäivänä, kun lehti kellastuneena lepatti ja sänkipellot paistoivat alastomilta ja ensimmäinen riihi oli lämpimässä, otti Jooseppi vanhan luodikkonsa seinältä ja läksi Pontun seuraamana metsään.

— Jos osuisi linnun pojan saamaan, — sanoi hän.

Mutta vähän oli metsälintua näkyntä, eikä Ponttukaan enään jaksanut kaasikkoa pitkin niin nuuskia kuin ennen nuorempana. Välijokeen vievällä polulla Jooseppikin enimmäkseen pysytteleikse. Raskaalta tuntui sammalikko kävellä. Ja niin hän hiljakseen saapui Välijokeen asti, vaikkei siellä aikonut käydäkään.

Manta nouti hänet joen yli.

Josefiinakin tuli jo porrasten edessä vastaan. Ei ollut Jooseppi sitten Leenan kuoleman naapurissa käynyt.

— Mitäpä leskelle kuuluu? — kysyi Josefiina ja alkoi kahvipannuaan takkaan toimittaa.

— Eipä paljoa mitään, — vastasi Jooseppi alakuloisesti.

— Kovin sinä mies parka taidat kaivata Leena vainajaa, kun noin laihtunut olet ja harmaantunut.

— On tässä tänä kesänä ollut muitakin huolia.

Kun Josefiina oli kahvit keittänyt ja kupit täyttänyt, kutsui hän Jooseppia pöydän päähän juomaan.

— Saisit sinä pitää silmällä siellä kotonasi

niitä herroja... Kovinpa ne olivat Juhannusyönä rakkaanluontoisiksi tulleet... ja teilläkin kaksi komeaa tyttäret... Manta kertoi, että väkisten suutelivat häntäkin... Ville pahuuksen olivat juottaneet humalaan... tänne tuli itku kurkussa... Sitä Liinua niin murehtii...

— Vaan ne ovat naineita miehiä...

— Lie mitä lie, vaan pois minä talostani semmoiset kyyditsisin... Jos Leena vainaja olisi elossa, niin eivät olisi kyllä ne herrat Romakanniemessä vanhenneet...

Jooseppi vaipui mietteisiinsä. Ei hän ollut sitä tullut ajatelleeksi. Itse oli siveästi aina elänyt eikä koskaan ketään muita rakastanut kuin Leena vainajaa.

— Oli se lihavampi herra, Nyykreeni, luvannut Mantalle rahaa, jos alastomaksi riisuu ja sitten tanssii, — kertoi Josefiina.

Jooseppi ei tuntunut oikein käsittävän, mitä herrat noilla vehkeillään olivat tarkoittaneet. Mutta sitten johtui hänelle mieleen se, mitä Leena vainaja oli sanonut, mitä aavistellut ja mistä varoitellut... Muisti siinä samassa sen suoran, leveän linjan, jota Leena vainaja helvetin tieksi oli sanonut... ja hänelle selveni yht'äkkiä...

Sokea ja tyhmä oli ollut, kun ei ollut mitään huomannut! Senvuoksi olivatkin Kreeta ja Liinu häntä toimittaneet rantamaille Juhannusaattona ja senvuoksi järvelle, verkkoja kokemaan sunnuntaiyöksi, kun herrat taloon tulivat!

Herrojen hommasta kaikki!

— Ruokojärven Juhaniolle olivat maksaneet hyvän palkan — Juhani kun ei mitään väkevää maista, — ja panneet viemään kirjettä poikki kairan Rovaniemeen . . .

Joosepin valtasi silmitön viha. Se kohdistui ensiksi kaikkiin herroihin, jotka olivat roistoja ja nylkyreitä — pettäjiä, jotka rehellisen miehen hikeä hyväkseen käyttivät. Mutta sitten vasta hänen vihansa vimma täyteen voimaansa nousi näitä maanmittareita kohtaan. Ne ne olivat tulleet tänne linjojaan reivaamaan ja hänen rauhallisen kotonsa häväisseet. Niillä saattoi olla tiedossaan Romakkaniemenkin metsä, vaikkeivät sanoneet! . . . Ne saattoivat puulaakinkin kanssa yksissä tuumissa olla!

Hänen rintansa kohosi pari kolme kertaa raskaasti, outo tuli leimahti silmissä, ja hänen kookas nyrkkinsä putosi raskaasti pöytään, niin että kahvikupit pirskoilivat laattialle . . .

Josefiina säpsähti, katsoi Jooseppiin kuin mielenvikaiseen.

— Elä nyt sentään niin pahaksesi pane . . . Ei se nyt vielä . . . vaan halusin sinua huomauttaa, — koki hän selitellä.

Mutta kun ensimmäinen vihan puuska oli ohimennyt, valtasi Joosepin semmoinen voimattomuus, että pirtti pimeni. Hän vapisi ja pääsi vaivoin sänkyyn pitkäkseen.

Mutta toinnuttuaan hän lähti kiirein askelin kotiaan päin. Kiivaasti hän nyt astui, eikä polun kivet eivätkä risut hänen kulkuaan nyt hidastuttaneet. Juoksun hölkkää sai Ponttu isäntänsä jäljessä panna.

Hänen ensimmäinen ajatuksensa oli, että viskaa kaikki herrain kampeet järveen ja Kreetan ja Liinun . . . niin. Hän ei ollut oikein selvillä kuinka hän sitten . . .

— Mitä . . . mitä sanoisi Leena vainaja, jos elämässä olisi! — höpisi hän.

Oli jo iltahämy, kun Jooseppi kotonsa pihalle ehti, mutta järvelle kajasteli vielä päivän vinkka, niin että hän näki veneen poistuvan sivu puolijärven Alpaslahteen päin.

Ruokojärven Juhani seisoi pihalla järvelle päin katsellen. Ketään muita ei näkynyt liikkeellä.

Joosepin vimma laskeusi, kun hän näki Juhanin.

— Ketä ne nuo menijät ovat? kysyi hän järvelle viitaten.

Ja hän sai kuulla Juhanilta, että ne olivat kaksi maanmittarien lähettämää miestä, jotka olivat tulleet heidän kampeitaan noutamaan. Itse olivat jo menneet rantamaille. Kuuluu keskeytetyn linjojen hakkuu täksi kesäksi.

— Kreetta ja Liinu menivät saattamaan Alpaslahteen, — lisäsi Juhani.

— Parhaiksi ehtivätkin pois tieltäni, — mielti Jooseppi, mutta ei virkkanut siitä Juhanille mitään.

Juhani näytti olevan kuivalla tuulella, ja hänen jääkylmät silmänsä toljottivat melkein liikku-matta kuopissaan. Huulet olivat tiiviisti yhteen puserrettuina, ja sieraimissa ilmeni hermostuneita väreitä, ikäänkuin vaimas nahan alla liikkuisi.

Jooseppi ja Juhani eivät olleet tavanneet toisiaan sitten Juhannuksen, jolloin Viojärven Vanhassatalossa tulivat vastakkain. Juhani olikin kaiken kesää ollut rantamailla, lautan sounnissa enimmäkseen. Vasta oli nyt palannut. Kotonaan, Ruokojärvellä oli käväisemällä käynyt. Isä sairasteli sitä keuhkotautiaan, ja äitiä vatsamadot vaivasivat.

Kävivät pirttiin Joosepin kanssa. Pilkotuista honkapuista Jooseppi laittoi tulen takkaan. Loimuavan tulen vieressä, kun Jooseppi Juhaniin silmäsi, niin vähän hätkähti. Kummallisen kylmältä näytti Juhani. Poskilihakset olivat litistyneet niin liki leukoja, että näytti hammastaan myötäänsä purevan. Nälkiintyneeltäkin näytti ja paljon oli kesän aikana laihtunutkin.

— Läksin minä kuuloille siitä keväällisestä asiasta, — alkoi Juhani soinnuttomalla äänellä puhua.

— Eikös se selvä jo ollut sinun ja Liinun väli silloin? — kysyi Jooseppi.

— Niin, vaan siinä on vähä muutakin. Puulaakin miesten puheilla kävin, ja ryöstöön aikoi-vat panna teidän velkakirjanne. Kuuluukin kruunu tästäkin metsän hakkaavan ... Taitaa

tulla talokin myytäväksi, sillä eihän irtaimisto puulaakin velkaan riitä, joka kuuluu nousevan kuuteentuhanteen korkoineen . . .

— Ei ikäpäivänä ole minun velkani niin suuri,
— karjaisi Jooseppi, että pirtti jymisi.

Juhani säpsähti. Hän ei ollut koskaan nähnyt Jooseppia tuolla päällä.

— Minulla on joka penni paperilla mitä olen ottanut. Ja mitä metsään kuuluu, niin sitä ei niinkään hakata. Laki se on maassa vielä, — sanoi Jooseppi sitten vähän tyynempänä.

— Vaan puulaakille oli ilmoitettu, että jos tahtovat västinkiä välttää, niin ei saa mennä Romakkaniemen metsää hakkaamaan, vaikka Jooseppi lupaisikin, — selitti Juhani vuorostaan.

Kumpikin oli hetken vaiti.

— Ei taida sitten Liinullekaan liietä mitään,
— virkahti vihdoin Juhani, syrjäsilmillä Jooseppiin katsellen.

— Tavaraako sinä sitten luulit saavasi, kun Liinun kihlasit, — sanoi Jooseppi halveksivasti.

— Kai se nyt vaimonkin jonkun vuoden tulisi myötäjaisillään elää, ettei heti miehen tarvitsisi ruveta elättämään . . . luulen . . .

Jooseppi nousi, heitti kuivia honganpirstoja takkaan ja sanoi:

— Ottakoon kaksi lehmäänsä ja vaatteensa, vaan muuta en anna eikä ole antamista . . .

Juhani mietti hetkisen, puhui sitten houkuttelevalla äänellä, salaa Jooseppia silmäillen:

— Jos panisitte kaiken irtaimiston ja vaikkapa talonkin minun nimeeni — tehtäisiin oikea kauppa-kirja, — niin ei pystyisi puulaakikaan saamaan, kun koko talo irtaimistoinen olisi minun . . . Tässä kun on tuo Väänänenkin, joka on kirjoitusmies, niin . . . Sillä lailla ei puulaaki saisi mitään, kun kruunu kuitenkin metsän hakkaa . . .

Jooseppi mietti. Nyt hän vasta käsitti, mitä Juhani oli miettinyt, kun Liinun kihlasi . . . Romakkaniemen isännäksi se olikin himonnut . . . saita!

— Kuka sinulle semmoista on neuvonut? kysyi Jooseppi hetken kuluttua.

Juhani hytkähti hyvästä mielestä, että jo Jooseppi suostuukin.

— Kävin Nällhuutin puheilla, ja kun kuuli, että vävyksi tulen, niin sanoi, että se olisi ainoa pelastus . . . muuten kävisi Joosepille huonosti, sanoi. Vasaran alle joutuu talokin . . .

Juhani odotti, mitä Jooseppi alkaisi arvella.

— En minä myy taloani, jonka itse korvesta olen kuokkinut . . . Tee sinäkin talo, ota vaimo ja syö ruokaa eläkä räökkää itseäsi nälällä, — sanoi Jooseppi jyrkästi.

Juhani yritti vieläkin houkutella.

— Kun maan kauppa-kirjat saisit, niin ulos kujasta varmaan ajaisit minut, — murahti Jooseppi Juhaniin puheisiin.

Juhani yritti vähempää, puheli:

— No jos kuitenkin kolme lehmää Liinulle

annatte ja lampaat ja mitä on poroja, tämän vuotiset ohrat kaikki niin . . . sitten sänky ja patjat . . . niin Mikkelinä menemme yhteen . . .

— Ei tule . . .

— Vaan minä vaadin sitten kihlani pois ja hivistä rahan, — sanoi Juhani, nyt vuorostaan hänkin nousten seisomaan.

— Pyydä siltä, jolle olet antanutkin — oma on asiasi.

Juhani seiso i kalman kalpeana.

— Saatte katua, ettette myynyt minulle, — sanoi hän väräjävällä äänellä ja painui ulos, paiskaten vankan pirtinoven semmoisella vauhdilla kiinni, että seinät helisivät.

— — — —

Jooseppi jäi yksin. Kuumina paloivat hänen ajatuksensa, ja koko maailma tuntui olevan nurinpäin. Hän ei jaksanut ajatella yhtään asiaa loppuun. Sai kustakin huolestaan sirpaleen mieleensä, mielti sitä hetken, koettaen selvyyteen päästä, mutta samassa muistui toinen asia ja sekoitti edellisen.

Mutta äkkiä välähti hänen mieleensä ajatus, jota ei ennen ollut hoksannut . . .

Hallituksen puheille hänen piti lähteä! Siellä varmaan tiedetään . . . Kruunu pitää asukkaansa puolta . . . ei se ryöstä . . . Herrain lakia on, jos kruunun nimessä minulta metsän hakkaavat . . . Hallituksen puheille ja vaikka keisariin asti!

Hän innostui siitä niin, että alkoi kävellä pit-

kin lattiaa. Se oli onnellinen ajatus, viimeisessä hädässä tullut... Kun ei sitä ennen ollut hoksannut eikä Nällhuutikaan ymmärtänyt neuvoa!

Hän pudotti päreitä orrelta, sytytti yhden ja pisti toiset kainaloonsa. Kaapilleen hän käveli, palava päre hampaissa, ja alkoi koota papereitaan, asiaan kuuluvia ja asiaan kuulumattomia kokoon.

Siinä hommassa hänet Kreeta tapasi, kun myöhemmällä palasi Alpaslahdesta maanmittarien kampeitten noutajia saattamasta. Mutta niin oli Jooseppi ajatuksissaan, ettei muistanut kysyä mitään Liinusta, joka oli aikonut Viojärvellä käymään.

Mutta Väänänen, joka iltamyöhään oli Sorsalahdella ojamultia hajoitellut, havaitsi Joosepin käytöksessä kummallisen muutoksen tapahtuneen.

— Äkkiäpä ne herrat lähtivätkin. Viime sunnuntaina eivät vielä lähdöstään mitään maininneet, — sanoi hän.

— Taisivat saada kaikki tehdyksi, — lisäsi hän hetken perästä, kun Jooseppi ei näyttänyt hänen puhettaan kuulevan.

Kreeta istui loisteen lämpimään ja tuijotti pitkään kellertäviin liekkiin. Hänen silmänsä alle olivat mustat juovat ilmestyneet, ja hän näytti entisestään laihtuneelta.

Mutta seuraavana yönä ei Jooseppi nukkunut lainkaan. Väänänen kuuli hänen tuvassa kävele-

vän kahakäteen, paperirulla vuoroin kummassakin kädessä, ja itselleen puhelevan . . .

Mies, joka aina ennen ilta- ja aamupuheet käsitöissä askarteli!

Syyskierällä, kun järvet jo jäässä olivat, pehmeät pounikot miehen kantavina ja alastomat jänkät lujina, panteen peittäminä iljankokenttinä, oli lautamies liikkeellä järvikylillä. Jalkaisin hän kulki todistajansa kanssa toiselta järveltä toiselle, ja paljon oli haasteita. Joka järvikylän isäntiä oli haastettu maantienkorjuun laiminlyömisestä, toisia taas olivat kauppiaat saamisista haastaneet.

Viojärven Vanhassatalossa lautamies levätessään retkistään kertoi. Kaksi kierrosta oli vielä käymättä, pisimmillä nurkilla asiat toimittamatta, Ruokojärvellä ja Romakkaniemessä ja Välijoessakin.

— Vaan tyhjän saat siellä käynnistä, — sanoi Vanhantalon isäntä lautamiehelle ja alkoi katkeralla äänellä puhua:

— Ei ole Ruokojärven mies enään monen päivän vastuksena kruunulle eikä kunnalle — hyvä jos hengissä kohtaat. Kuolleet olisivat sinne nälkäänkin, jos ei tämän kylän väki olisi ruokaa toimittanut ... Kaiketi siitä hallitus kinttaansa paikkaa, kun mokomankin hallanpesän saapi haltuunsa ... »Rakennus- ja viljelysvollisuuksien laiminlyömisestä»... Kukahan hullu siinä vaan rupeaa raatamaan pohjattomassa kivikossa, jossa

ei parhaanakaan vuonna saa kuin lentäviä kauloja . . . No, niinkuin sanoin, tuskin on hengissä enään Heikki parka — niin että lähtee se sieltä haastamattakin . . .

Lautamiehellä meni vähän mieli noloksi. Oli uskonut, että Vanhantalon miehestä saapi puolustajan, kun ei haastetta hänelle ollut ja kun muutenkin Vanhatalo oli varakas mies, jolla ei ollut velkaa herroille eikä talonpojille.

— Vaan asia täytyy kuitenkin toimittaa, — sanoi lautamies.

— Sepä tietty. Vaan mitäs sanot, jos mies on kuolleena! — naurahti Vanhatalo vähän pilkallisesti.

— Samanlainen haaste on Välijoen Iisakillekin, — sanoi taas lautamies.

— Eihän siinä ole Välijoessa yhteen kuukauteen ketään asunut — saapi siihenkin torppaan nyt »asuma- ja rakennusvelvollisuuksia» mennä täyttämään vaikka vorstmestari itse . . . Siinä on talo eikä ole lukittu, — naurahti taas Vanhantalon viisaan näköinen, laiha kalpea isäntä.

Lautamies oli luullut, että Vanhantalon isäntä oli tavallinen typerä järvikyläläinen, vaan ei näyttänyt olevankaan.

— Etkä vaan tällä kierroksella kohtaa Välijoen Iisakkia. Kesällä jo on mennyt rantamaille eikä ole takaisin kuulunut. — Eikö näkynyt siellä päin? — puheli Vanhatalo taas lautamiehelle.

— Vaan käydä siellä kuitenkin täytyy. —

Lautamiehen äänestä tuntui, kuin ei oikein uskoisi Vanhatalon isännän puheita.

— Niinpä tietenkin. Käydä käsketyn pitää. Sittenpä hänet tietänet, kun joka loukon koluat, — arveli Vanhatalo.

Tuli sitten puhe Romakkaniemestä. Lautamies ei tuntunut tietävän Romakkaniemen elämästä mitään. Mikonpäivän aikana oli hän tavannut Joosepin Nällhuutissa ja siinä puulaakin haasteen antanut. Vaan nyt oli jäljestäpäin vielä löytynytkin muuan velkakirja, jolla pojat Eeli ja Penne olivat puulaakista rahaa lainaan ottaneet ja jossa Jooseppi oli takauksessa. Siitä velkakirjasta nyt piti asianomaisille haaste saada. Ei tiennyt lautamies sitäkään, että Jooseppi jo riihennpuinnin aikana oli mennyt isompia herroja puhuttelemaan metsäasiassaan.

— Jos hallitusmiehet oikein tietäisivät Joosepin kohtalon, niin en minä usko, että puhtaaksi ryöstäisivät ahkeran ja siivon miehen vanhoilla päivillään, vaikka olisikin oikeus kruunulla metsä hakkauttaa. Mutta olisi sopinut Joosepinkin toisella tavalla metsäänsä hoitaa — niinkuin moni muu on tehnyt, — niin lukupuut ne olisivat, jotka kruunu saisi. Vaan omakseen luuli saavansa . . . Ja jos vanha vallesmanni vielä eläisi, niin uskon minä, että muuttuisi asia, — puheli Vanhatalo.

— Minkäpä sille mahtaisi vallesmanni vainajakaan, kun asetukset ovat muuttuneet, — arveli lautamies.

— Muuttuneen kuuluvat, vaan näyttää minusta, että jos kruunu näin rupeaa repelöimään ja määriä tekemään kruununmaan asukkaalle, niin ei ole yhtään uudistalon halukasta — saapi pitää itse korpensa ja kivelionsä. Kuuluvatkin olevan nämä nykyiset virkaherrat kuin ilmi perkeleet kruununmaan asukasta kohtaan, — kruunuvoudista alkaen . . . Luulenpa, että kuluu aikaa, ennenkuin Välijokeen ja Ruokojärveen uudet asukkaat tulevat, — ja miten käynee Romakkaniemellekin, — ei siinäkään vatsa ihroitu, jos ei muualta ruokaa tuo . . .

Eipä ollut lautamiehellä Vanhantalon isännän puheisiin vastaan sanomista. Täytyy hänenkin myöntää, että raskasta on kivelion asukkaan elämä.

Peltojen laitaan, vainioiden taakse isäntä lautamiehen todistajineen saattoi ja neuvoi miten polku kulkee Moinajärvelle. Kun Viovaaran lakeen nousette, — ja vaaran alla on merkitty kivi, jonka sivu polku viepi, — niin kun arvannette järvelle katsoa ja Romakkaniemeen päin, näkyy talo niemeltä niinkuin Mooses vuorelta, — neuvoi hän.

Kirkas ja kylmähkö oli lokakuun päivä, vahvassa kuurassa oli maa, ja hiljaisuus vallitsi alkuloisessa syysmetsässä. Polkua noudattaen poistuiivat miehet Vanhastatalosta Viojärven rannalta Moinakiveliötä kohden.

Kun olivat kävelleet jänkän poikki, joka nyt rennosti miehen kantoi, virkkoi toinen:

— Tästä ne ovat ruumiinkin viime kesänä kantaneet.

— Tästä ne ovat kantaneet, — virkkoi siihen toinen, mutta sitten ajattelivat kumpikin tapausta äänettöminä itsekseen, miettien kai, että jänkkä kesällä oli helluva levä.

Hyvin osasivat Vanhantalon isännän neuvomaa polkua, johon kuura oli tasaisemmasti tarttunut, niin että se näytti luikertelevalta valkoiselta nauhalta, joka kierteli kalliopahtoja ja louhikoita. Ei ollut näistä miehistä kumpikaan käynyt näin kaukana kiveliossä, vaikka omaa pitäjää oli tämäkin. Talvisin ei teitä ollut, ja rasakas oli kulku kesäisin.

Viovaarasta näkivät suuren seitsensaarisen Moinajärven kirkkaana kiiltelevän syysjäässään ja punaisen talon sen toiselta rannalta, korkean Romakkaniemen juurelta.

— Komeahan täällä onkin talo ...

— Onpa kyllä ... Tämä se on sitten Moinakiveliötä ja tuo harmaja korkea huippu on Moinatunturi ...

— Niin on ... oikeassa olemme ...

Ja he lähtivät jatkamaan matkaansa Moinajärvelle päin.

*

Ikävää oli ollut elämä Romakkaniemessä näinä viikkoina, joina Jooseppi oli ollut matkallaan, josta ei kukaan mitään tiennyt. Väänänen oli

tyttöjen kera riihet puinut, olivat yrittäneet syyskالاakin nuotalla, mutta vähiin oli saalis pysähtynyt, kun Jooseppi, kalamies, ei ollut neuvojaan antamassa.

Välipoen Manta oli mennyt kirkonkylän Maaherralle karjakoksi ja Josefiina, yksin jäätyään, myynyt lehmänsä Lampsijärven Mäkelään ja muuttanut Romakkaniemeen, jossa oli sijaa ja lämmintä hänellekin. Ville oli jo varhain syksyllä mennyt toiseen pitäjääseen ja sanomain mukaan oli tukkitöissä. Iisakki oli ruvennut pappilaan isäntärengiksi ja oli monet sanat Josefiinalle lähettänyt, että tulla hänenkin. Hyvän torpan oli rovasti antanut heille asuttavaksi.

Mutta eipä pitänyt Josefiina kiirettä rantamaille lähtemään kivelioistä, jossa parhaan ikänsä oli ollut. Aikoi nyt ensiksi olla Romakkaniemessä, kun tytöt pyysivät, ainakin niin kauan kuin Jooseppi kotiintuisi, josta ei tiennyt millä hetkellä tulee.

Väänänen siinä toimitteli talon töitä, mutta raskasmielisiä ja ikävässä olivat kaikin. Nyt vasta työtökin saivat tietää, minkä vuoksi isä koko kesän oli murehtinut ja minkälaiset talon asiat olivat . . .

Ja pian huomasi Josefiina, mitenkä tyttöjen omat asiat olivat. Sitä oli Josefiina peljännyt, sillä Mantan puheista oli kylliksi käsitystä saanut. Jopa oli kerran ottanut tytöt lujalle, ja itkien olivat tunnustaneet kuinka herrat heidät pettivät . . .

— Pettivätkö? Ei suinkaan väkivallalla, jos ei teidän puoleltakin olisi ollut suostumusta . . .

— Ne lupasivat ottaa rouvakseen, — sanoivat molemmin.

— Parhaat naimamiehet! Oppilaitahan ne kuuluvat olleen molemmat . . . Kirkonkylällä olivat kehuneet, että heillä on ollut hauska kesä Moinajärven rannalla.

Silloin tytötkin ymmärsivät, ettei tarvinnut enään odottaa . . . Kavalasti olivat lähteneetkin. Eivät hyvästiä sanoneet eivätkä itse kampeitaankaan tulleet noutamaan. Epätoivossa oli Liinu perään lähtenyt, mutta korjanneet olivat luunsa herrat jo Vanhastatalosta.

Kaiken tämän kurjuuden ja ikävän lisäksi ilmestyi eräänä päivänä metsäherra miehineen ja alkoi leimata Romakkaniemen metsää. Säästö-metsänkin kauniit, sirot petäjät, jotka talon takana niemen juurella kasvoivat, leimasivat. Joosepin parhaan puiston, jota oli hoitanut kuin parasta peltoa!

Väänänen kirosi, ja kun taloon tahtoivat yöksi metsänleimaajat, niin halkoa kujalta tarjoili. Metsässä saivat kyyröttää, eikä Väänänen antanut tyttöjen maitoakaan myydä, vaikka kultaa maksaisivat.

— Jumala otti Leenan pois, ettei ole tätä kurjuutta näkemässä . . . Kuinka käynee Joosepin . . . Kestänevätkö mies paran aivot kaikkea yht'aikaa? — huokaili Josefiina.

Semmoista oli elämä Romakkaniemessä, kun lautamies todistajineen saapui.

Kreetta ja Liinu, kun näkivät outoja tulijoita järvellä, niin piiloon kiipesivät ullakkoon ja varoittivat Josefiinaa mitään heistä ilmoittamasta.

Väänäsen kanssa tulivat vieraat pirttiin. Josefiina tunsu lautamiehen ja kirkonkylän kuulumisia alkoi udella. Mutta Väänänen istui pitkissä mietteissään penkillä ja syljeskeli.

— Olisi ollut asiaa Iisakillekin, — sanoi lautamies Josefiinalle.

Josefiina oli kyllä asian arvannut, mutta yhtäkaikki hänen terävä luontonsa syttyi tuleen.

— Vai niin, — sanoi hän kiukkuisella äänellä. — Vai on asiaa. Kyllä minä asian arvaan. Siellä on talo — ottakaa siitä ja viekää vaikka housun-taskussa vorstmestarille . . . Vähemmällä siitä nälkäpaikasta ja hallanpesästä, mikä Välijokikin on, lähtee kuin haasteilla ja uhkauksilla . . . Saa tulla meidän puolesta eläjä ja asukas mistä tahtoo. . . Saapi kruunu linnaansa tulla . . .

— No elkäähän nyt, — koki lautamies.

Mutta kun Josefiina kerran oli hyvään vauhtiin päässyt, jatkoi hän, mäiskien luutaa varteen, että akkunat helisivät:

— Ja jos luulette, että on omaisuuksia ja irtaimistoja, joita kruunu himoitsee ja hallitus halajaa, niin saan mainita, ettei ole muuta pyöreää kuin persesilmä . . .

Sen sanottuaan hän meni luuta kädessä ulos.

Lautamies istui todistajineen vähän nolona. Eivät olleet sattuneet noin suulasta eukkoa matkallaan kohtaamaan.

Mutta Väänänen alkoi tiedustella Joosepin asioista ja kun sai tietää kuinka iso velka oli puulaakiin, niin arveli:

— Taitaapa tulla sitten isännän muutos tähän taloon.

Ei puhunut lautamies siihen mitään. Kun lautamies sai kuulla, ettei ollut Jooseppi tavattavissa ja että Välijoen Iisakki oli rantamailla, niin alkoi hommata pois lähtöä. Mutta ennenkuin lähtivät, niin laukkunsa aukaisi ja alkoivat aterioida. Pyysi lautamies, että eikö saisi maksua vastaan karjan antia . . .

Piiloutunut oli Josefiinakin, ja tytöt olivat ullakolla. Vaan Väänänen toimitti viilipytyyn vieraille, ymmärtäen, että viaton tässä asiassa lautamies oli.

Mutta lautamiehen matkaan pani Väänänen kirjeen postikonttoriin vietäväksi, ja oli se osoitettu hänen kotipitäjänsä kirkkoherranvirastolle.

Niine hyvineen sai lautamies todistajineen lähteä lanttasemaan Moinajärven rannalta.

Väänänen käveli heidän matkassaan rantaan, vanhan saunan luo asti. Hänellä oli mateen koukuja ulompana lahdella ja niitä oli aikeessa lähteä kokemaan. Vaan saunan luona muistikin, ettei ollutkaan kirvestä matkassa. Aikoi juuri palata

sitä noutamaan, kun näki Susisaaren takaa miehen ilmaantuvan ja kävelevän taloon päin. Sitä tietä ei tähän vuoden aikaan muut kulkeneet kuin Ruokojärveläiset, ja Väänänen arvasikin heti, ettei tulija ollut kukaan muu kuin Ruokojärven Juhani.

Väänänen jäi seisomaan, katsellen vuoroon lautamiehen ja hänen todistajansa jälkeen, jotka jo kävellä huiskivat kaukana järvellä, ja vuoroon Susisaaresta päin tulevaa Ruokojärven Juhania.

Mitä mahtoi olla Juhanilla asiaa? Viime kerralla kun oli käynyt, oli vihassa eronnut ja kihlansa takaisin Liinulta ottanut. Mitä se tänne nyt vielä tuli nuuskimaan?

Ei ollut näiden kahden miehen tervehdys toisilleen kovinkaan ystävällistä, kun rannassa vastakkain tulivat.

— Jopa on järvi mainiolla munakalla, — sanoi Juhani.

— Taitaa olla, — vastasi Väänänen.

— Yksinkö sinä tässä kesämiehenä olet? — sanoi taas Juhani.

— Niin on Jooseppi pyytänyt, kun etelään lähti. — Vaan mihinkäs sinä sitten olet viirua-massa?

Väänäsen ääni soi kuivalta ja kylmältä.

— Matkaapa on tännekin.

Ja niin lyhyviä, kuivia ja pisteleviä sanoja vaihtaen miehet nousivat rannasta pihalle.

— — — —

Vasta monta tuntia talossa oltuaan ilmoitti Juhani asiansa. Kutsui Liinun kahdenkesken porstuan peräkamariin ja alkoi uudestaan naimahommia esitellä. Hän kyllä oli kuullut, kuinka sekä Kreetan että Liinun asiat olivat, vaan hän tahtoi antaa anteeksi Liinulle hairahduksen. Ja kun lapsi syntyy, niin . . . olkoon hänen nimessään . . . Viatonhan lapsi oli.

Liinu säpsähti. Hän ei ollut odottanut Juhania enään kosioretkelle, kun isän kanssa olivat toisilleen närkästyneet. Oliko Juhanilla todellakin nyt naimisen tarkoitus?

Hän katsoi Juhanin harmaisiin silmiin, jotka vilkuen ja jääkylminä kuopissaan pälyivät, ohuviin huuliin ja sinisen laihoihin kasvoihin . . . ja muisti, että Juhani oli syönyt itsekuolleen vasikan raadon . . .

Mutta se olisi kuitenkin hänen pelastuksensa, eikä häpeä enään olisi niin suuri!

Juhani uskoi Liinun vaikenemisen olevan suostumuksen merkin — ja sitä hän ei ollut epäillytkään — ja virkkoi:

— Siirrettäisiin nyt heti sinun tavarasi pois Ruokojärveen — ulosottoon ne muuten menevät. . . . Kun nyt on isäkin poissa, niin sopisi ohriakin ottaa, ja hyvä olisi nyt kylmettyneen aikana siirtää, — jänkät ja järvet kantavat . . .

Liinu ei vastannut. Juhani tuntui nyt kauhean tylyltä. Hän muisti Välijoen Villeä, rakkaan luontoista ja reipasta poikaa . . .

— Vaan en minä tohdi mitään liikuttaa, ennenkuin isä tulee, — sanoi Liinu vihdoin, ollen kahdella päällä, suuressa tuskassa.

— Vaan ymmärräthän itsekin, että jotakin sinullakin pitää olla, kun yhteen menemme. Lehmä, joista karjanantia saat, ja viljaa, josta leipää leivot . . . Ja sillä lailla sinä pääset äpärälasta tekemästä. Äitisi jos eläisi, niin pakottaisi . . .

— Koeta puhua Kreetalle, — esitteli Liinu.

— Ei se Kreetta minua näy kärsivän likelläänkään . . .

— Vaan minunko sitten pitäisi kärsiä ja ruveta sinun kanssasi raatoja syömään! — tikasi Liinu. Hän oli niin tuskaisena ja asemastaan huolissaan ettei tiennyt mitä puhui.

Mutta nousi nyt Juhanillakin horma nokkaan.

— Saat vielä syödä raatojakin, kun sen pirun penikan synnytät maailmaan . . . Kiitä jos sinut pelastan . . . portto . . .

Liinu ratkesi itkuun. Hänellä ei koskaan ollut ollutkaan kovempaa luontoa — ja nyt olikin itku hyvin löyhässä.

Mitä hän tekisi, suostuisiko tuolle tyllylle miehelle vaimoksi — vai kärsisikö häpeän?

Hän itki ja vapisi. Silloin muisti hän vielä Välijoen Villeä. Hyvästellessä oli Ville kättä puristanut ja sanonut, ettei unhotta hän Liinua koskaan . . . Vaan Ville ei tiennyt, että hän . . . niin että hänet oli petetty.

Ei, ei! Ennen hän juoksee järveen, jollei muu auta!

Ja sanaakaan enään sanomatta hän pyörähti pois huoneesta ja juoksi navettaan itkemään. Kreeta riensi hänen peräänsä. Ei tiennyt mitä Liinu tekee. Oli niin huolissaan ja murheissaan. Mutta heidän jäljestään kävellä hyssytti vielä Josefiina, ja kun näki molempain päät yhdessä itkävän, niin sanoi:

— Jo tämä on surkeaa . . . Saatanan herrat!

Juhani ja Väänänen jäivät kahden pirttiin.

— Minä tästä talosta olisin myöskin saamassa, mutta on ajatus ottaa tuo Liinu vaimokseni, niin saapi olla, kun saan myötäjäiset, — alkoi Juhani selitellä Väänäselle, ikäänkuin Liinu jo olisi suostumuksensa antanut.

— Onkos velkakirjaa? — kysyi Väänänen.

— Mitäpä se sinuun kuuluu, oli eli ei. Vierashan sinä tässä olet ja etelän puolen mies lisäksi.

— Vaan et tästä liikuta mitään sinä ennenkuin isäntä tulee, — sanoi Väänänen. — Minun on Jooseppi käsenyt taloa hoitaa siksi kunnes itse palaa herroja puhuttelemasta.

— Vaan jos minä en kysy sinulta, — ärähti Juhani kiukkuisena.

Mutta tumma puna nousi Väänäsen otsalle ja silmät salamoivat. Väänänen oli vankka ja paksu mies, puolta vankempi Juhania. Vähän arasti silmäsi Juhani Väänäsen hartioita.

— Jos halunnet vanhaa henkeäsi säästää, niin suusi tuki, — sanoi Väänänen.

— — — —

Ja hetken perästä näkyi Ruokojärven Juhani kävelevän Susisaaren rantaa Ruokojärveä kohden.

Hän ei ollut onnistunut kosinnassaan.

Sydäntalven kylmä kuu loistaa totiselta taivaalta. Sen valo himmentää revontulien loimoa ja tähtien kirkkautta.

Hiljaisuus on erämaan metsissä, pakkanen vaan paukahtaa kivan hongan korossa ja huurteisten korprien kuivissa kuusissa. Kuin hautakummut paistavat vaarojen puuttomat, lumiset laet, äänettöminä, kuolleina. Mutta rannattoman kiveliön keskeltä siintää järvensilmiä vaarojen välistä kuin valkoisia keitaita kuun hopeavalossa.

Tainnoksissa on erämaa, kylmetyksissä kiveliö, ja paksut jäät peittävät sinertävien järvien kirkkaita silmiä.

Viojärveltä päin hiihtää mies verkkaan, laukku selässä, Moinakiveliötä kohden. Ei kesällistä polkua noudata, vaan loivimpia rinteitä nousee ja halkaisee suot ja jänkät mistä sattuu.

Hiihtäjä on Romakkaniemen Jooseppi, joka nyt vasta palaa syksylliseltä matkaltaan.

Väsyneesti hän nyt hiihtää ja kolkolta tuntuvat nyt tutut vaarat ja maiset maat. Kovin on alakuloinen hänen mielensä ja umpi edessä jos mitä ajattelisi. Romakkaniemeen päin hän kuitenkin hiihtää, vaikka sydän verta tuntuu vuotavan ja mieli itkevän kivenkovaa kohtaloa.

Ei ole hän matkallaan mitään aikaan saanut. Virastoissa kävi, herroja puhutteli. Vartoa käsivät, että asiasta selvä otetaan. Ja kun viho viimein tieto tuli, niin ei muuta lohdutusta annettu kuin se, että kruunulla on oikeus Romakkaniemen metsä hakkauttaa. Oli hän kokenut selittää, että siten menee hänen metsänsä puhtaaksi, että huonoimmat puut on hän omiksi tarpeiksi käyttänyt — niin ei ollut mitään osattu siihen selittää. — Oli sanonut senkin, että velkaa oli pitänyt ottaa, jotta kykenisi maata viljelemään ja taloa rakentamaan siihen kuntoon, että perinnöksi saapi, — vaan että millä nyt velan maksaa, kun kruunu metsän hakkaa. Siihen olivat herrat kyllä osanneet vastata, että mitä menit ottamaan velkaa ja sekaantumaan puulaakin kanssa. Ja kun hän siihen selitti, kuinka raskasta ja kovaa oli korven elämä, kun tiettömän erämaan takana asuu, niin siihen vain olivat naurahtaneet . . . ja sanoneet, että et suinkaan ole köyhä, koska on aivan uudet sarkavaatteet . . .

Pois täytyi lähteä. Yks' ja toinen neuvoi vielä isompain herrain puheille, mutta hukkaan meni sielläkin. Ja kun mainitsi siitä, ettei ollut vallesmanni vainaja puhunut kruununhakosta mitään, niin sanottiin, että kyllä tiesi, mutta ei sanonut . . .

Takapuolitse kirkonkylää oli hiihtänyt. Ei tehnyt mieli tutun kylän läpi hiihtää eikä tuttavilla puhutella . . .

Viojärven Vanhassatalossa on hän levähtänyt,

mutta kun korea kuudan tuli, niin hiihtämään läksi. Siinä on hän kuullut sanomat kotoaan, ja siinä on hänen viimeinenkin voimansa loppunut. On kerrottu ulosotosta, jonka tämä nuori nimismies on Airis-Mikon matkassa Romakkaniemessä tehnyt. Kaikki on irtaimisto mennyt puulaakin velkaan, joka ei siitä ole isosti vähentynyt, ja talo lisäksi julistettu ulosottoon. Vaan vielä oli viimeinen isku, jonka Vanhantalon isäntä viimeiseksi sanoi ja joka Kreetaa ja Liinua koski . . . Se tieto teki niin pahaa, ettei puukon isku pahempaa . . .

— Mitä pahaa on hän tehnyt elämässään, että hänen loppuikänsä tämmöistä kärsimistä on? —

Ja nyt kun hän yksin talvisena yönä hiihtää, kulkee jäänyt elämä uudelleen hänen mielessään. Ei muistanut työtöntä päivää viettäneensä. Lapsena piti lähteä kotomökiltä, Honkasajosta; renkinä sai palettua pakkaspäivinä, ja raskas, raskas oli lapselle työ . . . Kulki tukkimetsissä ja tutustui Leenaan . . . Silloin omaa kotoa alkoi mieli tehdä, kun ikävältä tuntui vieras katto pään päällä . . .

Hän oli ehtinyt Viovaaran lakeen. Suurena valkoisena lumikenttänä näkyi järvi saarineen, jotka olivat kuin kokoon kutistuneet pakkasen käsissä . . . Kuun kalpeassa valossa siinti talo korkean niemen juurelta, yksin, kuin hyljättynä ja ikävöiden . . .

Vihlasi Joosepin rinnassa kuin tulinen isku, joka pani väräjäämään joka solun ja jäsenen . . .

Miehuutensa parhaat vuodet siinä muisti, Leena vainajan, rakkaan ja hyvän, ainoan ystävän raskaan elämänsä varrella.

Ei hänellä ollut enään ketään, jonka vuoksi eläisi! Ei mitään, jota omaksensa sanoisi! Pojat hurraten maailmalla, tytöt, isänsä ja kotonsa häpäisivät . . .

Mitä hän teki Romakkaniemessä! Tuntui, että katkesi viimeinenkin jänne ja toivoton, yksinäisen ja väsyneen tie oli umpisena edessä . . .

Mihinkä hän menisi? Mihin päänsä kallistaisi ja odottaisi kuolemaa?

Mutta ajatuksissaan hiihteli hän sittenkin Romakkaniemeen päin ikäänkuin vanhaa uraa, jota ennenkin järven yli oli hiihtänyt . . .

Mutta kun hän tuli lähemmäksi rantaa ja taloon katsahti, havaitsi hän, että koko suuri, kaunis kasvattimännikkö, oksattomat jouhipetäjät, oli kaikki talon takaa kaadettu . . .

Ja niemen sivulla näkyi syvä tukkitie, joka näytti lähtevän Lumijoelle päin . . .

Puulaaki oli siis jo alottanut metsän hakkuun.

Hän ikäänkuin jäähtyi suolapatsaaksi ja katsoi hetkisen kylmin, elottomin silmin siihen aukeaan paikkaan, talon taakse, jossa korkeat männyt ennen talviöinä humisivat ja kesäilloin suloisesti soittivat . . .

Silloin muisti hän Juho veljensä, Honkasaa-jossa, lapsuutensa kodissa . . .

Ja hän käänti ihan maan rannasta sukset poh-

joiseen päin ja lähti kuin hätyytetty peto hiihtämään niitä vaarojen lakia kohden, jotka Moinajärven pohjoispäässä kohosivat ja joiden takana oli Lampsijärvi ja Honkasajo, lapsuuden koti, järven korkealla rannalla.

Mutta Moinatunturin laen kohdalle kun ehti, niin väkisten silmät osuivat siihen leveään, suoraan linjaan, joka laen yli juoksi järven rantaan saakka. Kuun kalpeassa valossa näytti se Joosepista kaamealta hirviöltä, joka silmää räpäyttämättä ja väistymättä kulki, niellen ja hävittäen kaikki mitä sen eteen osui . . .

Ja taas hän muisti sen unen, jonka ensi yötä Romakkaniemessä viettäessään oli nähnyt. Tuota pitkin oli onnettomuus, köyhyys ja häpeä tullut . . . Se se oli se helvetin tie, joka pahasta maailmasta alkoi ja päättyi tänne kivieliön keskelle. Sitä pitkin oli tulvimalla tulvinut: ensin huonoja viestejä, sitten syntiä ja häpeää, nyt viimeiseksi köyhyys ja kertomaton kurjuus, julma häviö.

Ja hänelle selkeni sekin, ettei Leena vainaja hourailut, kun paha tulevan aavisti, kun luuloistaan kertoi ja pelkäsi . . .

Siksi oli kiirehtinyt Liinua naimisiin, kun sisarvainajansa luontoiseksi uskoi . . . Eikä hän itse ollut ymmärtänyt eikä aavistanut mitään!

Nyt ymmärsi!

Kavalasti ja salaa olivat herrat menetelleet!

Sekin oli, kun piti kaikki sattua yhtenä jonona, kaikki onnettomuudet ja raskaat murheet. Ensin

vanhan vallesmannin kuolema, sitten Leenan, joka masensi niin mielen, ettei jaksanut paljon mitään tehdä eikä ajatella. Tulivat sitten huolet puulaakin velasta ja pelko kruununhakosta ... Ja sitten ne maanmittarit, jotka juuri olivat niitä helvetin tien aukaisijoita ja hänen häviönsä ja häpeänsä eespäin-viejiä ...

Mutta niin masentunut, niin väsynyt oli hänen mielensä ja niin tylsistynyt sydämensä, ettei enään suuttua jaksanut ... eikä oikein selvään sitäkään tuntea, kuinka kovaonainen oli ...

Mutta helpotuksena tuli se mieleen, ettei oliut enään pitkä aika kuolemaan. Hän tunsu sen. Elämä tuntui olevan kuin kerälle kerittyä nauhaa, joka huomaamatta väheni ja väheni, sydämen alla kierrellen. Kun kerä loppuun kuluisi, silloin lakkausi elämä, tuska ja murhe loppuisivat ...

Hän loi silmänsä taivasta kohden, jossa tähdet kimaltelivat. Kuinka se näytti kirkkaalta ja pyöräyttävän korkealta.

— Jumala ja herrojen Herra ... Näkeekö ja tunteeko, kuinka täällä taistelee kärsivä ihminen ...?

Näkee kyllä, kaikki tietää ja suurena tilipäivänä puheilleen käskeel!

Ja väsyneessä mielessään hän ajattelee:

— Kun pitkäisen leimaus nyt jyrähtäisi ... tuo idän taivas halkeaisi kahtia ja suuri valaistus länttä kirkastaisi ja Herra pilven partaalla viittäisi kokoon kaiken maailman syntiset ...

— Jooseppi Pekanpoika . . . kärsinyt ja kovaa kokenut . . . astu tänne taivaan iloon . . .

Sairaloisessa mielenjännityksessä ja kummissa haaveissaan hän hiihti niin että höyry nousi harmaista hiuksista. Hän saapui Moinajärven päähän ja kääntyi siitä metsäistä ojan vartta noudattaen Lampsijärveen päin.

— Oliko oikein totta se eletty elämä Romakanniemessä, vaan oliko hän vielä nuori, naimaton mies, joka kulki metsäojan varsilla saukonrautoja virittämässä.

— — — — —
 Varhain aamulla hän pääsi Juho veljen luo, lapsuuden kotiin, Lampsijärven Honkasajoon.

Eikä moneen viikkoon jaksanut vuoteesta nousta.

Vasta kevättalvella, jolloin lumi vielä on pak-suimmillaan eikä kevään kevät ole vielä mitään mahtanut kiveleön kinoksille, vaikka valon valta on enentynyt, joutui Romakkaniemi myytäväksi.

Huhtikuu oli puolivälissä jo.

Porolampaloon asti on kruununvouti, talon myyjä, apulaisineen hevoskyydillä päässyt, askeltietä kävelyä ajaen. Vaan siinä nousikin herroille tie pystöön. Ei ollut Viojärveen päin muuta kuin suksen latu, jota poromiehetkin jolloinkulloin kulkivat.

Airis-Mikko oli herroille ajoporot hommannut, että siitä pääsevät porokyydillä matkaa jatkamaan. Mikolle on tämä uusi vallesmanni asiasta ilmoittanut ja Mikon oppaaksi herroille pyytänyt. Mutta kiukkuaan purkaa kruununvouti, joka on outo täällä pohjoisilla mailla. Ei ole istunut poronpulkassa koskaan eikä ole erinomainen hiihtäjäkään, vaikka on nuori mies. Ja hintelä, laiha ja vähäruokainen herra on hänen kirjurinsakin, niin kuin nälkiintynyt koira herransa perässä.

Puulaakin puolesta on Kemppainen matkassa. On jo porollaan saapunut vuorokautta ennen Porolampaloon ja siinä herroja vartanut.

Silmäpuoli Anna-Kreetta häärää siinä, savuava piippu suussa, ja tekee selvää kruununvoudille Romakkaniemen väestä. Leena vainajan kuolemastakin mainitsee. Lopuksi selittää siitä, että kun viime kesänä kaksi nuorta maanmittaria siinä majailivat, niin molemmat tytöt kihlasivat, Nyykreeni niminen Kreetan ja Leppiniemi niminen Liinun. Ja naimisiin olivat luvanneet mennä, rouvikseen ottaa salon tyttäret. Vaan eivät ottaneetkaan . . .

— Vai eivät ottaneet, — sanoi kruununvoudi, joka akkunasta katseli, kun Mikko poroja pihalla valjasteli.

— Eivät ottaneet. — Karkaamalla lähtivät, ja raskaiksi jäivät tytöt . . .

— Soo, soo. — Tapahtuuhan semmoista!

Kruununvoudi ei näyttänyt vähääkään miettivän sitä, mitä kuuli Anna-Kreetan puhuvan.

— Ovatko komioitakin tyttöjä? — kysyi nyt kirjurikin, hänkin heräten velttoudestaan.

— Komioita ovat vieläkin. Liinu onkin maailman kauniimpia tyttöjä. Rovastikin oli rippikouluaikana ihmeteltyt — sanonut, ettei niin sirovartista tyttöä ole koko pitäjässä. — Vaan hullusti kävi kummallekin . . .

Kun eivät herrat oikein halunneet kuulla Anna-Kreetan jaarituksia, niin Anna-Kreetta lörpötti:

— Liika raskas murhe tuli yhden miehen hartioille. Ensin kruunu metsän vei, sitten . . .

Siinä juuri tuli Mikko sisälle ja kuultuaan, mistä Anna-Kreetta herroille puhui, närkästyksissään eukolle karjaisi:

— Ole siinä . . . Ja mene pois herrain nokan alta kärsäämästä . . .

— Taidetaan olla valmiit lähtemään? — kysyi kruununvouti.

— Jopa kohta, — ilmoitti Mikko, hakien vielä jotakin pahansiivoisesta sängystä.

— Missäs hemmetissä toinen vantut on?

Hän haki ja kaivoi ja puheli:

— Olisi hanki nyt niinkuin välisti keväällä jo tähän aikaan on, niin pian tästä oltaisiin Viojärvellä, vaan nyt ei. Tie pudottaa, ja lämmin on päiväkin liiaksi poronverelle.

Jo viimein pääsevät taipaleelle.

Edellä ajaa Mikko, entistä suksen latua noudattaen, kruununvouti pulkassaan Mikon perässä ja kirjuri, hoikkasäärinen herra, sitten. Mutta viimeiseksi on jäänyt Kempainen, sikaari suussa istuen.

Hitaasti kuluu matka, sillä tie on löyhä, ja kun on keskipäivänaika ja lämmin paiste, niin suu auki saaloen porot kävellä vätöstävät.

Niin kävelee neljä poroa peräkkäin Viojoen vartta Viojärvelle. Tämä matkue on kai nyt viimeinen ennenkuin Romakkaniemen hävitys on täydellinen.

Mutta ei ajattele sitä Mikko, ei sääli kruununvoutikaan kuin omaa ruumistaan, jonka täytyy

siinä olla nipistyksissä ahtaassa pulkassa. Kirjuri ei mieti mitään, ja Kemppainen on hyvillään siitä, että puulaaki taaskin on tämmöisen »uskotun» toimen hänelle antanut.

— — — —

Mutta kun kruununvoudin roikka viho viimein ehtii Viojärvelle ja nousee Vanhantalon pihaan, on siinä ruumisarkku poronreessä, ihan rappusten edessä.

Heti hän Vanhassatalossa tunnetaan, että kruununvouti on, sillä häntä on näinä päivinä varrottu Romakkaniemen taloa puulaakin velasta myymään.

Mikko siinä toimittelee porot kiinni ja luppoja eteen.

— Jopa oli vihollisen pitkä matka ja huono tie, — oihkaa kruununvouti, kun kirjurinsa kiskoo hänet pulkasta pönkilleen. Lihava ja kankea mies, vaikka on vielä nuoren näköinen.

— Ja eihän tämä vielä ole Romakkaniemi! . . . voi sun saakeli . . . hohoi . . .

Ulos on tullut Vanhantalon isäntäkin ja kuulut kruununvoudin puheet. Menee siitä tervehtimään kruununvoutia.

— Jopa on huono tie tänne, — sanoo kruununvouti uudestaan, aivan kuin isäntää moittien.

— Eikö ollut ketään taipaleella, että olisi myydä paukauttanut, — naurahti Vanhatalo pis-televästi. — Herrain asia se on katsoa, että tiet

ovat hyvät ja määrätä moukat tekemään. — Vai oli huono tie . . .

Vanhaataloakin oli sakotettu viime käräjissä maantienkorjuun laiminlyömisestä.

Kruununvouti ymmärsi yskän, mutta eipä tiennyt lakipykälää, jolla olisi kyennyt suulasta miestä vähän kynsäisemään.

— Ohoo . . . täällä on ruumis . . . Kuka vainaja on? — kysyi hän eikä ole tietävinäänkään Vanhatalon äskeisestä vastauksesta.

— Tästä se on naapurista — Ruokojärvestä, uudistalokas Heikki Ruokojärvi eli Järppi, — selitti Vanhatalo. — Satuitte vastakkain, riita-veljet. Heikki tahtoi näyttää herra kruununvoudille, että lähtee hän haastamattakin kruunun- talosta pois . . . tuossa on nyt menossa eikä vastaan pane . . . ei pane, — lisäsi hän sitten pistelevästi . . .

Kruununvouti silmäsi kiukkuisesti Vanhaan- taloon. Tuon kasvoista ei saanut selvää, tekikö pilkkaa vai oliko tyhmä. Pienet laihat kasvot olivat, silmät harmajat ja katse terävä kuin nuoli. Tyhmä tuo mies ei ollut.

Mutta kun tulivat sisälle, suureen tupaan, johon Vanhatalo herrat opasti, virkkoi kruununvouti taas:

— Mahtaako tänä iltana enään ehtiäkään Romakkaniemeen?

— Sinnekö ollaan menossa?

Vanhatalo näytti naurahtavan.

— Mitäs helvettiä minä täällä muutoin rämpisin, ellen asiain takia!

Kruununvouti alkoi närkästyä. Mutta Vanhatalo jutteli:

— Ajattelin että jos herrat hauskemmakseen ajelevat . . . näitä kruunutaloja katsellen, koska ne niin rakkaat tuntuvat olevan — kruunulle. — Vai Romakkaniemeen . . . Noo. Olisipa siitäkin talosta jo uskonut vähemmällä väellä lopun saavan.

— Ka, vastaa mies, onko sinne pitkä matka!

Kruununvouti käveli kahakäteen lattialla ja alkoi vimmastua tuolle miehelle. Hän ei tuntenut peräpohjalaisia, etelästä päin kun oli kotoisin. Ei ollut hänelle talonpoikainen mies koskaan noin uskaltanut puhua. Hävitön ja suulas lurjus!

— En minä ole mitannut, — sanoi Vanhatalo tyynenä. Vaan nälkä tulee välillä yks'suolisella miehellä, sen verran tästä ainakin on matkaa.

— Sinähän olet hävitön mies!

Kruununvouti karahti tulipunaisena Vanhantalon eteen.

Mutta Vanhantalon kasvoissa ei yksikään väre muuttunut, levollisena hän nousi ja virkahti:

— Ka kotonani minä olen . . .

Ja äänessä helähti semmoinen varmuus ja häikäilemättömyys, ettei kruununvoudilla ollut mitään sanomista.

Hän kääntyi, meni jurona ulos tuvasta ja rykäisi ovella mennessään.

Mutta kahakäteen käveli kruununvouti ja purki kiukkuaan, kirjurilleen ruotsiksi sompattaen. Vaan mikäs auttoi! Kaukana kiveliossä olivat, teitä ei ollut eikä ollut isosti turvaa mihinkään. Yö oli vastassa. Kahdessa muussa talossa Viojärvellä ei ollut muuta lämmintä huonetta kuin perheen tupa, jossa koko talonväki asui ja nukkui. Tähän täytyi yöpyä, jos ei kinokseen tahtonut maata panna.

Ei siis auttanut kiukkuileminen. Ei ollut lähellä viheltävää junaa, johon sopisi hypätä ja ajaa ... niin vaikka hiiteen täältä tiettömästä erämaasta ...

— Tämä onkin niin saatanan laaja nimismiespiiri, että puolikin riittäisi, ja harvaan asuttu, — sanoi hän, mutta sitten hän alkoi tyyntyä.

Emäntä tuli nyt puheille.

— Taitaa olla parasta yöpyä tähän, — sanoi hän. — Tästä on mäkinen väli Romakkaniemeen. ... Eikä siellä taitaisi nyt juuri olla sijaa vieraille, kun on kaksi lapsivaimoa talossa ... Oli se kummaa, että piti juuri tuon Joosepin kohdalle noin onnettomasti sattua ... Mitä ajatelleekin Jumala, kun siivoa ja ahkeraa miestä noin rankaisee. ... Kun yhtenä vuonna nyt kaikki menetti: vaimonsa, metsänsä ja nyt talonsa, ja molemmat tyttäret joutuivat herrain raiskattaviksi ... Liikakovakourainen se on kruununkin turvatonta kivelion asukasta kohtaan. Mies ikänsä raataa, taloa valmistaa, peltoa tekee, niittyä raivaa ... kun

alkaa talo elettäväksi tulla, niin silloin kaikki menettää . . .

— Jaa, jaa . . . Se on asia, jota minä en voi auttaa, — sanoi kruununvouti, vielä vähin äskeissä kiukussa.

— Mutta ryöstämään te kyllä kykenette, — sanoi emäntäkin.

Nyt nousi kruununvouti vimmaansa ja komensi Airis-Mikon, joka poroja ruokki, puheilleen. Tiedusteli eikö olisi muita taloja, joihin yöksi pääsisi. Tässä talossa oli sekä isäntä että emäntä niin hävittömiä ja suulaita, ettei tässä voinut olla. Vaan ei sano Mikko olevan. Toisissa taloissa oli vähän sijaa ja likainen hoito.

— Tässä se majaili aina kulkiessaan vanha vallesmannikin ja hyvät tuttavat olivatkin tämän isännän ja emännän kanssa, — selitti Mikko.

— Vaan ne ovat hävittömiä ihmisiä!

Mikko ei uskaltanut puhua siihen mitään. Sen oli tullut huomaamaan, ettei herroille saa panna vastaan silloin kun ne näyttävät olevan suutuksessa. Hiljaa silloin piti olla ja nöyränä, se herroja miellytti.

— Näyttää pakastavan yöllä, — aamukylmällä kun lähemme, olemme pian Romakkaniemessä . . . että jos sopisi tässä levähtää, — houkutteli Mikko.

— Onko tästä sitten parempi tie kuin tähän asti? — tikasi kruununvouti, äreänä Mikollekin.

— En nyt tiedä paremmasta, vaan pääsee

tästä porolla, kuuluu viikolla entinen Välijoen Ville käyneen rantamailla, ja on tästä, kuulinma, poromiehiäkin hiihdellyt, — koki Mikko selittää.

— Niin te sanotte että pääsee ja pääsee, — niinhän te sanoitte kotonannekin, että pääsee . . . Vaan minkälaista pääsemistä tämä on? Frågas billigt . . .

Ei uskaltanut Mikko panna äkäiselle herralle vastaan, vaikka kielellä pyöri jo tuima vastaus. Täytyi kärsiä ja nieleskellä karvaat palat alas sen, jolla metsänvartian virka on.

— Samanlaisia lorvia te olette kaikki . . . Kun tulee se Ryssän laki, niin kyllä teistä sinni otetaan . . . jäfla tuppar!

Mutta ei ollut vielä Ryssän laki voimassa, ja asettua täytyi korskin herrankin, asettua ja pyytää siivosti yösijaa.

— — — —

Samana aamuna, jona kruununvouti läksi Viojärven Vanhastatalosta Romakkaniemeen päin, oltiin Romakkaniemessä aikaisin liikkeellä.

Jooseppi sairasteli yhä vieläkin Honkasajossa veli Juhon luona, joka veljen rakkaudella särkynttä miestä kohteli. Ei näyttänyt enään Joosepista eläjää tulevan. Kova vilutauti oli loputkin voimat vienyt, ja välisti hän houraili monta päivää yhteen menoon. Eikä vuoteesta ollut yrittänytkään nousta.

Mutta Romakkaniemeen on Kemppainen palkannut miehiä tulemaan, jotta huutokauppaa pystytään pitämään. Jätkämiehiä ovat kaikki ja istuvat penkillä keskenään jutellen, varhaisena kevätaamuna.

Josefiina hommailee vieläkin talossa. Ei ole sopinut jättää kahta turvatonta tyttöä yksin, kun synnyttämisen aika on lähestynyt. Ja molemmin ovatkin sekä Kreetta että Liinu vuoteessa ja vieressä on kummallakin pieni poikanen. Toisesta pitäjäästä on Välijoen Villekin saapunut ja ilmoittanut, ettei hän vielääkään Liinua jätä, että anteeksi antaa, omakseen ottaa ja molemmin muuttavat pois toiseen pitäjääseen, jossa Ville on hankkinut hyvän toimentulon.

Heidän matkassaan ei kuitenkaan aio lähteä Josefiina, vaan rantamaille menee, tuikeaksi eukoksi Iisakille, pappilan torpparille.

Kirjansa on Väänänenkin saanut kotipitäjäästä, ja selvästi näkyy, että rakkaana pitää Kreetaa vieläkin, hellää ystävää, jonka herrat viekotella saivat. Ja keskenään ovat jo asiansa hekin päättäneet ja vesien auettua aikovat siirtyä naapuripitäjääseen, jossa on alkanut iso tukkiliike.

Täksi päiväksi tietävät pakkohuutokaupan kuulutetuksi. Tänä päivänä siis myydään puulaakin velasta Joosepin lyömättömästä korvesta viljelty talo, »ellei laillista estettä väliin tule». Ja mitäpä estettä tulisi. Ne, jotka täällä kaukana elää tahtoisivat ja kykenisivät työhön, niillä ei ole pääomaa, eikä puulaaki usko velkaa. Ja ne taas, joilla rahaa on, eivät kiinnitä omaisuuttaan erämaan yksinäiseen taloon, johon ei tietä tule eikä mene ei kesällä, ei talvella.

Siitä puhelevat ne jätkämiehet, jotka Kempainen on toimittanut huutokauppaväeksi ja jotka tukinhakkuupaikalta ovat hiihtäneet poikki kiviön Romakkaniemeen. Puhelee siinä Väänänenkin joukkoon, ja kun kertoo kuinka Joosepille on oikeastaan käynyt tässä asiassa, niin lentävät jätkätkin surkuttelevat. Eräs pitkä vaaleaverinen nuori mies kertoo hänen isälleen käyneen samalla lailla ja lasten silloin hajaantuneen maailmalle. Missä lienevät? Yksin oli hän lähtenyt tänne kauas pohjan perille.

On siinä vielä joukossa Ruokojärven Juhanikin, joka aamuvarhaisella on siihen hiihtänyt. Vähäpuheisena istuu, kapeat kasvot laihoina ja verettöminä. Tiedetään Juhanin koettaneen hakea eukkoa monelta haaralta tänä talvena, vaan ei uskalla kukaan vaimoksi ruveta kitsaalle miehelle, vaikka varakkaaksi hänet tietävät. Ja Josefiina ennustaa hänelle samanlaista loppua kuin oli sedälläänkin, Lampsijärven äijällä, joka saituudessaan meni niin pitkälle, että söi hevosen kavion ja siihen kuoli . . .

Pirtin sivuakkunasta sopii Alpaslahti näkymään, ja sinne miehet vähä väliä katsahtavat, että milloin näkyy kruununvoudin roikka tulevaksi. Kemppainen on jo monta päivää sitten mennyt vastaan kruununvoutia Porolampaloon — herrat ovat niin määränneet — ja siinä aikonut vartoa ja yhtä matkaa sitten tulla Romakkaniemeen, kertovat jätkät.

Mutta odottaessa siinä tulee puhetta monenlaista, kun aika tahtoo pitkäksi tulla. Muuan jätkä, nuori ja vilkas mies, kun saapi kuulla mitä tietä talon tyttäret kumpikin ovat lapsen saaneet, sanoo:

— Vaan elatuksen kai ne haastavat herroilta. Ja sitä tuomitaankin herrasmiehiltä sen verran, että tuntuu, ja kaikki kulut lisäksi. Niin lähtee, että paukkuu.

Kuuntelevat sen nuoren jätkän puhetta Josefiina ja Väänänen, ja Ville kysyy:

— Kun olisi semmoinen mies, joka kykenisi auttamaan ja opastamaan!

— On niitä semmoisia, eivätkä tahdo penniäkään ennenkuin asia on päättynyt, — tietää nuori jätkä. — Ja jos vielä saattaisi näyttää, että naimisen varjolla ovat narranneet, ja jos kihloja jonkunkaanlaisia ovat antaneet, niin sitä suurempi eläke lapselle tuomitaan, — selittää hän lisää.

— Niin se vaan käy! — todistavat toisetkin.

— Ei ole vaikeakaan näyttää toteen, — sanoo nyt Josefiina. — Tässä on muori, joka tietää paljon, ja tyttäreni Manta vielä enemmän. Sormus on kummallakin, ja Manta on monta kertaa nähnyt . . . ja olivat herrat kumpainenkin sanoneetkin, että rouvakseen ottavat. Minunkin mieheni Iisakki, joka nyt on pappilassa, on herrain omasta suusta kuullut . . .

— No sitten se lähtee kuin hyllyltä, — vakuuttaa nuori mies.

Ja niin siinä miehet juttelevat. Tulee puhe Joosepistakin, joka sairastaa yhä eikä kyennyt kuulemaan, kun talo myydään.

— Tuskin olisi saattanut tulla, jos tervekin olisi, — sanoo Väänänen. — Pahakseen on pannut nämä asiat kaikki. Kesällä luulin jo monta kertaa, että hourata siitä alkaa . . . Ja kumma oli, ettei alkanut. Vaan nyt tautivuoteella onkin hourailut. Ei tuntenut minuakaan, kun puheilla kävin. Kertoi veljensä Juho, jonka luona sairastaa, että

kotorantaan asti oli hiihtänyt, kun talvella isompain herrain puheilta palasi, vaan kun näki tuon kannikon, jossa hänen parhaat puunsa ennen huojuivat, niin niin oli tehnyt pahaa, ettei taloon, omaan kotoonsa, saattanut tulla, vaan rannasta lähti Lampsijärveen hiihtämään . . .

Miehet kuuntelivat äänettöminä, ja muuan vanhempi jätkä alkoi kertoa samantapaisia esimerkkejä muualta Pohjois-Suomesta.

— Koskee se semmoinen mieheen, — sanoivat.

Josefiina itkuja puserteli ja itkiessään kertoi:

— Jo se on nyt saanut kruunu Moinakiveliön tyhjäksi . . . Pois on käsketty meidät — ja siellä on nyt Välijoessa mökki kylmillä. Ruokojärvikin on tyhjänä. Keuhkotautiinsa on kuollut Heikki, ja köyhäinhoitoon joutuu kai Kaisakin, kivulloinen ja vanha . . .

Juhani, joka penkillä oli toisten jätkäin joukossa istunut, teki asiaa ulos.

— Tuossa se on sen Ruokojärven Heikin poika . . . Olisi ollut pojalla varaa toimittaa isänsä hautaan, vaan ei penniä kuulu antaneen. On kerrottu, että Viojärven Vanhatalo on kuolleen ja kuolinpesän ottanut haltuunsa . . .

— Onpa se susi pojaksi, — sanoivat jätkät.

Ja taas kun puheen väli tuli, niin Alpaslahteen silmäilivät.

— Jo ilmaantui poro jälle, — sanoi muuan, joka juuri oli akkunasta vahtaamassa.

Kaikin riensivät akkunaan.

Kuusikosta ilmaantui ensin Mikko poroineen täyttä laukkaa, myötäle kun oli. Vasta hetken perästä kaahotti kruununvoudin poro, raskas mies kuin jauhosäkki pulkassa. Koetti poro kynsiä Mikon poron kantapäillä, vaan raskas oli herra pulkassa, ei jaksanut laukassa seurata, ja järvelle päästyä piteni väli pitenemistään. Kirjuri ja Kemppainen tomahtivat melkein peräkkäin jälle, vaan siinä Kemppainen tempasi hihnaa ja yhtenä suittuna nelisti hänen ajokkaansa kirjurin ja kruununvoudin porojen sivu ja saavutti saavuttamistaan Mikkoa . . .

Ulos pihalle pullahtivat Romakkaniemen pirtistä jätkätkin ja näkivät kuinka ryöstömiehet, poronkellon kalkattaessa, ajaa karuuttivat viimeistä häviötä kivelion taloon tekemään.

Ja kirkas, kaunis ja tyven oli huhtikuun varhainen aamu ja kirkas päivä, jona Romakkaniemi pakkohuutokaupassa myytiin ja puulaakin omaksi joutui. —

On taas kesä ja Juhannus. Taas välkkyvät valot Pohjolaa kaunistavat, ja taas laulullisena on iloitseva kivieliö.

Suuren, seitsensaarisen Moinajärven rannalla ei kukaan ole kuulemassa, kuinka visertävät linnut kilvan ja kiitollisina, kuinka kukkuu käki leipää lehteen, kuinka kaiku kiertää korkeuksien huipulta toisille ja kuinka laine loiskii valkoista rantahiekkaa vasten — yksin kuin itkuvirttä veisaten.

Sorsa poikineen uipi talon venevalkamaan, ja jänikset lyövät leikkiä pihanurmella.

Autioksi ja asukkaatta on talo jäänyt; ovet pönkittyinä se näyttää kuolleitten majalta. Rikkaruohoa kasvavat nyt pellot, joissa tähän aikaan ennen vankka oras vihannoi. Kannikkona, oksain ja latvain peittämänä kuolon kenttänä on nyt Joosepin entinen kullankeltakylkinen jouhimännikkö. Kuollutta kaikki, jossa ennen nuori elämä ja toivo sykähteli.

Särkyneestä akkunasta puhaltaa illan tuuli sisälle ja ulvoo ja itkee kuin ikävöiden ja kaivaten. Eivät kilkata karjankellot, kun päivä lännen maille painuu, ei ammu lehmä veräjän takana kesänavetan luona. Ei näy vireätä vanhaa miestä avopäin Sorsalahdessa kuokkimassa.

Siihen on jäänyt talo asukkaita. Ei ollut ketään halukasta tulemaan erämaan taloon, josta metsä on raiskattu ja joka on kaukana tiestä ja muista ihmisasunnoista. Puulaaki saapi pitää omanaan! Siihen kai lahoo, vainio metsittyy... ja hallitus haukottelee

Ja niin on sitten Moinakiveliö asukkaita niinkuin on ollut ennen vanhaan. Karhut sinne pesänsä tekevät, ja ahmat vaanien poronjalkiä nuuskivat . . .

Eikä kai kauan kestäne, ennenkuin unehtuu, että siinä kerran, tuossa niemellä, on ollut talo, jossa oli vireä vanha mies isäntänä.

— — — —

Mutta Juhannusaattona on siellä sentään saivovesisen, seitsensaarisen Moinajärven selällä vene, joka näyttää pyrkivän Romakkaniemeä kohden. Viojärven Vanhantalon isäntä on Juhannuskalaan nuorimman tyttärensä kanssa lähtenyt. Maukkaampi ja lihavampi kala on kirkkaan Moinajärven siika, juhlakalaksi otollisempi kuin liejupohjaisen Viojärven mustapäinen ahven tai kisastunut, punasilmäinen särki.

Susisaaren taakse on hän verkot heittänyt, rannalle tulen tehnyt ja lämpöisenä, laulullisena iltana odottaa aikaa, jolloin kokemaan lähtee . . .

Silloin alkaa kuulua koiran ulvontaa Romakkaniemestä päin. Välisti haukkuu, välisti ulvoo kuin valittaisi . . . Ja yhä ulvoo ja uikuttaa.

Kuka siellä mahtanee olla autiossa, asumatto-

massa talossa? Ei ole siellä suinkaan kukaan käynyt, kun tyttäret miehineen hiljan keväällä muuttivat pois? Olisiko jostakin muusta järvestä sinne kalamiehiä saanut?

Ja yhä uikuttaa ja ulvoo koira, valittaa haikeasti ja pitkään. Jo työntää Vanhatalo veneensä vesille ja tyttäreineen lähtee vakoomaan Romakkaniementä kohden.

Johtuu hänelle mieleen Jooseppi, joka vielä veljensä luona oleskelee ja kuuluu jäiden lähtiessä jo virkumpi olleen, jalkeillakin jo, ja kevätkalan pyynnissä veljensä kanssa käyneen. Surkeaa oli, että piti elettävästä talosta noin häviö tuleman ja niin monenlainen häviö . . .

Kun vene on ehtinyt Susisaaren takaa, niin että Romakkaniemi alkaa näkyä, havaitsee Vanhatalo veneen syrjittäin olevan talon rannassa, venevalkamaa ylempänä. Koira siinä näkyy juoksevan kahakäteen pitkin rantahiekkaa ja ulvovan kuuluu.

Mikä vene mahtanee olla? Kun ei yhtään ihmistä näy?

Mutta kun likemmäksi tulevat, tuntee Vanhatalo Pontun, Romakkaniemen Joosepin vanhan, typihäntä koiran . . .

Ponttu kuuluu jo talvella viedyn Joosepille Lampsijärveen! Mikä sen tänne entisen kotonsa rannalle nyt oli lähettänyt ulvomaan?

Säpsähtää nyt Vanhantalon isännänkin kova luonto, kun näkee, että venheen pohjalla selällään

retkottaa mies verkkojen päällä. Tuntee heti Joosepin. Avopäin ja puserosillaan on siihen kuollut.

— Kotirantaansa tuli kuolemaan, vanha kalamies, kalamiehistä parhain, — sanoo hän, kun kuolleen kättä koittelee.

Ja nousee hänenkin silmäänsä kyynel, kun Jooseppi vainajan laihtuneet kädet asettaa ristiin rinnalle.

HINTA 2: 75

Suom. kansala. 1.

Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1167

x

